Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci

Management plan památky UNESCO

aktualizace

Statutární město Olomouc

2017

Tento dokument byl zpracován s finanční podporou Ministerstva kultury ČR v rámci dotačního programu Podpora památek UNESCO, prioritní osa č. 1.

název projektu:
„Aktualizace Management planu Čestného sloupu Nejsvětější Trojice v Olomouci"

OBSAH:

ÚVODNÍ SLOVO	5
PREAMBULE	6
RESUMÉ	7
A. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA STATKU A MANAGEMENT PLANU	9
část první Základní informace o hodnotách statku	9
kapitola 1.1 Základní informace	9
kapitola 1.2 Indikátory sledování hodnot a stability OUV	15
část druhá Cíle management planu	16
B. ANALYTICKÁ ČÁST MANAGEMENT PLANU	17
část první Administrativní a technické informace o statku, identifikace	17
část druhá Odborné popisné údaje o statku	18
kapitola 2.1 Slovní popis statku	18
kapitola 2.2 Historický urbanistický vývoj	19
část třetí Současný stav památky a rizikové faktory	24
kapitola 3.1 Řízení rizik	24
kapitola 3.2 Doporučení z dosud zpracovaných RMZ	25
kapitola 3.3 Stav statku a opatření	27
část čtvrtá Právní rámec	31
kapitola 4.1 Legislativa ochrany památkového fondu	31
část pátá Plánovací dokumenty zajišťující uchování a péči o památku	40
kapitola 5.1 Struktura, nástroje a cíle integrovaného plánování	40
kapitola 5.2 Zapojení veřejnosti, osvěta a vzdělávání	46
kapitola 5.3 Klíčová témata ochrany, územního plánování a rozvoje týkající se ochranného pásma statku SD	50
část šestá Aspekty služeb pro návštěvníky a prezentace hodnot	54
kapitola 6.1 Koncepce, cíle a dílčí projekty cestovního ruchu	54
kapitola 6.2 Cíle kulturního života	55
část sedmá Analýza financování	55
kapitola 7.1 Finanční prostředky	55
C. SWOT ANALÝZA VE VZTAHU K POTŘEBÁM ZACHOVÁNÍ OUV STATKU	58
část první SWOT analýza	58
kapitola 1.1 Souhrnná SWOT analýza	58

D. NÁVRHOVÁ ČÁST 60

část první Cíle Management planu 60

část druhá Nutná opatření k dosažení cílů, navazující na analytickou část 60

část třetí Postup a způsob realizace Management planu 64

kapitola 3.1 Management ochrany památkového fondu Statutárního města Olomouce 64

kapitola 3.2 Ochrana kulturního dědictví a rozvoj území 64

část čtvrtá Periodické sledování a hodnocení realizace Management planu 65

kapitola 4.1 Monitoring a hodnocení realizace Management planu 65

kapitola 4.2 Popis fungování řídícího systému 70

kapitola 4.3 Právní ukotvení Management planu památky 73

E. SEZNAM PODKLADŮ A BIBLIOGRAFIE 74

F. KONTAKTNÍ INFORMACE O ZPRACOVATELI MANAGEMENT PLANU 76

G. PŘÍLOHY 78

Příloha č. 1:
Retrospektivní prohlášení vynikající univerzální hodnoty (OUV) statku potvrzené Rozhodnutím 40.Výboru UNESCO SD 40 COM 8E z roku 2016 78

Příloha č. 2
Mapa umístění ČSNT a rozsahu statku potvrzená 40.Výborem UNESCO 83

Příloha č. 3
Mapa nárazníkové zóny ČSNT potvrzená 40.Výborem UNESCO 84

Příloha č. 4
Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci – deset let na seznamu světového a přírodního dědictví UNESCO. Od slavnostního ohňostroje k plánovanému řízení - František Chupík 85

Příloha č. 5
ČSNT. Popis a posouzení stavu. Doporučení opravných a údržbových opatření - Ing. Petr Kuneš, Ph.D., spolupráce Mgr. Petr Gláser, Ivan Houska, 2017 92

Příloha č. 6
ČNST. Metodika monitoringu stavu a následné péče a údržby - Ing. Petr Kuneš, Ph.D., spolupráce: Mgr. Petr Gláser, Ivan Houska, 2017 93

Příloha č. 7
ke kapitole 2.2 Historický urbanistický vývoj 94

Příloha č. 8
Informativní dokumenty staršího data ovlivňující rehabilitaci památky v minulosti 107

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK 108

ÚVODNÍ SLOVO

V Olomouci 22.11.2017

Vážené dámy, vážení pánové,

držíte v rukou aktualizovaný Management plan Čestného sloupu Nejsvětější Trojice v Olomouci. Tento dokument byl zpracován podle doporučení Výboru světového dědictví UNESCO s podporou dotačního titulu Ministerstva kultury ČR. Jeho smyslem je zajistil ochranu hodnot zapsaného statku pro příští generace.

Jsme si vědomi toho, že původní Management plan ještě reagoval a zpracovával nominační dokumentaci a kladl důraz na popis hodnot statku. Jeho současná aktualizace doplnila statě spíše „nudné a nezáživné" technicko – organizační. Soubor slov popisů a rozdělení odpovědností není sto vypovědět odkaz a význam nadčasového uměleckého a duchovního díla. Nicméně už to, že se v rámci jeho zpracování zjistila aktuální fyzická kondice památky a že se potkali všichni zainteresovaní, kteří se nějakým způsobem do péče o Sloup zapojují, považuji za velký přínos.

Sloup letos v prosinci 2017 oslaví sedmnácté výročí zápisu, proto se nabízí učinit malé ohlédnutí se a uvědomit si jeho význam pro naši kulturu, společnost a možná i nechat proniknout hlubokou symboliku této památky do našeho nitra v kontextu toho co naše uspěchaná a rozporuplná doba přináší.

Dovolím si tedy připomenout, že impulsem pro jeho vznik byla vděčnost těch, kteří přežili morovou epidemii. Mecenáš jeho vzniku Václav Render chtěl svým uměleckým dílem předat současníkům i budoucím generacím své poselství a vizi vidění o uspořádání světa. Trojjediný Bůh, láska mezi Bohem Otcem, Synem a Duchem Svatým je tím, komu vděčíme za své životy. Osmnáct postav světců nám ukazuje některé z cest k naplnění našich životů a celé umělecké dílo může pomoci pochopit to, co je slovy nesdělitelné. Je na každém z nás, zda dokážeme, umožníme a prožijeme mystickou hloubku sdělovaných tajemství.

Přeji Vám k tomu dostatek, pokory, odvahy a milosti přenést se přes všechny předsudky a bariéry našich falešných představ.

Ladislav Šnevajs, náměstek primátora

PREAMBULE

„Kulturní a přírodní dědictví je součástí statků neocenitelné a nenahraditelné hodnoty nejen každého národa, ale lidstva jako celku. Ztráta v důsledku poškození nebo zmizení některého z takovýchto nadmíru vzácných statků představuje ochuzení dědictví veškeré světové populace. Některým prvkům tohoto dědictví můžeme díky jejich mimořádným kvalitám přiznat „výjimečnou světovou hodnotu"; z tohoto důvodu si tyto statky zaslouží zvláštní ochranu proti zvyšujícím se nebezpečím, která je ohrožují."

Směrnice pro provádění Úmluvy o ochraně světového dědictví. Listopad 2011

RESUMÉ

(bude následně po schválení aktualizace MP přeloženo do AJ)

Aktualizace Management planu Čestného sloupu Nejsvětější Trojice, se zpracovává po 6 letech, v návaznosti na retrospektivní prohlášení vynikající univerzální hodnoty (OUV) statku a potvrzení rozsahu statku v rámci 40. zasedání Výboru světového dědictví v Istanbulu v r. 2016. V souladu s Úmluvou o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví zapsal Výbor Světového dědictví UNESCO dne 2. prosince 2000 Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci do Seznamu Světového dědictví. „Zápis do tohoto Seznamu potvrzuje výjimečnou a universální hodnotu kulturního nebo přírodního statku, která vyžaduje ochranu v zájmu celého lidstva". Od zpracování původního Management planu došlo k vývoji ve vnímání Management planů statků obecně a k vydání metodických doporučení ze strany MK ČR a NPÚ. Také časový horizont původního textu předpokládal aktualizaci po 5 letech od svého vydání. Na základě těchto faktů a s podporou dotačního titulu MK ČR „Podpora památek UNESCO, prioritní osa č. 1" byl tedy původní text aktualizován a doplněn, zvláště s důrazem na zjištění současného stavu památky od komplexního restaurování v letech 1999 až 2001 a s ohledem na potřebu stanovení optimální péče o statek, což byla hlavní připomínka, která se opakovala také v ročních monitorovacích zprávách.

Na základě obhlídky Sloupu technologickou laboratoří NPÚ v Praze bylo zjištěno, že současný stav památky je stabilizovaný a odpovídá stavu 16 let po komplexním restaurování a provedení částečného čištění v r. 2006. Průběžně a pečlivě byly prováděny drobné opravy. Práce na údržbě a péči o ČSNT byly proto rozděleny na periodické a neperiodické. Pravidelné práce představují jednou za rok až dva roky pravidelně zkontrolovat a vyhodnotit aktuální stav ČSNT a provést čištění kamenných prvků Sloupu suchou cestou. Jednou za deset let provést též čištění a rekonzervaci měděných soch. Dále je třeba počítat s komplexním restaurátorským zásahem přibližně jednou za třicet let. Vyhodnocení aktuální stavu přineslo i zjištění nutnosti neperiodického zásahu - opravy čtyř poškozených soch.

Na základě těchto zjištění, původního MP, reflexe prohlášení OUV ČSNT a s pomocí doporučení již zpracovaných RMZ byly definovány základní cíle MP a konkrétní nutná opatření k dosažení těchto cílů.

Základními cíli MP ČSNT jsou:

- **Zachování a posílení výjimečné univerzální hodnoty ČSNT pro následující generace.**
- **Zpomalování entropie autenticity.**
- **Posílení ochranné funkce nárazníkového pásma.**
- **Posilování povědomí místních obyvatel o ČSNT a jeho hodnotách a udržení nadregionálního povědomí o ČSNT a jeho hodnotách.**

Nutná opatření k dosažení těchto cílů představují péči o ČSNT:

- v rovině **monitoringu a dokumentační** (zejména zajištění soustavného monitoringu památky, aktualizace MP a ÚPD, vytvoření systému digitálního záznamu a evidence pro nakládání s památkou např. pro evidenci údržby a restaurátorských zásahů, prezentaci);
- v rovině **praktické údržby a péče** (zejména zajištění nezbytné údržby, úklidu, oprav a restaurování jak památky samotné, tak jejího bezprostředního okolí; zajištění obnovy budov v okolí ČSNT; regulace činností a prostředí Horního náměstí, parteru, ochrana důležitých průhledů; zajištění regulace návštěvnického provozu náměstí, včetně dočasného mobiliáře, stánků apod.);
- v rovině **zvyšování povědomí o hodnotách památky a její prezentace** (zejména prezentace památky v kontextu ostatních kulturních památek (včetně ostatních sloupů a kašen) a významných prostorů města, stálá výstava o ČSNT; vhodné využití památky jako symbolu pro propagaci města; vytvoření programů vícestupňového vzdělávání o hodnotách a péči o památku).

(podrobněji v části D.)

část první

Základní informace o hodnotách statku

kapitola 1.1 **Základní informace**

Název statku: **Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci**

Holy Trinity Column in Olomouc

Colonne de la Sainte Trinité à Olomouc

Stát: Česká republika

Země, oblast, region: Morava – region Haná

Sloup Nejsvětější Trojice představuje zcela výjimečný a vynikající příklad sochařského a architektonického umění vrcholného baroka v Českých zemích. Sloup dosahuje výšky 32,2 metrů, což ho činí největším sousoším v České republice. Od roku 1995 je společně s Mariánským sloupem a se souborem barokních kašen podle nařízení vlády č. 262/1995 Sb. ze dne 16. srpna 1995 o prohlášení a zrušení prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky řazen mezi národní kulturní památky. Dne 2. 12. 2000 byl zařazen mezi památky světového kulturního dědictví UNESCO pod názvem „Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci", pod identifikačním číslem C859 rev, jako „jedno z vrcholných děl středoevropského baroka".

Dle hodnotící zprávy Mezinárodní rady pro památky a sídla ICOMOS splňuje následující kritéria:

(i) - mistrovské umělecké dílo

(iv) - výjimečný architektonický nebo technický příklad ilustrující významnou fázi lidské historie.

Prohlášení o mimořádné univerzální hodnotě (OUV) – revidované znění OUV přijaté Rozhodnutím Výboru SD 40 COM 8E z roku 2016

(český text není oficiálním překladem Ministerstva kultury ČR, ale pracovní text užívaný v RMZ)

Retrospektivní prohlášení OUV - Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci

Stručná syntéza

Sloup Nejsvětější Trojice se nachází v srdci historického centra Olomouce na střední Moravě v České republice. Tento pamětní sloup je unikátním příkladem baroka na Moravě, které se v 18. století rozšířilo ve střední Evropě. Má vysokou

symbolickou hodnotu a je příkladem zbožnosti a hrdosti obyvatel města Olomouce. Sloup je navíc mimořádnou ukázkou tohoto typu pamětního sloupu charakteristického pro střední Evropu v období baroka. Pokud jde o ztvárnění, jde bezpochyby o nejoriginálnější dílo jeho autora, Václava Rendera, jehož ohromující iniciativa doprovázená velkorysou finanční podporou, umožnila vznik této monumentální stavby.

Hlavní motiv tohoto díla spočívá v oslavě církve a víry, která se mimořádným způsobem prolíná s dílem monumentálního umění, jež snoubí architektonické a urbanistické řešení s propracovanou sochařskou výzdobou. Monument je postaven v typickém místním slohu známém jako olomoucké baroko a zvedá se do výše 32,2 m od země a má okrouhlý půdorys o průměru 17 m. Sloup je zdoben řadou vysoce kvalitních soch s náboženskou tématikou, které jsou dílem vynikajícího moravského umělce Ondřeje Zahnera a dalších moravských umělců (mj. zlatníka Šimona Forstnera). Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci nemá obdoby v žádném jiném městě, jak vzhledem k jeho ohromujícím rozměrům, tak i mimořádně bohaté sochařské výzdobě a celkovému uměleckému ztvárnění. Výjimečnost Sloupu Nejsvětější Trojice ještě umocňuje zabudování kaple přímo v patě Sloupu a kombinace použitých materiálů.

Kritérium (i): Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci je jedním z nejvíce výjimečných příkladů vrcholu středoevropského barokního uměleckého projevu.

Kritérium (iv): Sloup Nejsvětější Trojice představuje jedinečné zhmotnění náboženské víry ve střední Evropě v období baroka a olomoucký příklad představuje její nejvýraznější projev.

Integrita

Všechny klíčové prvky vyjadřující výjimečnou světovou hodnotu statku se nacházejí uvnitř jeho hranic, které jsou shodné se samotnou památkou. Vizuální integrita statku není ohrožena, protože jeho nárazníkové pásmo je totožné s městskou památkovou rezervací, která požívá zvláštní ochrany jako chráněné památkové území. Jeho urbanistická struktura je stabilní a žádná změna, která by mohla ohrozit integritu statku světového dědictví, není plánována.

Autenticita

Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci má vysokou míru autenticity. Jeho současná podoba a vzhled věrně odpovídá původnímu návrhu a od doby vzniku neprošla žádnými změnami. Od svého dokončení povědomí o jedinečnosti Sloupu tradičně vzbuzuje respekt u představitelů města, obyvatel i návštěvníků.

Pravidelné restaurátorské práce na Sloupu byly prováděny po více než dvě století, ale převážně s omezením na drobné opravy a zlacení. Zachování autenticity bylo vždy hlavním kritériem pro všechny tyto zásahy. V minulosti byla nahrazena přesnou replikou v kameni jen jedna socha, a to světlonoše, jenž se nacházel ve spodní části Sloupu, protože byl poškozen v bojích na konci druhé světové války. V letech 1999 a 2001 proběhlo komplexní restaurování pod pečlivým dohledem orgánů odpovědných za státní památkovou péči. Pro

kompenzaci jakýchkoliv ztrát věrohodnosti kvůli přirozené degradaci materiálu památky, jsou přijímána preventivní ochranná opatření.

Podmínky ochrany a správy

Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci je předmětem ochrany podle zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto zákona je národní kulturní památkou, a proto podle českých zákonů požívá nejvyššího stupně právní ochrany. Historické jádro města, prohlášené jako městská památková rezervace, je rozsahem totožné s nárazníkovým pásmem statku.

Finanční nástroje na ochranu statku zahrnují především grantové a dotační tituly financované z programů Ministerstva kultury České republiky, které se zaměřují na zachování, údržbu a ochranu nemovitého kulturního dědictví, a rovněž finanční prostředky přidělované z veřejných zdrojů.

Město Olomouc je vlastníkem a správcem Sloupu Nejsvětější Trojice a provádí jeho údržbu a ochranu. Statek má Management Plan, který je pravidelně aktualizován. Existuje také Územní plán města Olomouce a podrobný Regulační plán městské památkové rezervace Olomouc. Tyto dokumenty obsahují zvláštní ustanovení pro ochranu a zlepšení historických hodnot města, s důrazem na důležitost zachování otevřeného prostranství kolem památky světového dědictví. Od doby zápisu statku na Seznam světového dědictví se na vnitrostátní úrovni připravují roční monitorovací zprávy, které slouží správci statku, Ministerstvu kultury, Národnímu památkovému ústavu a ostatním subjektům podílejícím se na výkonu správy statku.

Retrospective Statement of OUV - Holy Trinity Column in Olomouc

Brief synthesis

The Holy Trinity Column is at the heart of the historic centre of the town of Olomouc, located in Central Moravia, Czech Republic. This memorial column is the most outstanding example of the Moravian Baroque style that developed in the 18th century in Central Europe. It has a high symbolic value as it represents the religious devotion and the sense of pride of the inhabitants of this city to which it owns its existence. The Holy Trinity Column is, moreover, an exceptional example of this type of commemorative column, characteristic of Central Europe in the Baroque period. In terms of design, it is, no doubt, the most original work of its creator, Václav Render, whose amazing initiative, accompanied by generous financial support, made the erection of this monument possible. The main motif of this work consists in the celebration of the church and of the faith that is linked, in quite a unique way, with the reality of a work of monumental art, combining architectural and town-planning solutions with elaborate sculptural decoration. The monument is built in the characteristic regional style known as the Olomouc Baroque and it rises to a height 32.2 m above a ground plan with a round shape and a diameter of 17 m. The column is decorated with a number of high quality sculptures representing religious themes, the work of the distinguished Moravian artist Ondřej Zahner (Andreas Zahner) and other Moravian artists (goldsmith Šimon Forstner among others). The Olomouc Holy

Trinity Column is without equal in any other town, by virtue of its monumental dimensions, the extraordinary richness of its sculptural decoration, and the overall artistic execution. By the incorporation of a chapel in the body of the column and by the combination of the materials used, the Holy Trinity Column is quite exceptional.

Criterion (i): The Olomouc Holy Trinity Column is one of the most exceptional examples of the apogee of central European Baroque artistic expression.

Criterion (iv): The Holy Trinity Column constitutes a unique material demonstration of religious faith in Central Europe during the Baroque period, and the Olomouc example represents its most outstanding expression.

Integrity

All the key elements that convey the Outstanding Universal Value of the property are situated within its boundaries, which correspond with the monument itself. The visual integrity of the property is not threatened since its buffer zone is identical with the urban heritage reservation, which enjoys special protection as a protected conservation area. Its town-planning structure is stable and no change that could threaten the integrity of the World Heritage property is planned.

Authenticity

The Holy Trinity Column in Olomouc is of high authenticity. Its present form and appearance closely reflect the original design and, since then, the column has not undergone any alterations. Since its completion, the awareness of the Column's uniqueness has traditionally commanded respect of the city authorities, its inhabitants as well as visitors. Regular restoration and conservation works of the monument have been carried out for over two centuries, but were mainly limited to minor repairs and gilding. The preservation of authenticity has always been a major criterion for all these interventions. In the past, just one statue has been replaced by its exact replica in stone that of a torch-bearer situated in the lower part of the column, which was damaged in the fighting at the end of World War II. Between 1999 and 2001, comprehensive restoration works have been carried out under close supervision of authorities responsible of state heritage preservation. To compensate for any loss of authenticity due to natural deterioration of the substrate of the monument, preventive conservation measures are taken.

Protection and management requirements

The Holy Trinity Column in Olomouc is subject to protection under Act No. 20/1987 Coll. On State Heritage Preservation as amended. According to this law, it is designated a national cultural heritage site and therefore it enjoys the highest degree of legal protection that is available under Czech law. The historic centre of the town, designated as an urban heritage reservation itself, is identical with the buffer zone of the property.

Financial instruments for the maintenance and conservation of the property mainly include grant schemes, funding through the programme of the Ministry of Culture of the Czech Republic allocated to the maintenance and conservation of the immovable cultural heritage, as well as financial resources allocated from other public budgets.

The City of Olomouc is the owner and manager of the Holy Trinity Column and it provides for the maintenance and protection of the property. The property has a management plan which is scheduled for regular updates. There also exists a Land Use Plan of the City of Olomouc and a detailed zoning plan of the urban heritage reservation. These documents include special provisions to preserve and improve the historic townscape, with an emphasis on the importance of preserving open spaces around the monument. Since inscription of the property on the World Heritage List, annual monitoring reports have been prepared at the national level to serve the World Heritage property manager, the Ministry of Culture, the National Heritage Institute and other agencies involved.

1.1.1 Důvody k zápisu

Čestný sloup Nejsvětější Trojice má zcela výjimečné postavení v barokní sochařské a architektonické tvorbě 1. poloviny 18. století. Jeho architektonická koncepce, rozsah sochařské výzdoby a monumentalita (výška 32,2467m) nemá adekvátní konkurenci v evropském kontextu. Svým budováním v letech 1716-1754 patří olomoucký Sloup k poslednímu příkladu skutečné vlny budování podobných monumentů a svou výtvarnou koncepcí se odlišuje od všech podobných monumentů charakteristických pro městské interiéry především středoevropských měst (Čechy, Morava, Rakousko, severní části Itálie, jižní Německo - Bavorsko, jižní části Polska, Slovensko a Maďarsko). Pro převážnou část zmiňovaných zemí byly charakteristické především dva typy barokních sloupů, vycházející z příkladu Vídně – Am Hof a Am Graben. V případě olomouckého Sloupu se však objevuje zcela odlišná koncepce od těchto dvou základních typů, koncepce zcela unikátní a ojedinělá.

Příbuznost, ovšem pouze do jisté míry, najdeme patrně pouze u neapolského mariánského sloupu (Piazza del Gesú Nuovo), ovšem ani sochařská výzdoba ani monumentalita zde není souměřitelná s olomouckým. Podobně je tomu i u jednoho z největších středoevropských sloupů v Uničově na severní Moravě. Mimo monumentality pojetí k unikátnosti olomouckého Sloupu přistupuje ještě naprosto neobvyklá a jinde nepoužitá kombinace materiálové skladby - část sochařské výzdoby v kameni a část ve zlacené mědi, důsledně nadživotní velikost všech figurálních složek výzdoby, podobně jako umístění kaple přímo do těla Sloupu. Olomoucký Trojiční sloup se navíc stává nepochybně nejreprezentativnějším projevem dobové, barokní religiozity česko-německého prostředí, navenek se projevující právě budováním památníků podobného charakteru, které jsou neodmyslitelně spjaty s urbanistickým řešením náměstí středoevropských měst. K jeho unikátnosti přispívá stejnou měrou nevšední umělecká úroveň jak vlastního architektonického řešení, tak sochařské výzdoby. Především a hlavně je ovšem nejmonumentálnějším vyvrcholením více jak stoleté tradice budování podobných památníků jako nejcharakterističtějšího a téměř důsledného doplňku náměstí středoevropských měst v 17. a 18. století.

K těmto hodnotám přistupuje jen zcela minimální ztráta autenticity, jak z hlediska materiálové skladby, tak především z hlediska zachování původní

koncepce. Pokud v případě Trojičního sloupu došlo k úbytku autenticity, pak téměř výlučně jen v podobě přirozené degradace materiálů věkem.

Nezanedbatelné jsou i hodnoty ryze urbanistické – umístění Sloupu v centrální části náměstí důsledně završuje pohledové osy ze tří ulic do náměstí ústících a vytváří tak ze Sloupu přirozený centrální moment v živém organismu města. V tomto smyslu se Sloup stává logickým završením urbanistického vývoje historického jádra města Olomouce.

Svým ideovým obsahem, architektonickým řešením a uměleckou sochařskou výzdobou i kolosálním výškovým rozměrem 32,24 m +- 15 cm má tato památka výjimečnou univerzální hodnotu a odpovídá, podle Směrnice UNESCO, kritériím pod body /i/, /ii/, /iv/ a /vi/.

1.1.2 Přiznaná kritéria – původní návrh z nominační dokumentace

Kulturní statek Čestný sloup Nejsvětější Trojice odpovídá vybraným kritériím Směrnice UNESCO ve smyslu § 24, v oddílech a) a b). *(citováno z nominační dokumentace, při zápisu i retrospektivním přiznání OUV byly potvrzeny jen dvě i) a iv)*

Kritérium /i/:

Trojiční sloup v Olomouci patří k unikátním dílům, v nichž se slučuje triumfální motiv oslavy církve a víry s faktem uměleckého díla slučujícího architektonicko-urbanistické řešení s náročnou sochařskou výzdobou. Je nepochybně nejoriginálnějším projevem svého tvůrce, především v projekčním řešení, domácího umělce Václava Rendera (1669-1733), jehož obdivuhodná iniciativa, doplněná velkorysou finanční dotací, stála u zrodu monumentu. Spolu s řadou dalších místních, moravských umělců vytvořil dílo, které je zcela unikátní jak svým mimořádným rozměrem, tak náročností a rozsahem sochařské výzdoby a nemá adekvátní srovnání v jiných evropských městech. Zároveň je příkladem domácího vlastenectví a kvality místního tvůrčího potenciálu, které bez ohledu na jazykové bariéry ve smíšeném česko-německém prostředí, spojuje své síly k vybudování monumentálního památníku. Nosnou ideou tohoto finančně nesmírně náročného budování byl výrazný vztah k městu, k tradici měšťanského sebevědomí a k preferenci hlavních hodnot barokního člověka se silným akcentem náboženského povědomí.

Kritérium /ii/:

V tomto smyslu je Trojiční sloup příkladem a vyvrcholením nejen uměleckého, ale především náboženského a občanského cítění, vrcholným příkladem, který byl tradičně opakován v řadě zjednodušených variant na mnoha místech střední Evropy. Podobně v tomto smyslu se stává dokladem kulturní a náboženské tradice, jejíž kontinuita tvořila základy domácí česko-německé kultury a která i v současné době tvoří základ soudobé kultury českého prostředí.

Kritérium /iv/:

Spolu s dalšími památníky vznikajícími v Olomouci ve stejné době, šesti barokními kašnami a dalším mariánským sloupem, vytváří Trojiční sloup významný příklad komplexního řešení městského interiéru. Právě zde se spojují architektonické a urbanistické hodnoty s hodnotami ryze uměleckými, které jako celek jsou determinovány dobovými myšlenkovými proudy. Zatímco budování kašen ve své převážně mytologické výzdobě preferuje civilní správu města a jeho

civilní, městský ráz, budování církevních památníků resumuje náboženskou tradici a z hlediska barokního člověka jednoznačně preferuje základní lidskou hodnotu barokní doby ve střední Evropě. Z tohoto hlediska představuje celý soubor barokních památníků Olomouce, kterému jednoznačně dominuje právě Trojiční sloup, nejen významnou uměleckou památku, ale především obecně kulturně historickou památku, v níž rezonuje dobové barokní myšlení v ideální podobě.

Kritérium /vi/:

V případě Trojičního sloupu lze jeho existenci chápat jako projev mimořádného náboženského kultu a úcty a vzhledem k jeho unikátnosti, monumentálním rozměrům a uměleckému ztvárnění jej lze zároveň označit jako náboženskou památku celosvětového významu.

1.1.3 Mimořádná universální hodnota (OUV), celistvost (integrita) a autenticita - komentář

Celistvost působení Čestného sloupu Nejsvětější Trojice je jedním ze základních znaků tohoto monumentu. Pohledové působení díla vychází ze samotné výtvarné a ikonografické koncepce pyramidální kompozice, kdy je podhled veden od nejširší základny zhruba po hranách trojúhelníku a vrcholí v sousoší svaté Trojice. Optické působení díla v sobě zahrnuje kamennou i kovovou materiálovou složku v harmonii, vyrůstající z výtvarně strukturované dlažby. Barevné působení v odstínech okru, šedé a černé a zlaté patinované plně odpovídá hodnotě stáří památky a vlastnostem použitých materiálů. Barevná celistvost byla rovněž posílena retušemi některých částí při restaurování ve prospěch působení celku. *Lepšímu vnímání díla značně prospělo zvýraznění nápisů na architektuře Sloupu stejně jako nové zasklení oken vnitřní kaple v těle architektury* /report 2001/.

Vědomí výjimečnosti Trojičního sloupu podmiňovalo od jeho vzniku, případně dokončení, tradičně respekt města, jeho obyvatel i návštěvníků a lze konstatovat, že úbytek původnosti (entropie autenticity) je vcelku minimální. Ke konzervátorským pracím se přistupovalo téměř v každé generaci, ovšem s minimálními zásahy a se zaměřením spíše na odstraňování povrchových nečistot a depozitů. K vážnějšímu zásahu došlo pouze v případě výměny jedné sochy světlonoše ve spodní partii Sloupu za materiálovou kopii. Původní socha byla zničena v důsledku válečných událostí (1945). Dílčí ztráta autenticity je způsobena pouze přirozenou degradací materiálů a patinou stáří.

kapitola 1.2 **Indikátory sledování hodnot a stability OUV**

Technický stav - dlouhodobé sledování materiálových změn v kameni (zejména míry zasolení a nepropustnosti kamene pro odchod vodních par) s rozborem a doporučením technologického řešení a dlouhodobé sledování biologického znečištění (mechy, lišejníky, holubí trus).

Vyhodnocování okolí památky - městského interiéru, stavebního stavu okolních objektů, jejich vhodného využití, osvětlení, nárůstu technických zařízení na střechách atp.

Širší panorama – vyhodnocování účinnosti nárazníkového pásma s důrazem na vizuální a významovou integritu včetně okolní střešní krajiny.

Bodová stupnice od 0-8:

0 - jako nehodnoceno *(výjimečné využití při objektivní nemožnosti)*
1 – výborný stav
2 – velmi dobrý
3 – vyhovující
4 – dobrý
5 – dostatečný
6 – neuspokojivý
7 – velmi špatný
8 – havarijní/alarmující (nutno řešit okamžitě)

část druhá

Cíle management planu

Základními cíli MP ČSNT jsou:

I. Zachování a posílení výjimečné univerzální hodnoty ČSNT pro následující generace

II. Zpomalování entropie autenticity

III. Posílení ochranné funkce nárazníkového pásma

IV. Posilování povědomí místních obyvatel o ČSNT a jeho hodnotách a udržení nadregionálního povědomí o ČSNT a jeho hodnotách

část první

Administrativní a technické informace o statku, identifikace

lokalizace:

stát: Česká republika

kraj: olomoucký

obec: Olomouc

k.ú.: Olomouc - město

Město Olomouc leží v centru Moravy a je významným městem na dálnici Praha – Brno – Olomouc - Ostrava.

Geografické souřadnice:

49° 45´ 43´´ severní zeměpisné šířky

17°15´33´´ východní zeměpisné délky.

Čestný sloup Nejsvětější Trojice stojí na hlavním náměstí (Horní náměstí) v centrální části historického jádra města – v městské památkové rezervaci Olomouc.

Rozměry:

Vlastní Sloup zaujímá plochu 227 m^2.

Celková výška Trojičního sloupu je 32,2467 m +-15 cm.

Nárazníková zóna (dále také „ochranné pásmo", z angl. „buffer zone", BZ):

BZ ČSNT, vzhledem k dalším památníkům ze stejného období, autorskému podílu a přímé souvislosti s budováním Trojičního sloupu je vymezena historickým jádrem města Olomouce – městskou památkovou rezervací o rozloze 75 ha.

V souladu s Úmluvou o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví zapsal Výbor Světového dědictví UNESCO dne 2. prosince 2000 Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci do Seznamu Světového dědictví. „Zápis do tohoto Seznamu potvrzuje výjimečnou a universální hodnotu kulturního nebo přírodního statku, která vyžaduje ochranu v zájmu celého lidstva". Zapsán byl pod ident. č. C 859 rev.

Čestný sloup Nejsvětější Trojice je kulturní památkou s rejstříkovým číslem 13 602/8-3599. Jeho význam byl posílen prohlášením za národní kulturní památku nařízením vlády ČR č. 262 ze dne 24. května 1995, a tím na národní úrovni požívá nejvyšší možné ochrany.

Nárazníkovou zónu tvoří území historického jádra města, které bylo prohlášeno památkovou rezervací Výnosem ministra kultury ČR ze dne 21. prosince 1987

pod č.j. 16417/87-VI/1, což je nejvyšší stupeň národní památkové ochrany urbanistických, příp. jiných celků.

Nejbližší okolí Sloupu Nejsvětější Trojice je dáno plochou Horního náměstí vymezeného po obvodě zástavbou tvořenou měšťanskými domy, paláci a budovou radnice v ploše náměstí. Do náměstí ústí přilehlé ulice, z některých je vidět monumentální architekturu Sloupu. Do nových pohledových a urbanistických vztahů se Sloup dostal dokončením tzv. Arionovy kašny v jihovýchodním koutě Horního náměstí. Celistvost Sloupu je i po současných úpravách náměstí zachována.

část druhá

Odborné popisné údaje o statku

kapitola 2.1 Slovní popis statku

Sloup Nejsvětější Trojice se nachází v srdci historického centra Olomouce. Sloup je umístěný v těžišti severozápadního cípu hlavního (Horního) náměstí, vytváří point de vue při vstupu do náměstí ulicemi Riegrova, 28. října a Ostružnická, označující cíl cesty do centra města, a zároveň vymezuje prostor náměstí před průčelími radnice. Umístěním Sloupu Nejsvětější Trojice byl dokončen urbanistický vývoj Horního náměstí.

Jde o jedinečný příklad pamětního sloupu vrcholného baroka na Moravě, které se v 18. století rozšířilo ve střední Evropě. Zrcadlí zbožnost a hrdost obyvatel města Olomouce této doby a zároveň jde o mistrovské dílo jeho autora, Václava Rendera, jehož umělecká invence i financování celého monumentu umožnila jeho vznik.

Sloup je postaven v typickém místním slohu známém jako olomoucké baroko a zvedá se do výše 32,2 m od země. Jeho základna má okrouhlý půdorys o průměru 17 m. Sloup je tvořen architekturou, sochařskou kamennou výzdobou, kovovými sochami a ozdobnými prvky z kovu.

Architekturu sloupu tvoří zejména sedmistupňové schodiště s balustrádovým zábradlím, tři odstupňovaná patra sloupu s podstavci soch a šestiboký pylon s hlavicí. Do nitra sloupu je vtělena kaple.

Kamenosochařská výzdoba sestává zejména z 18 soch světců umístěných na podstavcích tří pater architektury, reliéfů apoštolů umístěných po obvodu prvního a druhého patra architektury, 12 soch světlonošů a reliéfní výzdoby kaple.

Kovové sochy a výzdobné prvky zahrnují tepané a zlacené měděné sochy - vrcholové sousoší Nejsvětější Trojice a sousoší nanebevzetí Panny Marie se dvěma anděly, zlacené plamínky soch světlonošů, zlacené atributy světců, kovové prvky kaple (tj. svatostánek, schránku na milodary, rámy oken a mříže vstupních dveří) a litinový řetěz umístěný na kamenných sloupkách kolem vlastního sloupu.

Podrobnější popis vzhledu:

Z kruhové základny, která je po obvodě doplněna 18 kamennými patníky vzájemně spojenými kovaným řetězem, vyrůstá schodiště o sedmi stupních, na jehož vrcholu je umístěno vlastní první podlaží Sloupu, v půdorysu v zásadě respektující šesticípou hvězdici. První podlaží je tvořeno funkční kaplí opět na kruhovém půdorysu a z vnějšku v cípech hvězdice doplněno šesti kuželkovými balustrádami završenými vždy dvojicí ohňových váz a dvojicí světlonošů-putti (dohromady 12 dětských postav - světlonošů o výšce cca 150 cm). K tělu kaple prvního podlaží, opět v cípech hvězdice přiléhá na šesti masivních soklech, zdobených ze tří stran bohatým kamenickým detailem (voluty, akantový list apod.), prvních šest soch světců v nadživotní velikosti (cca 220-240 cm). Jako celek je první podlaží bohatě zdobeno motivy kanelovaných pilastrů, motivy pásků, mušlí, reliéfních kartuší s polopostavami apoštolů a dalším kamenickým detailem. Podobná situace se důsledně opakuje i u druhého a třetího podlaží. Druhé podlaží zachovává půdorys prvního a na izolovaných soklech je završeno druhou šesticí soch světců v nadživotní velikosti. Třetí podlaží završuje základnu Sloupu, je mírně ustoupeno do středu a na obvodu opět doplněno šesticí masivních soklů s třetí řadou šesti světců v nadživotní velikosti, další řadou šesti reliéfů s polopostavami apoštolů a bohatým kamenickým dekorem. Z této základny třetího podlaží vyrůstá monolitický sloup, bohatě zdobený kanelurou a motivy akantového listu o celkové výšce 10 m. V první třetině monolitu je zavěšeno sousoší Nanebevzetí Panny Marie – ženská figura Panny Marie je nesena dvojicí andělů. Sousoší je realizováno opět v nadživotní velikosti, v pozlacené mědi. Na vrcholu vlastního sloupu - monolitu, završeného hlavicí s motivy volut a akantového listu, je umístěna na zeměkouli skupina žehnajícího Boha Otce a Krista s křížem, ve spodní části figura archanděla Michaela. Celek je završen paprskovitým terčem-hvězdicí s centrální holubicí jako symbolem Ducha Svatého. Opět celá vrcholová skupina sv. Trojice je vytvořena v nadživotní velikosti z tepané a zlacené mědi.

Sloup je zdoben řadou vysoce kvalitních soch s náboženskou tématikou, která jsou dílem vynikajícího moravského umělce Ondřeje Zahnera a dalších moravských umělců (mj. zlatníka Šimona Forstnera).

Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci nemá obdoby v žádném jiném městě, jak vzhledem k jeho ohromujícím rozměrům, tak i k mimořádně bohaté sochařské výzdobě a celkovému uměleckému ztvárnění. Výjimečnost Sloupu Nejsvětější Trojice ještě umocňuje zabudování kaple přímo v patě Sloupu a kombinace použitých materiálů.

kapitola 2.2 **Historický urbanistický vývoj**[1]

2.2.1 Přehled vzniku osídlení a vývoje města

Území Olomouce bylo trvale osídleno již od mladší doby kamenné, jak o tom svědčí nálezy zbytků osady z mladší fáze kultury s moravskou malovanou keramikou ze 4. tisíciletí před n. l. K mohutnému rozvoji osídlení Olomouce došlo

[1] Podrobnější informace ke kapitole 2.2 Historický urbanistický vývoj jsou uvedené v Příloze č. 7.

v období středního eneolitu, kdy v prostoru pozdějšího přemyslovského hradu a předhradí vzniklo rozsáhlé výšinné, pravděpodobně i opevněné sídliště lidu kultury s kanelovanou keramikou z 1. poloviny 3. tisíciletí před n. l. Počátky slovanského osídlení v olomouckém území jsou kladeny na základě archeologických nálezů nejpozději do 1. poloviny 9. století. V místech pozdějšího románského knížecího přemyslovského hradu bylo vybudováno staroslovanské hradiště, snad velkomoravského původu.

Počátek vlastního urbanistického vývoje města Olomouce souvisí ale až se slovanským osídlením území dnešní městské památkové rezervace. Nejdříve v něm byla osídlena místa chráněná jak před zátopami z okolních vodních toků, tak před nepřáteli. Nejvýhodnějším místem z tohoto hlediska byl ostroh obtékaný ze všech stran rameny řeky Moravy a říčkou Povelkou, vyvýšený nad okolní rovinný terén. S příchodem křesťanství v roce 863 n. l., jež se brzy rozšířilo ve většině země, se staly Čechy a Morava součástí západoevropské křesťanské kultury, kterou v 9.-12. století charakterizoval románský stavební sloh spojený s přechodem od dosud výhradně dřevěných staveb ke stavbám kamenným a cihelným.

V letech 1019-1020 byla Morava anektována českým přemyslovským státem a v roce 1055 byla rozdělena na údělná knížectví, z nichž olomoucké bylo největší a nejvýznamnější. Ve druhé čtvrtině 11. století byl na místě někdejšího staroslovanského hradiště vybudován románský přemyslovský hrad. Před hradem vzniklo předhradí - původní Staré město a v letech 1062-1063 bylo zřízeno první moravské biskupství. Na křižovatce dálkových evropských cest bylo západně od Starého města vybudováno kolem r. 1220 zcela nové město s velkým náměstím. Přemyslovský hrad s biskupským kostelem sv. Václava, Staré město s kostelem sv. Petra a Pavla a Nové město s velkým náměstím a fojtstvím vytvořily kostru budoucího města. Až po vpádu Tatarů byly do této doby samostatné městské části Olomouce a osady kupců a řemeslníků spojeny v jeden celek, vybavený magdeburským právem. Tak vzniklo královské město Olomouc, jež bylo až do třicetileté války největším a hlavním městem Moravy.

V gotickém období vývoje Olomouce vznikly další významné stavby, jako např. kostely a kláštery. Ze světských staveb to byla např. gotická zvonice a gotická radnice na dnešním Horním náměstí. Podél uliční sítě a kolem náměstí byly vybudovány dlouhé řady měšťanských domů. V období pozdní gotiky bylo zesíleno opevnění města. Půdorysný vývoj města byl ukončen v polovině 15. stol. Byla dostavěna radnice. Středověká Olomouc se stala po Praze druhým největším a nejskvělejším městem českého království. Roku 1573 byla založena univerzita, byly vystavěny renesanční měšťanské domy a paláce.

Roku 1642 se zemské úřady přestěhovaly do Brna, které se stalo hlavním městem Moravy.

Velké poničení města znamenalo obsazení Švédy v letech 1642-1650. Počet obyvatel během 10 let klesl z 30.000 na pouhých 1675. Město se však po vpádu Švédů nakonec vzchopilo a poté nastala nová barokní éra jeho rozvoje.

Barokní stavby propůjčily městu nové monumentální měřítko, což se projevilo i ve výpravnosti profánní i církevní architektury a dbalo se i na výzdobu hlavních městských veřejných prostorů. Na náměstích a v některých ulicích byly vybudovány monumentální kašny, sloupy a sochy. **Nejvýznamnější monumentální plastikou je Čestný sloup Nejsvětější Trojice z let 1716-1754.**

Klasicistní období znamenalo přestavbu Olomouce na tereziánskou pevnost v letech 1745-1755.

Teprve po zrušení pevnosti v r. 1888 došlo k oživení hospodářského života. Ve druhé polovině 19. století pokračovala výstavba historického jádra Olomouce v duchu neoklasicismu, neogotiky a neorenesance. V období 1918-1939 byla řada objektů uvnitř historického jádra na místě dřívějších historických budov nově postavena nebo modernizována v duchu architektonické moderny a funkcionalismu, aniž by byl poškozen historický obraz města.

Nová výstavba a přestavba zde byla realizována také v období 1948-1989.

Významným počinem státu a města v r. 1946 byla obnova olomoucké univerzity, nesoucí jméno Univerzita Palackého. Ta dnes využívá řadu původních církevních, památkově chráněných staveb v MPR a propůjčuje městu jeho specifický univerzitní charakter, který by měl být v budoucnosti ještě více zdůrazněn. Kulturní život v dnešní Olomouci představuje dnes Moravské divadlo, Moravská filharmonie, Vlastivědné muzeum, Státní vědecká knihovna a další kulturní zařízení.

2.2.2 Charakteristika území městské památkové rezervace - MPR

Urbanistické uspořádání a architektura městské památkové rezervace vyjadřují skutečnost, že Olomouc byla hospodářským, správním, vzdělanostním a církevním centrem úrodného a bohatého regionu Hané. Specifický charakter propůjčuje městské památkové rezervaci také její vojensko-strategická funkce a okolnost, že byla z tohoto důvodu v polovině 18. stol. přebudována na pevnost a byla až do nedávné doby sídlem velkých vojenských posádek, v letech 1968-1989 okupační posádky sovětské.

V minulosti bylo celé území městské památkové rezervace ze všech stran obtékáno přírodními i uměle vytvořenými vodními toky, směrovanými v závislosti na pevnostní strategii. Po zrušení pevnosti v osmdesátých letech 19. stol. byly prostory kolem hradeb přeměněny v městské parky a městskou zeleň, takže tento přírodní prstenec dnes tvoří přirozenou hranici a přechodový článek mezi historickou a novou částí města. Tato zeleň má mimořádný význam pro kvalitu městského prostředí, působí jako klidová enkláva i výtvarný prvek v obraze města v blízkých i dálkových pohledech.

Nejstarší část městského organismu Olomouce, která byla až do minulého století uzavřena hradbami a pevnostním pásem a přístupná městskými branami byla prohlášena městskou památkovou rezervací.

V návaznosti na prohlášení jádra Olomouce městskou památkovou rezervací byl zpracován první systematický průzkum města v letech 1949-1954. Výsledkem je návrh „generálního plánu asanace a rekonstrukce historického jádra města Olomouce" a následně „podrobný asanační plán historického jádra města Olomouce" z let 1953-1959. V roce 1954 pak Krajský národní výbor vydává rozhodnutí o komplexní rekonstrukci historické Olomouce. Uskutečněno bylo však jen nepatrné torzo.

Na podporu zachování památkově chráněného historického jádra využívá město od počátku 90. let 20. století Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón ČR z roku 1992 v návaznosti na územně plánovací dokumenty města a MPR. Město a vlastníci systematicky obnovují

zchátralé domy v celé MPR. V roce 2016 bylo na území MPR realizováno 14 akcí v celkovém objemu 20,5 mil. Kč.

2.2.3 Kompoziční uspořádání

Hlavní městskou západo-východní osu tvoří paralelně se severní hranicí území probíhající ulice 8. května, vycházející z náměstí Národních hrdinů a přecházející v ulici Pekařskou a Denisovu a ústící do náměstí Republiky a dále pokračující ulice 1. máje, napojující se při východní hranici řešeného území na ulici Komenského.

Mezi tímto západo-východním městským prospektem a severní hranicí území MPR probíhá téměř rovnoběžně ulice Sokolská a na ni navazující ulice Koželužská, končící u pravoúhle zalomené ulici Pekární, ústící na ulici 1. máje. V této části území je uliční síť v severojižním směru téměř pravoúhlá. Na sever od ulice 1. máje a ulice Komenského se rozkládá nejstarší a historicky nejvýznamnější část MPR - Václavské náměstí s Přemyslovským palácem a chrámem sv. Václava, hlavní dominantou města, a kapitulním děkanstvím, nyní kapitulním Muzeem. V jižní části MPR pod západo-východním městským prospektem se ulice sbíhají šikmo k hlavním náměstím - k Hornímu náměstí s radnicí uprostřed a k Dolnímu náměstí, která jsou vzájemně prostorově a komunikačně propojena. Uprostřed této jižní části MPR jsou kromě toho další náměstí - v jižním cípu MPR to je Blažejské náměstí, poblíž Horního náměstí je Žerotínovo náměstí a jižně pod ulicí 1. máje je Biskupské náměstí v čele s Arcibiskupským palácem a s malým parčíkem. V této jižní části pod západo-východním městským prospektem má urbanistická struktura typický středověký charakter, i když v obrazu MPR dnes převažuje architektura renesance, baroka a klasicismu. V jihovýchodní části sleduje zástavba uvnitř území MPR linii tereziánských hradeb. Pod nimi se rozkládají Bezručovy sady, jimiž protéká Mlýnský potok.

2.2.4 Vývoj Horního náměstí v 19. století

Západní strana náměstí, kde je umístěn Sloup, se stává postupně místem komunikace nejvyšších a nejbohatších vrstev obyvatel města. Fronta zástavby je topograficky výhodně položená na spojnici vstupu na náměstí ze dvou hlavních směrů - od Prahy a od Brna. Jižní nároží je pak ještě zdůrazněno atributy hlavního vstupu do města i na náměstí. Důležitou úlohu zde hraje i existence trhu základních hospodářských odvětví v blízkosti (v prostoru mezi Dolním náměstím, hradbami a Střední ulicí). Právě zde vznikly v renesanci a baroku měšťanské a šlechtické paláce podtrhující reprezentační význam této části Horního náměstí, aby se pak v 2. polovině 18. století stala místem symbolického vyvrcholení spojením státního, církevního a městského prvku v podobě triumfálního Sloupu Nejsvětější Trojice, kterým byl také dokončen urbanistický vývoj Horního náměstí. Sloup je umístěný v těžišti severozápadního cípu náměstí, vytváří point de vue při vstupu do náměstí ulicemi Riegrova, 28. října a Ostružnická, označující cíl cesty do centra města, a zároveň vymezuje prostor náměstí před hlavním průčelím radnice a spolu s Ariónovou kašnou podél jejího jižního boku.

Čtyři strany náměstí byly rozměřeny tak, aby poskytly staveniště obytným domům na padesáti parcelách. Téměř tři sta let trvalo, než byl obvod náměstí

uzavřen do jednolité podoby souvislých průčelních front. Úpravy pro aristokratické paláce si však v řadě případů vynucovaly i scelování sousedních objektů, a tak počet domů na náměstí postupně klesl téměř o polovinu. Průčelí těch nejvýznamnějších začaly v 16. století zdobit výpravné vstupní portály a v patrech i arkády.

Všechny tři vývojem města zformované centrální funkce Horního náměstí - správní, obchodní a reprezentační probíhají kontinuálně až do 21. století a dokládají tak životnost urbanistického celku Horního náměstí.

Zároveň však se začíná odvíjet od konce 19. stol. téměř sto let trvající proces výrazných proměn měřítka i detailu náměstí. Rozlehlé novostavby radikálně rozrušují starou strukturu. Kromě toho však téměř každý objekt prodělává adaptace, soustřeďované jednak k možnosti maximálně využít parter pro obchodní účely a současně proměňovat vyšší podlaží paláců a starých měšťanských domů na nájemní byty. V souvislosti s tím dochází k rušení některých podloubí. A začínají se uplatňovat i první asanační tendence. Po roce 1887 byl zpracován celkový regulační plán. S rostoucí dopravou začíná od roku 1899 i přes Horní náměstí jezdit elektrická pouliční dráha.

2.2.5 Vývoj a proměny náměstí ve 20. století

Po roce 1894 město pověřilo Camilla Sitteho zpracováním celkového regulačního plánu. V předloženém návrhu architekt na jedné straně vyjádřil respekt k dochovanému celku starého města, na druhé straně se pak v případě nově navržených čtvrtí nechával „inspirovat" jeho malebným individuálním rostlým charakterem.

Počátky 20. století přinesly řadu přestaveb na místě starých rozbořených domů, kde vyrostly rozlehlé novostavby slučující v sobě několik parcel historické parcelace. Od počátku 40 let se v prostoru Horního náměstí začala objevovat řada zásahů konzervačního charakteru, ale různé kvality.

Na základě soutěže z roku 1947 byl Karlem Svolinským opravován orloj. Nový orloj měl vyjádřit nového českého národního ducha a skloubil hanácký folklór se socialisticko-budovatelskými motivy.

Obecný nedostatek základní údržby Horního náměstí, např. i veřejných ploch Horního náměstí začal ústit do velkoplošných asanací celých vnitrobloků i v přímém sousedství Horního náměstí mezi Pekařskou a Ostružnickou ulicí. Do prostředí historického jádra začaly být zasazovány velkoobjemové novostavby komerčních funkcí, aniž by však byly domyšleny např. jejich komunikační souvislosti.

Téměř všechny domy i kašny na Horním náměstí, tj. v nejbližším okolí Sloupu, jsou na národní úrovni registrovanými kulturními památkami. Parter náměstí byl obnoven v letech 1997-2000. V současnosti (rok 2017) je naprostá většina domů na Horním náměstí, včetně vnitřních prostorů a průčelí, obnovena a žádný dům svým vzhledem neruší harmonický dojem z prostoru. Mezi významné akce současnosti a nejbližších let se řadí postupná obnova radnice a kostela sv. Mořice, které získaly podporu z Evropské unie. Tím město završí 25 leté úsilí o obnovu centrální části města a nejbližšího okolí Sloupu.

2.2.6 Historie Sloupu a jeho umístění

V průběhu konce 17. a první poloviny 18. století byl prostor Horního náměstí dotvořen kompozicí sochařsky pojednaných kašen Herkulovou a Caesarovou a velkolepou architekturou Sloupu Nejsvětější Trojice. Architektura Sloupu, jíž musela ustoupit Herkulova kašna na své nynější místo, byla promyšleným akcentem završujícím urbanistický vývoj Horního náměstí.

Po zkázách třicetileté války přestává být Olomouc hlavním zemským městem. S touto skutečností se ovšem nehodlá smířit, a tak začínají Olomoučané postupně pracovat na souboru děl, která mají přispět k významu města. Na hlavních náměstích a v přilehlých ulicích začíná vyrůstat soubor kašen korunovaných sousošími. Ale to zdaleka není vše. Dominantou hlavního olomouckého náměstí se má stát monumentální sloup zasvěcený Nejsvětější Trojici (1716-1754), který shrne církevní tradice města od jeho založení, sloup, který „...nebude mít co do znamenitosti v císařsko - královských dědičných zemích a v celém Německu nic sobě rovného…".

Urbanistické působení Sloupu Nejsvětější Trojice jako akcentu náměstí je podtrženo jeho úlohou v průhledu ulic ústících do náměstí na severozápadní straně, jeho úlohou jako počátečního či konečného bodu komunikačního (většinou slavnostního) tahu mezi církevním centrem na Předhradí a městským centrem na Horním náměstí a jeho monumentálním uzavřením průhledu z Ostružnické ulice přes severní část Horního náměstí.

Pozitivní vlivy na okolí památky mělo bezpochyby předláždění náměstí, v okolí Sloupu s menšími změnami výšky dlažby ve prospěch přístupnosti památky. Stejně příznivá je změna asfaltobetonu v mezikruží stupňů schodiště k Trojici za štětovou dlažbu soustředně k ose Sloupu kladenou. Obnovy fasád jednotlivých domů na náměstí přispívají k celkovému dobrému dojmu z okolí památky, zvláště pokud mají výjimečnou kvalitní uměleckou výzdobu, kterou se podařilo v poslední době obnovit.

část třetí

Současný stav památky a rizikové faktory

kapitola 3.1 **Řízení rizik**

Tlaky podmíněné vývojem

Olomouc je centrum regionu, administrativně správní středisko se 100 tisíci obyvatel. Historické jádro, které tvoří centrum města, je chráněno jako městská památková rezervace a má stabilizovanou urbanistickou strukturu. V prostoru Horního náměstí, kde je umístěn Sloup Nejsvětější Trojice, se neplánují žádné změny urbanistické povahy. Naopak, v období 1997–2000 proběhla rekonstrukce veřejných ploch Horního náměstí s cílem zhodnocení historické autenticity prostředí. Jde o prostor s významnými architektonickými budovami, který tvoří těžiště historického centra a pevný rámec pro národní kulturní památku.

Potíže spojené s prostředím

Na materiálu kamene a bronzu se projevuje vliv ovzduší a polutantů, takže technický stav Sloupu a plastik musí být pravidelně monitorován a prováděna pravidelná konzervace a údržba.

Přírodní katastrofy a předběžné plánování

Centrum města Olomouce leží v terénní a geografické situaci, kde se neprojevují globální katastrofy jako zemětřesení nebo záplavy (ty postihly v roce 1997 jen okraj centra).

Příval návštěvníků (turistů)

Historické jádro je centrem města se všemi jeho funkcemi (správa, administrativa, bankovnictví, obchod, restaurační zařízení, služby apod.). Proto se zde soustřeďují jednak obyvatelé a návštěvníci města, jednak turisté. Provoz návštěvníků je rozložen do soustavy ulic a náměstí a neohrožuje přímo Sloup Nejsvětější Trojice. Při konání kulturních akcí je dodržován bezpečností odstup (pásmo o průměru min. 6m).

Mezi možné formy tlaku zaviněného návštěvníky patří:

/i/ škody zaviněné opotřebováním kamene v důsledku znečištění ovzduší:

U Sloupu Nejsvětější Trojice dochází k přirozené degradaci kamene, která se projevuje stárnutím a zvětráváním materiálu To vyžaduje pravidelnou konzervaci. U provozu návštěvníků a obyvatel nelze zcela vyloučit jednotlivé případy vandalismu.

/ii/ škody zaviněné proměnami teploty a vlhkosti:

Přirozené atmosférické proměny vlhkosti a teploty způsobují v dlouhodobém působení degradaci povrchu kamene. Vyžadují periodickou kontrolu technického stavu a konzervaci.

/iii/ škody zaviněné obtěžováním fauny a flóry:

Povrch kamene je vedle vlhkosti ovlivňován vytvářením lišejníků a mechů. Jejich působení je nezbytné bránit pravidelnou kontrolou, čištěním a konzervací. Škody způsobují i holubi.

/iv/ škody zaviněné zvratem tradičních kultur a způsobu života:

Tento faktor nepřichází v úvahu.

/v/ Škody způsobené návštěvníky, kteří nemohou využít plně jejich návštěvu z důvodu velkého návalu:

Tento faktor se neuplatňuje.

kapitola 3.2 **Doporučení z dosud zpracovaných RMZ**

2001 - Podrobná informace o přípravách a realizaci restaurování Sloupu.

2002 - Doporučení trvale sledovat obsah solí v kameni, biologické znečištění, vyhodnocovat stav okolí památky UNESCO vč. střešní krajiny, městského interiéru, stavebního stavu okolních objektů, jejich využití, osvětlení a

technických zařízení na střechách, a sledovat stav životního prostředí (exhalace). Dílčí zjištění – fasáda Salmova paláce, nízký přelet vrtulníku 22.2.2002.

2003 - Drobné poškození měděného plamínku.
Doporučení jako v roce 2002 a navíc regulovat organizaci předvánočního stánkového prodeje a zajistit finanční prostředky na průzkumy kamene.

2004 - Drobné poškození neúmyslným vytržením železz řetězu.
Doporučení jako v roce 2003 a navíc zajistit obnovu znečištěných partií od holubího guana.

2005 - Řešení problematiky osvětlení ve všech kategoriích (v dlažbě, reflektory na střechách, lampy pouličního osvětlení a výkladní skříně obchodů).
- Oprava kasičky a sloupků s plamínky.
- Oprava poškození za 135 000,- Kč.
- Instalace dvou kamer s nočním viděním.
- Doporučení jako v roce 2004 a navíc zaveden monitoring návštěvníků Olomouce, doporučení vyloučit parkování v blízkosti památky u radnice.

2006 - Doporučení jako v roce 2004 a navíc připomenuto dořešení financování sběru dat pro sledování stavu kamene a zajistit parkování v blízkosti MPR. Proběhla restaurátorská údržba.

2007 - Doporučení jako v roce 2004 a navíc řešit obslužnost centra města (parkování) a modernizovat informační a orientační systém ve městě, přiložen Program rozvoje cestovního ruchu Olomouce na období 2008-2013.

2008 - Doporučení jako v roce 2004 a navíc doporučení městu oslovit NPÚ v Praze, aby stanovil metodiku nedestruktivních průzkumů kamene.

2009 - Doporučení jako v roce 2004, nově zjištěná výška Sloupu je 32,2467m +- 15cm.

2010 - Doporučení:
1. Dlouhodobě sledovat změny kamene (zejména obsahu solí aj.). Zpracovatel navrhuje vlastníkovi řešit tuto věc přijetím organizačně finančních opatření k provádění zpracovaného *Management planu*.
2. Ustanovit *Steering group.*
3. Sledování a vyhodnocování okolí památky UNESCO.
4. Průběžně sledovat a vyhodnocovat propagaci a prezentaci památky UNESCO.

2011 - Doporučení:
1. Přijmout organizační a finanční opatření ke stanovení konkrétních cílů MP a jejich provádění a kontrole.
2. Zahájit sledování klíčového ukazatele, tj. sledovat změny kamene empirickými metodami.
3. Ustanovit Řídící skupinu (tzv. *Steering Group*).

2012-2013 - Doporučení:
1. Zajistit finanční prostředky a zahájit sledování klíčového ukazatele, tj. sledovat změny kamene empirickými metodami.
2. Zahájit přípravu aktualizace MP (2014-2015).
3. Věnovat zvýšenou pozornost komerčnímu rozvoji s dopadem do nárazníkové zóny (*buffer zone)* statku.

2014 - Doporučení:
1. Zajistit finanční prostředky a zahájit sledování klíčového ukazatele, tj. sledovat změny kamene empirickými metodami.

2. Zahájit přípravu aktualizace MP (2015-2016) vč. svolání Řídící skupiny.
3. Věnovat zvýšenou pozornost komerčnímu rozvoji s dopadem do nárazníkové zóny (*buffer zone)* statku.

2015 - Doporučení:
1. Zajistit finanční prostředky a zahájit sledování klíčového ukazatele, tj. sledovat změny kamene empirickými metodami. První měření a stanovení periodicity lze provést v rámci přípravy aktualizace MP.
2. Zahájit přípravu aktualizace MP (2016) vč. svolání Řídící skupiny. K aktualizaci MP se doporučuje využít dotační titul MK ČR.
3. Věnovat zvýšenou pozornost komerčnímu rozvoji s dopadem do nárazníkové zóny (*buffer zone)* statku.

2016 - Doporučení:
1. Zajistit finanční prostředky a zahájit sledování klíčového ukazatele, tj. sledovat změny kamene empirickými metodami.
2. Aktualizovat MP.
3. Věnovat zvýšenou pozornost komerčnímu rozvoji s dopadem do nárazníkové zóny statku a zabránit narušení vizuální integrity nárazníkové zóny výškovými stavbami v okolí MPR Olomouc.

kapitola 3.3 **Stav statku a opatření[2]**

Podstatou restaurátorského zásahu v letech 1998-2001 bylo komplexní restaurování sochařské výzdoby i architektury. Restaurátorský postup byl navržen tak, aby jím nebyly znehodnoceny ty předchozí restaurátorské zásahy, které lze považovat za kvalitní, k památce citlivé a nenarušující původní autorskou koncepci. Základní zásadou restaurování bylo maximální zachování autenticity povrchu. Při průzkumu bylo konstatováno, že autorský rukopis není porušen pozdějším přesekáváním či úpravami povrchu. Tento pozitivní fakt byl maximálně respektován. Po ukončeném restaurování byly prováděny drobné opravy a údržba až do současnosti. V roce 2006 proběhla restaurátorská údržba po 5 letech od komplexního restaurování, tj. suché čištění měkkými kartáči a opravy tmelu prováděné restaurátorem Mgr. Ladislavem Werkmanem.

SHRNUTÍ SOUČASNÉHO STAVU

(citace: „Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci. Popis a posouzení stavu. Doporučení opravných a údržbových opatření. Národní památkový ústav – generální ředitelství v Praze, technologická laboratoř, Kuneš Petr, spolupráce Gláser Petr, Houska Ivan, odborná konzultace Werkmann Ladislav, Skalický Petr, 2017" – celý dokument viz příloha č. 4)

Současný stav ČSNT celkově odpovídá stavu exteriérové kamenosochařské památky 16 let po restaurátorském zásahu při neprovádění průběžné údržby.

[2] Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci. Popis a posouzení stavu. Doporučení opravných a údržbových opatření. Národní památkový ústav – generální ředitelství v Praze, technologická laboratoř, Kuneš Petr, spolupráce Gláser Petr, Houska Ivan, odborná konzultace Werkmann Ladislav, Skalický Petr, 2017 – celý dokument viz příloha č. 4

Detailní prohlídkou z vysokozdvižné plošiny nebyly zjištěny fatální poruchy architektury Sloupu ani kamenné a kovové sochařské výzdoby. V případě čtyř kamenných soch (soch sv. Anny, sv. Jáchyma, sv. Metoděje a sv. Jeronýma) byly nalezeny poruchy, které narušují integritu těchto statuí. Ve všech čtyřech případech se jedná o praskliny v místech, která byla již dříve narušena prasknutím v důsledku napětí vzniklého korozí čepu (plintus sochy sv. Anny), osazení atributu (sv. Jeroným) nebo objemnějšího doplňku (bota a část plintu sv. Jáchyma, pravá paže sv. Metoděje). Uvedené poruchy představují riziko pádu uvolněné části a lze předpokládat jejich další rozvoj (zatékání hlubokými prasklinami, mrazové poškození atd.).

Poškozené partie jmenovaných soch vyžadují důkladnou revizi z přistavěného lešení a provedení oprav. Vzhledem k tomu, že poškození soch sv. Anny a sv. Jáchyma úzce souvisí s problémy při opravě těchto partií v rámci posledního zásahu (v ateliéru provedené lepení poškozených částí sejmutých soch bylo nekvalitní a muselo být provedeno znovu po osazení soch na místo), nelze vyloučit, že si nadcházející oprava vyžádá opětovnou demontáž některé ze statuí. Upřesnění rozsahu poškození a tedy i zásahu bude možné až po rozebrání porušených částí.

Údržba, která byla na závěr posledního zásahu restaurátory navržena, nebyla dosud prováděna. To se na ČSTN projevilo zejména akumulací ptačích výkalů a dalšího znečištění v podstatě na všech částech Sloupu, výrazným rozvojem biofilmu na povrchu přistíněných kamenných partií (zejména na severní, severovýchodní a východní straně Sloupu), četnými poruchami spárování architektury a akumulací korozních produktů a nečistot zejména na původním zlacení měděných tepaných soch. Jmenovaná poškození neznamenají pro monument bezprostřední riziko, avšak z dlouhodobého hlediska představují velmi významné faktory degradace kamenných i kovových částí ČSNT. V neposlední řadě tato poškození výrazně snižují celkový dojem z památky a její atraktivitu.

Vzhledem ke stávajícímu rozsahu poškození ČSNT, který reflektuje druhé desetiletí absence údržby, je třeba v současnosti uvažovat o ucelenějším restaurátorském zásahu, nikoli pouze o údržbě. Jelikož je převážná část poškození kamenných částí památky lokalizována v dolní polovině Sloupu, je možné provést úspornější variantu zásahu, která si vyžádá lešení pouze do úrovně třetího patra architektury. Zásah by se měl (kromě oprav poruch čtyř explicitně uvedených soch světců) soustředit zejména na odstranění ptačích exkrementů a dalšího znečištění, odstranění biofilmu z kamene, opravu spárování, lokální odsolení a aplikaci konzervačních prostředků (preventivní biocidní ošetření, obnova hydrofobizace povrchu kamene). Součástí zásahu mohou být také kroky, které přispějí k celkovému vizuálnímu působení památky, které však z hlediska zpomalení degradačních mechanismů nemají primární význam. Jedná se například o lokální intenzivnější čištění zrzavě hnědých zbytků olejů obklady, drobné plastické opravy a podobně. V případě vrcholového sousoší Nejsvětější Trojice a sousoší Nanebevzetí Panny Marie by se zásah měl soustředit pouze na očištění úsad a korozních produktů z povrchu zlacených soch a následnou konzervaci povrchu. Za vhodných podmínek by takový zásah bylo možné provést z vysokozdvižné plošiny. Po nastíněné opravě spodních partií z lešení a konzervaci kovových plastik z vysokozdvižné plošiny bude možné nastavit a provádět pravidelnou a systematickou údržbu.

DOPORUČENÁ OPATŘENÍ NA ZÁKLADĚ MONITORINGU V ROCE 2017

- opatření jsou strukturována dle metodiky monitoringu stavu a následné péče a údržby Čestného sloupu Nejsvětější Trojice v Olomouci

- vzhledem k šíři a vrstevnatosti problematiky péče, údržby a restaurování ČSNT doporučuji sestavit odbornou komisi, která bude schopna interdisciplinárně řešit dílčí otázky péče o Sloup (např. bližší vyspecifikování požadavků na jednotlivé zásahy, sestavení podmínek výběrových řízení, posuzování restaurátorských záměrů atd.). Odborná komise by ideálně měla zahrnovat uvedené specialisty:

1) specialistu garanta restaurování z NPÚ ÚOP v Olomouci

2) specialistu garanta restaurování z NPÚ GnŘ

3) památkového technologa z NPÚ

4) příslušně orientovaného historika umění z ÚPOL

5) nezávislého specialistu - restaurátora sochařských děl s povolením MK ČR

- pro dlouhodobý monitoring stavu, evidenci poruch a poškození i provedených zásahů by bylo optimální vyvinout databázový systém s grafickým rozhraním, který by umožnil snadno k jednotlivým prvkům nebo skupinám prvků přiřazovat informace, fotografie a další dokumenty

Neperiodické zásahy

1) poruchy vyžadující bezprostřední zajištění – nezjištěny

2) poruchy vyžadující opatření v nejbližším možném termínu

– plintus sochy sv. Anny

– plintus sochy sv. Jáchyma

– levá paže sv. Metoděje

– levá ruky sv. Jeronýma včetně ukotvení atributu

doporučený postup: *provést podrobnou revizi poškození restaurátorem z lokálního lešení či plošiny, na základě restaurátorského průzkumu určit přiměřený postup opravy (zejména v případě soch sv. Anny a sv. Jáchyma ověřit nutnost sochy demontovat), provést restaurátorskou opravu*

doporučený termín zásahu: 2018

Periodické zásahy

1) základní údržba

– odstranění ptačích exkrementů a dalších úsad suchou cestou z vysokozdvižné plošiny

– revize a oprava dostupných částí spárování architektury s důrazem na spáry, které představují zvláště vysoké riziko zatékání (tj. zejména spáry pod a vedle skloněných částí architektury, vertikální a horizontální spáry ve spodní části architektury, spáry stupňů)

– rekonzervace povrchu zlacených kovových plastik (tj. především odstranění nežádoucích korozních produktů mědi, konzervace zlacení)

doporučený postup: *zadat zpracování restaurátorských záměrů, které upřesní postupy, technologie a materiály základní údržby, komisionelně záměry projednat a na základě záměrů zajistit závazné stanovisko pro periodickou základní údržbu ČSNT, které bude mít nepřetržitou platnost, vybrat dodavatele a provést údržbu*

doporučený termín zásahu: 2018

2) komplexní restaurátorský zásah

– přistavení kompletního lešení po vrcholové sousoší

– celkové suché a mokré očištění povrchu kamene

– redukce krust (v případě potřeby)

– lokální odsolení povrchu kamene (v případě potřeby)

– lokální konsolidace kamene (v případě potřeby)

– celková oprava spárování

– revize a případná oprava osazení prvků

– revize a případná korekce doplňků

– plastická a barevná retuš kamene

– vyčištění nitra měděných soch

– revize konstrukčních a kotevních prvků měděných soch a jejich antikorozní úpravy

– revize zajištění praskliny hlavice pylonu

– revize a případná oprava měděného pláště soch

– očištění, retuš, rekonzervace zlacení měděných soch

– revize a případná oprava atributů a jejich zlacení

– oprava stupňů a balustrády s železným řetězem

– obnova hydrofobizace, preventivní biocidní ošetření kamene (ke zvážení)

doporučený postup: *zahájit jednání o způsobu provedení opravy (tj. upřesnit cíle zásahu, jeho časovou, logistickou a finanční proveditelnost, způsob výběru dodavatelů, připravit časový harmonogram akce)*

doporučený termín zásahu: 2025-30

REKAPITULACE DOPORUČENÉHO ČASOVÉHO RÁMCE ÚDRŽBY ČSNT

	Perioda zásahu	Cíl zásahu	Předpokládaný nejbližší termín realizace
Monitoring stavu	1 rok – 2 roky	Vyhodnocení aktuálního stavu (z vysokozdvižné plošiny)	2018 (-2019)
Základní údržba	1 rok – 2 roky	Odstranění ptačích exkrementů suchou cestou (z vysokozdvižné plošiny) Případné drobné údržbové zásahy proveditelné z terénu, mobilního lešení a vysokozdvižné plošiny	2018 (-2019)
Základní rekonzervace zlacení měděných soch	10 let	Vyčištění a rekonzervace povrchu měděných soch (z vysokozdvižné plošiny)	2018
Komplexní restaurátorský zásah	25 – 30 let	Komplexní revize a restaurování kamenných a kovových částí památky (z kompletního lešení)	2026 – 2030
Neperiodické zásahy	-	Oprava jednotlivých závažných poruch dle aktuálních nálezů (sochy sv. Anny, sv. Jáchyma, sv. Metoděje a sv. Jeronýma)	2018

část čtvrtá

Právní rámec

kapitola 4.1 Legislativa ochrany památkového fondu

4.1.1 Mezinárodní úmluvy a charty

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, UNESCO (orig. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage), UNESCO, Paříž, 1972.

Operační směrnice k naplňování Úmluvy o světovém dědictví (orig. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention).

Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy (orig. Convention for the Protection of Architectural Heritage of Europe), Granada, 1985.

Mezinárodní charta pro záchranu historických měst (orig. Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas), Rada Evropy, Washington, 1987.

Mezinárodní charta o kulturním turismu (orig. International Charter on Cultural Tourism), Mexiko, 1999.

Charta ICOMOS - Zásady pro analyzování, ochranu a stavební obnovu architektonických památek (orig. ICOMOS Charter – Principles for the Analysis, Conservation and Structural Restoration of the Architectural Heritage), ICOMOS, Victoria Falls, 2003.

4.1.2 Legislativní ochrana v ČR

Dokumenty, ovlivňující situaci památky a jejího prostředí mají trojí charakter:

Ochranný režim se řídí těmito základními obecně závaznými předpisy:

- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů,
- Nařízení vlády ČR č. 262 ze dne 24. května 1995, o prohlášení a zrušení prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky, kterým byl mj. Sloup Nejsvětější Trojice prohlášen za národní kulturní památku,
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů.

Obecně závazné předpisy, které ovlivňují režim památky v každodenní praxi:

- Výnos ministra kultury ČR ze dne 21. prosince 1987, č.j. 16417/87-VI/1 o prohlášení mj. historického jádra města Olomouce za památkovou rezervaci,
- Vyhláška Ministerstva kultury č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů,
- Vyhláška Ministerstva kultury č. 420/2008 Sb., kterou se stanoví náležitosti a obsah plánu ochrany památkových rezervací a památkových zón, ve znění pozdějších předpisů,
- Vyhláška Ministerstva kultury č. 187/2007 Sb., kterou se stanoví obsah a náležitosti plánu území s archeologickými nálezy, ve znění pozdějších předpisů,
- Vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti,
- Vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území – prováděcí vyhláška ke stavebnímu zákonu, ve znění pozdějších předpisů,
- Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón, usnesení vlády ČR č. 209/1992.

Další předpisy a dokumenty viz B. část pátá.

4.1.3 Přehled hlavních odpovědností

Orgány a organizace pověřené gescí

Za památkovou ochranu a údržbu odpovídají podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči a zákona č. 128/2000 Sb., o obcích ve znění pozdějších předpisů:

Orgány:

- **Statutární město Olomouc** - jako **vlastník** národní kulturní památky

- primátor města: Mgr. Antonín Staněk, Ph.D.

- sídlo: Horní náměstí 583, 779 11 Olomouc

- gesce: SMOl jako vlastník ČSNT pečuje řádně o jeho zachování, udržuje jej v dobrém stavu a chrání jej před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Zajišťuje tedy jeho řádnou údržbu a obnovu ČSNT, plánuje finanční prostředky na zajištění těchto prací, zajišťuje údržbu a opravy památek v širším prostředí památky – památkové rezervaci.

Výše uvedené činí za pomocí jednotlivých odborů Magistrátu města Olomouce takto:

- **Magistrát města Olomouce**

- tajemník MMOl: Bc. Jan Večeř
- sídlo: Hynaisova 10, 779 00 Olomouc

odbor majetkoprávní, oddělení evidence majetku:

Mgr. Gabriela Křížková – vedoucí odboru

PhDr. Ivana Slezáková – vedoucí oddělení,

- zastupuje vlastníka

odbor koncepce a rozvoje, oddělení územního plánování a architektury:

Ing. Marek Černý – vedoucí odboru

Ing. arch. Jana Křenková - vedoucí oddělení

Ing. arch. Petra Růžičková – site-manager

- výkon činnosti site-managera ČSNT, gesce za Management plan památky UNESCO;

- podílí se na akcích spojených s monitorováním objektů a územních celků zapsaných do Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO

odbor investic:

Ing. Vladimír Michalička – vedoucí odboru

- příprava a organizování celého průběhu zadávacích řízení pro potřeby SMOl, zabezpečuje komplexní činnost přípravy stavby a realizace u vybraných akcí obnovy ČSNT

odbor životního prostředí, oddělení odpadového hospodářství a péče o prostředí:

RNDr. Petr Loyka, CSc. – vedoucí odboru

RNDr. Jana Matzenauerová - vedoucí oddělení

- koncepce úklidu a údržby parteru ČSNT a jeho okolí – spolupráce s Technickými službami

Olomouc, které čištění a údržbu parteru památky a jejího okolí zajišťují

odbor vnějších vztahů a informací – PhDr. Bohumil Šíp, vedoucí odboru

odbor vnějších vztahů a informací, oddělení cestovního ruchu:

Mgr. Karin Vykydalová - vedoucí oddělení

- prezentace ČSNT

odbor vnějších vztahů a informací, oddělení informační centrum Olomouc:

Bc. Jitka Lučanová- vedoucí oddělení

- prezentace ČSNT, průvodcovské služby, informování o ČSNT, spolupráce na vzdělávacích programech v rámci provozu informačního centra

odbor vnějších vztahů a informací, udělení kultury:

Radim Schubert, vedoucí oddělení

- prezentace ČSNT, informování o ČSNT, koordinace a zajištění kulturních akcí na Horním náměstí,

- zastoupení ve výkonném výboru sdružení České dědictví UNESCO, propagace Olomouce a spoluúčast na projektech v rámci sdružení UNESCO

Výše jmenované odbory MMOl na počátku kalendářního roku (leden) písemně informují site-managera o provedených akcích v souvislosti s ČSNT v uplynulém roce a o akcích připravovaných na následující rok.

Gesce site-managera a řídící skupiny je popsána v návrhové části D. kap.4.2.

- **Technické služby města Olomouce, a.s.**

- ředitel společnosti : Bc. Miroslav Petřík

- sídlo: Zamenhofova 783/34, 772 11 Olomouc

- zodpovědný pracovník: Antonín Zívala, vedoucí provozovny místní komunikace

- gesce: - zajištění úklidu parteru a čištění parteru Sloupu (denně probíhá kontrola a úklid spodní části (dva stupně), sousoší - ručně sběr a strojně vysavačem papíry, lahve, plechovky, vysávají nedopalky a další nečistoty po sedících nebo kolemjdoucích občanech. Minimálně jednou za 14 dní dochází k vysávání kolem podstavce Sloupu, pod lavičkami a v prostorách vrchní části podstavce. Minimálně 1x měsíčně, v letních měsících častěji, dochází k čištění dlažby v horní části a to čištění zejména ve spárách. Dále se čistí spodní kamenná část u balustrád a za nimi směrem k dříku včetně schodišť. Čištění od holubích exkrementů je prováděno opatrně mechanicky za pomoci škrabek s umělohmotným břitem. Ručně se rovněž odstraňují

případné drobné nálety a pokud je to možné i žvýkačky.)

- **Krajský úřad olomouckého kraje**

- hejtman: Ladislav Okleštěk

- sídlo: Jeremenkova 40b, 779 11 Olomouc

- ředitel krajského úřadu: Ing. Lubomír Baláš

Odbor sportu, kultury a památkové péče:

RNDr., Bc. Iveta Tichá, vedoucí odboru

- oddělení památkové péče: Mgr. Sabina Soušková, vedoucí oddělení
JUDr. Miluše Sedláčková – oddělení pam. péče, členka Řídící komise

- gesce: odbor sportu, kultury a památkové péče, oddělení památkové péče - jako výkonný orgán 1. stupně u národních kulturních památek.

- **Ministerstvo kultury ČR**

odbor památkové péče a odborná oddělení - jako výkonný orgán 2. stupně u národních kulturních památek, odbor památkové inspekce

Ředitel odboru památkové péče, Mgr. Jiří Vajčner,

vedoucí oddělení ochrany kulturních památek Mgr. Petra Ulbrichová,

vedoucí oddělení regenerace kulturních památek a památkově chráněných území Ing. arch. Hana Šnajdrová,

vedoucí právního oddělení JUDr. Václav Karmazín.

Ředitel odboru památkové inspekce JUDr. Martin Zídek

Milady Horákové 139, 160 41 Praha 6.

- <u>Odborné organizace:</u>

- Národní památkový ústav, generální pracoviště v Praze

Generální ředitelka Ing. arch. Naděžda Goryczková, Valdštejnské náměstí 3, 118 01 Praha 1 – Malá Strana.

- Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci

Ředitel Mgr. František Chupík, PhD., Horní náměstí 25, 779 00 Olomouc

4.1.5 Systém památkové péče

Struktura a úkoly státních orgánů a odborných organizací v oblasti státní památkové péče:

Struktura:

Ústředním orgánem státní správy pro ochranu kulturních památek a památkovou péči je Ministerstvo kultury, které zřizuje Národní památkový ústav s jeho územními odbornými pracovišti. Územními orgány státní správy ve věcech památkové péče jsou obecní úřady obcí s rozšířenou působností a krajské úřady.

Úkoly:

Parlament České republiky:

- schvaluje zákon o státní památkové péči.

Vláda České republiky zejména: *

-prohlašuje kulturní památky, které tvoří nejvýznamnější součást kulturního bohatství národa za národní kulturní památky a stanoví podmínky jejich ochrany,

-prohlašuje památkové rezervace a stanoví podmínky jejich ochrany,

-+schvaluje koncepci státní památkové péče a další strategicky významné dokumenty.

Ministerstvo kultury České republiky zejména:

a) zpracovává prognózy, koncepce a návrhy dlouhodobých výhledů rozvoje státní památkové péče,

b) sestavuje, vyhlašuje a provádí programy komplexní péče o kulturní památky a vytváří pro ni všestranné podmínky, posuzuje návrhy dlouhodobých, střednědobých a prováděcích plánů obnovy kulturních památek,

c) uplatňuje stanovisko k politice územního rozvoje a k zásadám územního rozvoje, a dále stanovisko k územně plánovací dokumentaci pro území, ve kterém je památková rezervace, nebo nemovitá věc nebo soubor nemovitých věcí zapsané na Seznamu světového dědictví, a ve vztahu k tomuto území uplatňuje stanovisko k vymezení zastavěného území,

d) je dotčeným orgánem k projednání návrhu opatření obecné povahy podle § 6a,

e) usměrňuje kulturně výchovné využívání národních kulturních památek a kulturně výchovné využívání ostatních kulturních památek v souladu se zájmy státní kulturní politiky,

f) koordinuje vědeckovýzkumnou činnost v oboru státní památkové péče,

g) zřizuje jako svůj odborný poradní orgán vědeckou radu pro státní památkovou péči,

h) spolupracuje s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a vysokými školami při výchově pracovníků v oboru státní památkové péče, podílí se na jejich dalším vzdělávání,

i) zabezpečuje mezinárodní spolupráci v oboru státní památkové péče,

j) vydává statut odborné organizace státní památkové péče, která je státní příspěvkovou organizací s celostátní působností,

dále

- prohlašuje památkové zóny a stanoví podmínky jejich ochrany,
- je druhoinstančním správním orgánem ve věcech zachování a obnovy národních

kulturních památek,
- vydává oprávnění k restaurování kulturních památek, které jsou díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi, a povolení k provádění archeologických výzkumů,
- poskytuje v případech mimořádného společenského zájmu příspěvky na obnovu a zachování kulturních památek, zejména v rámci schválených programů,
- prostřednictvím Památkové inspekce vykonává ústřední dozor nad dodržováním zákona o státní památkové péči a předpisů vydaných k jeho provádění.

-Gesce na úrovni státu – Ministerstvo kultury České republiky – odbor památkové péče - viz předcházející kapitola.

Jako výkonný orgán 2. stupně u národních kulturních památek vydává rozhodnutí k ochraně, konzervaci a údržbě této památky.

Krajský úřad metodicky řídí výkon státní památkové péče v kraji.

Krajský úřad

a) plní úkoly orgánu státní památkové péče pro národní kulturní památky, pokud nepřísluší Ministerstvu kultury nebo vládě České republiky,

b) dozírá v rozsahu své působnosti na dodržování tohoto zákona a předpisů vydaných pro jeho provedení,

c) uplatňuje stanovisko k územně plánovací dokumentaci pro území, ve kterém je památková zóna nebo nemovitá národní kulturní památka, nejde-li o působnost ministerstva kultury podle § 26 odst. 2 písm. c) památkového zákona, a ve vztahu k tomuto území uplatňuje stanovisko k vymezení zastavěného území,

d) je dotčeným orgánem k zabezpečení nepředvídaných nálezů kulturně cenných předmětů, detailů stavby nebo archeologických nálezů, k nimž došlo při řízení nebo postupu podle zvláštního právního předpisu, nejde-li o nálezy učiněné při přípravě nebo provádění obnovy kulturní památky nebo při přípravě nebo provádění prací v území, na němž uplatňuje svůj zájem státní památková péče,

e) vydává jako dotčený orgán na návrh nebo z vlastního podnětu závazné stanovisko a poskytuje další podklady do řízení vedených jinými správními úřady než orgány státní památkové péče podle zvláštních právních předpisů, jde-li o zabezpečení péče o národní kulturní památky,

f) vykonává dozor při obnově národních kulturních památek z hlediska státní památkové péče,

g) plní další úkoly stanovené tímto zákonem.

Gesce na úrovni kraje - Krajský úřad Olomouckého kraje - viz předcházející kapitola.

Jako výkonný orgán 1. stupně u národních kulturních památek a orgán 2. stupně u kulturních památek vydává rozhodnutí k ochraně, konzervaci a údržbě těchto památek.

Kraj v samostatné působnosti

a) schvaluje koncepci podpory státní památkové péče v kraji v souladu s koncepcí rozvoje státní památkové péče v České republice a po projednání s Ministerstvem kultury,

b) schvaluje návrhy dlouhodobých, střednědobých a prováděcích plánů a programů zachování a obnovy kulturních památek v kraji,

c) usměrňuje kulturně výchovné využití kulturních památek v kraji.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností

Obecní úřad obce s rozšířenou působností vykonává a organizuje státní památkovou péči ve stanoveném správním obvodu v souladu s koncepcí rozvoje státní památkové péče v České republice.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností

a) se podílí na zpracování krajské koncepce podpory státní památkové péče a na zpracování střednědobých a prováděcích plánů a programů obnovy kulturních památek,

b) zabezpečuje předpoklady pro komplexní péči o kulturní památky a nemovitosti, které nejsou kulturní památkou, ale jsou v památkové rezervaci, v památkové zóně nebo v ochranném pásmu, a v souvislosti s tím vydává jako dotčený orgán na návrh nebo z vlastního podnětu závazné stanovisko a poskytuje další podklady do řízení vedených jinými správními úřady než orgány státní památkové péče podle zvláštních právních předpisů,

c) uplatňuje stanovisko k územně plánovací dokumentaci pro území, ve kterém je nemovitá kulturní památka nebo ochranné pásmo nemovité kulturní památky, nemovité národní kulturní památky, památkové rezervace nebo památkové zóny, nejde-li o působnost ministerstva kultury podle § 26 odst. 2 písm. c) nebo působnost krajského úřadu podle § 28 odst. 2 písm. c) památkového zákona, a ve vztahu k tomuto území uplatňuje stanovisko k vymezení zastavěného území,

d) usměrňuje péči o kulturní památky zajišťovanou obcemi,

e) vykonává státní správu na úseku státní památkové péče, pokud podle tohoto zákona není příslušný jiný orgán státní památkové péče,

f) koordinuje jednotné označování nemovitých kulturních památek tabulkou opatřenou nápisem "Kulturní památka" a velkým státním znakem, popřípadě i značkami stanovenými mezinárodními smlouvami,

g) vykonává dozor při obnově kulturních památek a při stavbě, změně stavby, terénních úpravách, umístění nebo odstranění zařízení, odstranění stavby nebo udržovacích pracích na nemovitosti, která není kulturní památkou, ale je v památkové rezervaci, v památkové zóně nebo v ochranném pásmu z hlediska státní památkové péče,

h) dozírá v rozsahu své působnosti na dodržování tohoto zákona a předpisů vydaných k jeho provedení,

i) plní další úkoly stanovené mu tímto zákonem.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností se při plnění svých úkolů opírá o odbornou pomoc odborné organizace státní památkové péče.

Podrobnosti o způsobech zabezpečování předpokladů pro komplexní péči o kulturní památky obecními úřady obcí s rozšířenou působností stanoví ministerstvo kultury vyhláškou.

Gesce na úrovni obce s rozšířenou působností:

- Magistrát města Olomouce, odbor památkové péče

  Vedoucí odboru památkové péče: Mgr. Vlasta Kauerová

  Adresa: Horní náměstí 586, 779 11 Olomouc

Jako výkonný orgán 1. stupně zajišťuje dozor nad ochranou a údržbou památek v památkové rezervaci a vydává rozhodnutí pro stavební úpravy v památkové rezervaci. Vyjadřuje se tedy k bezprostřednímu okolí ČSNT a Městské památkové rezervaci Olomouc, která tvoří "buffer – zone" ČSNT.

Obec

a) Obec pečuje o kulturní památky v místě a kontroluje, jak vlastníci kulturních památek plní povinnosti uložené jim tímto zákonem. Obec vychází přitom z odborných vyjádření odborné organizace státní památkové péče.

b) Obec může podle místních podmínek po projednání s obecním úřadem obce s rozšířenou působností zřídit právnickou osobu nebo organizační složku pro obnovu kulturních památek.

Gesce na úrovni obce:

- Statutární město Olomouc

  Primátor města Mgr. Antonín Staněk

  Adresa: Horní náměstí 583, 779 11 Olomouc

- Magistrát města Olomouce

V případu ČSNT je obec zároveň vlastník – viz kapitola 4.1.4 a viz výše.

Odborná organizace státní památkové péče

Odborná organizace státní památkové péče je organizace pro výkon a koordinaci veškeré odborné činnosti v oboru státní památkové péče k zabezpečení jednoty kulturně politických záměrů a ideově metodických, ekonomických a technických hledisek, jakož i perspektivního rozvoje státní památkové péče.

Odborná organizace státní památkové péče

a) zpracovává rozbory stavu a vývoje státní památkové péče, podklady pro prognózy, koncepce a dlouhodobé výhledy rozvoje státní památkové péče,

b) organizuje, koordinuje a plní vědeckovýzkumné úkoly státní památkové péče, rozpracovává teorii a metodologii státní památkové péče a metodiku společenského uplatnění kulturních památek,

c) plní úkoly odborně metodického, dokumentačního a informačního pracoviště pro úsek státní památkové péče a zabezpečuje průzkumy, výzkumy a

dokumentaci kulturních památek, památkových rezervací a památkových zón a je současně poskytovatelem údajů podle zvláštního právního předpisu,

d) vede ústřední seznam kulturních památek,

e) připravuje odborné podklady pro ministerstvo kultury, zejména pro prohlášení věcí za kulturní památky,

f) zpracovává potřebné odborné podklady pro ostatní orgány státní památkové péče, metodicky usměrňuje činnost konzervátorů a zpravodajů a poskytuje bezplatnou odbornou pomoc vlastníkům kulturních památek při zajišťování péče o kulturní památky,

g) zabezpečuje odborný dohled nad prováděním komplexní péče o kulturní památky a nad jejich soustavným využíváním,

h) sleduje kulturně výchovné využití kulturních památek a jejich propagaci a zabezpečuje kulturně výchovné využití a zpřístupnění kulturních památek, s nimiž hospodaří,

i) zabezpečuje další vzdělávání pracovníků v oboru státní památkové péče,

j) plní další úkoly na úseku státní památkové péče, kterými ji pověří ministerstvo kultury.

Odborná organizace státní památkové péče si pro zajištění činností pro výkon státní památkové péče vytváří se souhlasem ministerstva kultury a po projednání s krajem krajská, popřípadě i další územní odborná pracoviště (střediska).

Odborná organizace státní památkové péče

- Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci

Zajišťuje odborné podklady pro ochranu a údržbu památek a prostředí památkové rezervace pro obce s rozšířenou působností. Zpracovává roční zprávy o průběžném sledování památky zapsané na Seznam světové památky UNESCO.

- Národní památkový ústav, generální pracoviště

U vybraných národních kulturních památek dává odborné podklady pro rozhodování Ministerstva kultury.

část pátá

Plánovací dokumenty zajišťující uchování a péči o památku

kapitola 5.1 Struktura, nástroje a cíle integrovaného plánování

5.1.1 Plánovací nástroje veřejné správy - přehled

- Politika územního rozvoje ČR, ve znění aktualizace č.1;
- Zásady územního rozvoje Olomouckého kraje, aktualizace č. 2b;
- Strategický plán rozvoje mikroregionu Olomoucko a města Olomouce (schválený v roce 2007) – v současnosti je projednáván Strategický plán rozvoje města Olomouce 2017-2023;

- Územní plán Olomouce (schválený v roce 2014), ve znění pozdějších změn;
- Regulační plán městské památkové rezervace Olomouc (schválený v roce 1999), ve znění pozdějších změn;
- Vyhláška č. 9/2005 Statutárního města Olomouce, kterou se vyhlašuje závazná část regulačního plánu městské památkové rezervace Olomouc;
- Plán památkové rezervace z roku 1987;
- Program regenerace městské památkové rezervace Olomouc, schválený v roce 1995 a jeho aktualizace z roku 1997, 1998, 2000, 2004, 2008, 2013, 2018;
- Olomouc MPR – Zásady památkové ochrany území, 2003;

- Projektová dokumentace pro úpravu dlažby, zeleně, osvětlení a městského mobiliáře zpracovaná na základě výsledků architektonické soutěže na úpravu veřejných ploch Horního náměstí (úprava Horního náměstí proběhla v letech 1997-2000);
- Záměr konzervace a restaurování Sloupu Nejsvětější Trojice z roku 1998. Hlavním cílem bylo uvést Sloup do optimálního stavu konzervací a restaurováním, chránit jej úpravou jeho bezprostředního okolí a pokračovat v jeho prezentaci a propagaci - začleněním do prohlídkových tras historického jádra a publikacemi;
- V roce 2006 proběhla restaurátorská údržba po 5 letech od komplexního restaurování, tj. suché čištění měkkými kartáči a opravy tmelu, kterou provedl Mgr. Ladislav Werkman, cena 52 500,- Kč;
- Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci. Popis a posouzení stavu. Doporučení opravných a údržbových opatření. Národní památkový ústav – generální ředitelství v Praze, technologická laboratoř, Kuneš Petr, spolupráce Gláser Petr, Houska Ivan, odborná konzultace Werkmann Ladislav, Skalický Petr, 2017;
- Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci. Metodika monitoringu stavu a následné péče a údržby. Národní památkový ústav – generální ředitelství v Praze, technologická laboratoř, Kuneš Petr, spolupráce Gláser Petr, Houska Ivan, odborná konzultace Werkmann Ladislav, Skalický Petr, 2017.

Tyto dokumenty sledují a podporují hlavní cíle MP ČSNT. Poslední dva jmenované byly pořízeny jako vstupní podklady pro revizi a aktualizaci MP ČSNT.

Další dokumenty používané při realizaci regenerace MPR Olomouc, tedy pro péči o okolí statku a jeho ochranného pásma:

- Územně analytické podklady z roku 2014;
- Strategie rozvoje cestovního ruchu města Olomouce 2014-2020;
- Územní energetická koncepce Statutárního města Olomouce;
- Generel cyklistické dopravy na území města Olomouce z roku 2007;
- Bezbariérová doprava (trasy a úpravy) ve městě Olomouci;

- Koncepce vodního hospodářství města Olomouce 2012-2014 a 2014-2023;
- Studie Koncepce předlažeb v MPR;
- Integrovaný plán rozvoje území (EU-IPRÚ) Olomouc;
- Strategie Integrované územní investice (EU-ITI) Olomoucké aglomerace 2015-2023;
- Střednědobý investiční plán, na volební období;
- Střednědobý rozpočtový výhled SMOl na rok 2017-2019;
- Koncepce protipovodňové ochrany města od r. 2000;
- POH SMOl 2017-2022;
- Systém center odpadového hospodářství v rámci OK z roku 2015;
- Studie proveditelnosti nízkoemisních zón ve městě Olomouci a Studie proveditelnosti nízkoemisních zón s vyhodnocením dopadů na kvalitu ovzduší pomocí dopravně-emisního modelu ve městě Olomouci z roku 2013;
- 4. komunitní plán sociálních služeb Olomoucka na období let 2016-2019;
- Koncepce prevence kriminality města Olomouce na období let 2016-2020;
- Plán udržitelné městské mobility;
- Optimalizace MHD z roku 2015;
- Informační strategie z roku 2011;
- Vnější havarijní plán KRALUPOL a.s. z roku 2004;
- Vnější havarijní plán TOMEGAS s.r.o. z roku 2015.

5.1.2 Cíle územně plánovacích podkladů a dokumentů

Politika územního rozvoje ČR, ve znění aktualizace č.1 (PUR)

„Ve veřejném zájmu chránit a rozvíjet přírodní, civilizační a kulturní hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví".

(čl. 14)

- dle PUR je Olomouc součástí rozvojové oblasti republikového významu OB8 Olomouc

Zásady územního rozvoje Olomouckého kraje, aktualizace č. 2b

„Respektovat zásady ochrany kulturních památek a podmínky ochrany památkově chráněných území (památkové rezervace, památkové zóny, památková ochranná pásma, území s archeologickými nálezy)" (čl. 76)

Strategický plán rozvoje města Olomouce

V listopadu 2016 začalo zpracování nového Strategického plánu rozvoje města Olomouce (pro období 2017–2023). V době zpracování tohoto dokumentu byla dokončena analytická část Strategického plánu. Schválení Strategického plánu se předpokládá v únoru r. 2018.

Územní plán Olomouce

Aktuálně platný Územní plán Olomouce (ÚPO) nabyl účinnosti dne 30.9.2014. V současné době byl vydán soubor změn č. 1. Projednávány jsou změny ÚPO: č. 2, 3, 4, 5 a 6. Změna č. 2 se pořizuje s cílem opětovně stanovit výškovou hladinu zástavby v lokalitě okolo ulice Šantova, která se nachází v ochranném pásmu MPR Olomouc.

Územní plán Olomouce, ve znění pozdějších změn, stanovuje, že MPR Olomouc je součástí lokality 01 - Historické jádro, která je vymezena přibližně pro prostor historického centra a nachází se ve středu správního území. Těžiště území tvoři Horní a Dolní náměstí v západní části lokality a náměstí Republiky a návrší s Dómem sv. Václava v severovýchodní části území. Území je charakteristické kompaktní zástavbou na středověké „rostlé" parcelaci. Vzhledem ke kulturní a historické hodnotě urbanistické struktury i jednotlivých objektů má historické jádro statut městské památkové rezervace, na Horním náměstí se nachází památka UNESCO – Sloup Nejsvětější Trojice. Území si zachovává funkci centra obchodního, společenského a kulturního života. V objektech převažuje využiti parteru pro obchod a služby. Doprava uvnitř území je regulovaná z velké části režimem pěší zóny. Z východu na historickou zástavbu přiléhá plocha historického parku Bezručovy sady. Územní plán si pro lokalitu „Historické jádro" klade mj. následující cile:

- chránit a rozvíjet strukturu veřejných prostranství formou pěší zóny;
- chránit a rozvíjet funkci bydlení v historickém centru;
- chránit a posilovat charakter historického městského centra formou rostlé městské struktury v celé lokalitě;
- chránit a posilovat území historického parku celoměstského významu (Bezručovy sady), včetně všech vstupů a propojení na okolní veřejná prostranství;
- chránit a rozvíjet stávající propojení Horního náměstí a třídy Svobody formou pasáže;
- chránit a posilovat pohled na město (zejména historické jádro) z věže kostela sv. Mořice;
- chránit a rozvíjet prostorovou kompozici ostrohu historického jádra v obraze města jako pohledově dominantní prvek, včetně stávajících výškových dominant.
-

Regulační plán městské památkové rezervace Olomouc

Byl schválený v roce 1999. Aktuální podoba ve znění pozdějších změn, podrobně reguluje urbanistické funkce historického jádra jako jedinečného urbanistického celku, jako společenského, kulturního a obchodního centra, zvýrazňuje a chrání význam centrálních prostorů a prostředí pro ústřední plastiku – Čestný sloup Nejsvětější Trojice. Regulační plán ve své závazné části zakotvené ve vyhlášce města stanoví následující cíle:

Urbanismus:

1. Zachovat půdorysný i panoramatický obraz a stávající dochovanou historickou urbanisticko-architektonickou strukturu MPR Olomouc včetně souvisejících částí ochranného pásma, a tzv. „zeleného prstence" parků zasahujících do řešeného území.

2. Zachovat stavební čáry, uliční čáry, objemy budov, hodnotné fronty zástavby, zdi a opevnění a dochovanou historickou parcelaci v MPR. Nepřipustit výstavbu nových objektů na nezastavitelných plochách.

Architektura, budovy a zastavitelné plochy:

3. Zachovat objekty zapsané v Ústředním seznamu kulturních památek (v první řadě objekty zapsané v Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO a Národní kulturní památky), jejich stavební, architektonickou strukturu, historickou dispozici a konstrukci (klenby apod.) a jejich vzhled včetně forem architektonických prvků a článků a historické výzdoby sochařské, malířské a štukatérské, materiálů a barevnosti fasád dle požadavků státní památkové péče. Nepřipustit znehodnocení hmotné podstaty nebo i jen vzhledu veškerých objektů a veřejných prostranství v MPR aplikací novodobých funkčně nesouvisejících cizorodých nebo ryze utilitárních prvků.

4. Zachovat výškovou hladinu zástavby v MPR, tj. absolutní výšku hřebene střech, sklon a tvar střech památkově chráněných budov i ostatních objektů v MPR podle požadavků památkové péče na obraz MPR.

5. Zachovat, postupně obnovovat a v kontextu historického prostředí průběžně dotvářet materiálovou strukturu a vzhled povrchů nezastavitelných ploch, komunikací a veřejných prostranství v MPR Olomouc.

Nezastavitelné plochy – zeleň, vodní plochy:

6. Zachovat, průběžně obnovovat a doplňovat plochy veřejné i neveřejné zeleně v MPR Olomouc a to jak z hlediska plošného zastoupení, tak i prostorového uspořádání a vhodné druhové skladby.

7. Chránit, průběžně obnovovat a doplňovat dochované vodní prvky v řešeném území.

Městský mobiliář:

8. Zachovat nejhodnotnější prvky stávajícího historického městského mobiliáře. Udržovat, průběžně obnovovat a postupně doplňovat stávající městský mobiliář novými individuálně a komplexně řešenými soubory navrženými na základě schválených koncepčních studií pro jednotlivé prostory v MPR Olomouc. Při výběru prvků mobiliáře preferovat užití vhodných jednotících prvků a motivů, kvalitní řemeslné zpracování a zejména jistou „pokoru" ve volbě výrazových prostředků. Čistě utilitární prvky je třeba pohledově maximálně potlačit.

9. Užití reklamy v řešeném území omezit na minimum. Dle funkčního třídění uplatňovat prostorovou regulaci reklamy podle charakteru jednotlivých lokalit na základě schválených studií a generelů.

Plán památkové rezervace

Byl vytvořen roku 1987. Zajišťuje ochranu všech hodnotných budov a ploch i prostorů v MPR, včetně prostoru Horního náměstí, kde je umístěn Čestný sloup Nejsvětější Trojice. Slouží jako podklad pro územně plánovací činnost.

Olomouc MPR - Zásady památkové ochrany území z roku 2003

I. Plán památkové ochrany,
II. Plán ochrany a zhodnocení,
III. Plán možné úpravy střech,
IV. Plán památkové ochrany veřejných ploch,
V. Plán aktuálního stavebně technického stavu,
VI. Plán typu provedení SHP,
VII. Plán typu vlastnictví,
VIII. Plán fotodokumentace pohledů

– zpracováno pro SV část území MPR. Zásady památkové ochrany území a plány byly zpracovány odbornou organizací památkové péče a slouží jako podklad pro územně plánovací činnost.

5.1.3. Město a územní plánování

V 90. letech byl zpracován a projednán, dosud platný Regulační plán městské památkové rezervace Olomouc. Územní plán Olomouce v zásadě potvrdil vnímání území Horního náměstí a návazných ulic jako centrálního území s vysokou mírou uplatnění vybavenosti a obchodu a ochranou základní městotvorné funkce bydlení. Horní náměstí tvoří bezprostřední okolí ČSNT, je dopravně zklidněno, s charakterem pěší zóny. V prostoru náměstí se nachází historická radnice, sídlo Statutárního města Olomouce.

Veřejný prostor Horního náměstí slouží jako pěší zóna, oživená prvky historického souboru kašen a sloupů, které jsou situovány také v blízkých plochách Dolního náměstí, Náměstí Republiky na Ul. 28 října. Při posledních rekonstrukčních úpravách Horního náměstí byly doplněny novodobou kašnou (Arionova kašna), pítky a plastickým modelem Městské památkové rezervace.

Regulační plán MPR Olomouc potvrzuje a závazně stanovuje regulační prvky v podrobnostech vztažených k jednotlivým parcelám a objemům.

V dokumentaci je přiložen výřez s náměstím z výkresu regulačních prvků. Domovní zástavba je ve svých objemech definována stavebními a uličními čarami, s nezbytností zachování, a podlažností. Jako další prvky jsou značeny podloubí a průchody.

5.1.4 Systém územního plánování a stavebního řádu

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zabezpečení ochrany památek a sídel v rámci územního plánování a stavebního řízení je zabezpečen tak, že ve stavebním zákoně a jeho prováděcích vyhláškách jsou zohledněny zájmy státní památkové péče při pořizování a projednávání územně plánovací dokumentace a při stavebním řízení.

5.1.5 Mezinárodní úmluvy a metodiky

Vychází z právního rámce – citováno v kap. 4.

Pro aktualizaci byla využita zejména metodika: VLČKOVÁ, Jitka, KUČOVÁ, Věra, BENEŠ, Michal. Metodické principy přípravy nominací k zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO a zásady uchování hodnot těchto statků1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2011. A dále metodické pokyny pro monitoring památek UNESCO, zejména Návrh revize obsahu a harmonogramu ročních monitorovacích zpráv (RMZ) pro národní monitoring kulturních statků světového dědictví v ČR.

kapitola 5.2 **Zapojení veřejnosti, osvěta a vzdělávání**

5.2.1 Cestovní ruch a služby

SMOl má zpracovanou Strategii rozvoje cestovního ruchu města Olomouce 2014-2020 (zpracovatel m-ark). Systematické sledování návštěvnosti ČSNT nelze aplikovat s ohledem na exteriérové umístění a omezený režim zpřístupnění interiéru bez vstupného. Jediným pomocným dlouhodobě měřitelným údajem je počet přenocovaných ve Městě Olomouci, přičemž se předpokládá, že každý shlédl statek SD. Oproti r. 2010, kdy byl zpracován Management plan statku a kde byla konstatována sestupná tendence v počtu návštěvnosti, je trend posledních pěti let vzestupný (viz tabulka – zdroj ČSÚ):

Tabulka č. 1 Počet hostů a počet přenocování celkem v HUZ 2012-2015

	Hosté celkem	**v tom**		**Přenocování celkem**	**v tom**		**Průměrný počet přenocování (noci)**
		rezidenti	**nerezidenti**		**rezidenti**	**nerezidenti**	
2012	107 475	53 945	53 530	184 412	93 704	90 708	1,7
2013	125 390	65 547	59 843	220 203	119 824	100 379	1,8
2014	132 119	68 259	63 860	222 760	111 677	111 083	1,7
2015	136 582	72 045	64 537	228 355	117 723	110 632	1,7

Statistiky města jsou zveřejňovány zde:
https://www.olomouc.eu/magistrat/odbory-magistratu/ odbor-vnejsich-vztahu-a-informaci/odbor/article_id=13377.

Nejpočetnější skupinou hostů v HUZ jsou Češi s 52,3%, následují hosté ze Slovenska a Německa.

Tabulka č. 2 Struktura ubytovacích kapacit v Olomouci v roce 2014

Ubytovací zařízení ve městě Olomouci	Počet lůžek
Hotel ****	708
Hotel ***	999
Hotel **, Hotel Garni	372
Penzion	659
Turistická ubytovna	523
Ostatní zařízení jinde nespecifikovaná	291
Vysokoškolská kolej (letní sezóna)	3 043
Kemp	0
Celkem	6 595

- **Strategie rozvoje cestovního ruchu města Olomouce 2014-2020.**

Zpracoval m-ARK Marketing a reklama s.r.o. Olomouc 2014. Přístupné na webu: *http://tourism.olomouc.eu/b2b/strategy-documents/cs*.

Strategie rozvoje cestovního ruchu města Olomouce 2014 – 2020. Materiál koncepčně navazuje na strategické dokumenty České republiky „Koncepce státní politiky cestovního ruchu ČR na období 2014 – 2020" a Olomouckého kraje „Program rozvoje cestovního ruchu Olomouckého kraje 2014-2020".

Analytická část strategie obsahuje na 86 stranách dokumentu detailní zachycení analýzy současného stavu města z pohledu cestovního ruchu, např. v oblasti dopravní infrastruktury, základní turistické infrastruktury, analýzy poptávky, organizace a marketingu či závěrečné syntézy apod. Na základě **SWOT analýzy a syntézy**, které jsou součástí **Analytické části**, zpracovala agentura m-ARK.

Návrhovou část, která obsahuje vize, stanovení 17 klíčových priorit a opatření včetně konkrétních aktivit budoucího rozvoje cestovního ruchu města Olomouce do roku 2020. V rámci **Návrhové části** byly stanoveny čtyři hlavní rozvojové priority města, a to:

1. Rozvoj nových turistických cílů, revitalizace, rekonstrukce stávajících
2. Rozvoj turistické infrastruktury a služeb
3. Rozvoj organizace cestovního ruchu, budování značky a marketing
4. Rozvoj dopravní infrastruktury a služeb s tím souvisejících.

Strategie je završena **Akčním plánem na období 2015-2020**, který je souborem aktivit, jež by napomohly implementovat doporučení obsaženy v návrhové části strategie. Za každou aktivitu je zde navrhován určitý garant, který se rozhodne, zda bude projekt zpracovávat sám, vlastními silami nebo ve spolupráci s dalšími subjekty podílejícími se na cestovním ruchu.

Řízení cestovního ruchu v MPR napomáhá také činnost Informačního centra.

5.2.2 Sdílené povědomí u všech aktérů

Služby pro návštěvníky:

Sloup Nejsvětější Trojice je nejvýraznější dominantou centrálního prostoru Horního náměstí. Takto je vnímán jak občany města, kteří zde trvale bydlí a pracují, ale též četnými turisty, kteří přijíždějí do Olomouce za poznáváním památek, ale i vybraných celostátních akcí (Flora Olomouc, Mezinárodní varhanní festival atp., Svátky písní, Barokní Olomouc a další). Počet návštěvníků ve veřejném prostoru nemůže být přesně evidován. Úprava plochy náměstí počítá též s pěším provozem návštěvníků a umístěním vhodných laviček a osvětlení, včetně slavnostního osvětlení Sloupu Nejsvětější Trojice. Bezprostřední okolí SD je upraveno (Rekonstrukce Horního náměstí byla dokončena 2002 včetně mobiliáře a osvětlení. Byla doplněny Arionova kašna jižně od SD a jižně od radnice. V roce 2017 došlo také k doplnění pítka v blízkosti této nové kašny.

Interpretace (výklad – trasy, průvodci, plakáty/vývěsky, neprodejné publikace:

Prezentace a propagace památky – Sloupu Nejsvětější Trojice je bezprostředně spjata s propagací městské památkové rezervace Olomouc. ČSNT a MPR Olomouc je cílem mnoha návštěvníků z Čech, Moravy, ale i zahraničních turistů.

Základní informace zajišťuje Informační, kulturní a turistické centrum, které organizuje též prohlídky průvodce tohoto památkového objektu ve spolupráci s farností sv. Mořice za finanční podpory SMOl. Průvodcovské služby přímo v kapli ČSNT jsou zajištěny od 21.4. do 30.9. denně od 9:00 do 17:00. Jinak je statek součástí prohlídek města a tématických okruhů celoročně.

Informační centrum se nachází v blízkosti statku SD, v podloubí radnice: E-mail: *infocentrum@olomouc.eu*, Telefon na informace: 585 513 385, tourism.olomouc.eu, Služby IC: Turistické informace o Olomouci a jejím okolí, Vyhledávání dopravních spojů, Poskytování průvodcovských služeb, Prohlídky radnice a výstup na věž, Rezervace ubytování, Organizace pobytových programů, Prodej Olomouc Region Card, Kulturní, společenské a sportovní informace, Informace o programech olomouckých divadel, kin, muzeí, a galerií, Informace o programu Moravské filharmonie Olomouc a předprodej vstupenek, Veškeré dostupné informace o kulturním, společenském a sportovním dění v Olomouci, Prodej propagačních materiálů, Prodej suvenýrů a publikací o městě a regionu Haná, Prodej map města a okolí (cykloturistické, turistické, lyžařské), Informační a propagační materiály, Informace o činnosti Magistrátu města Olomouce a dalších institucí na území města Europe Direct - Evropské informační středisko.

Kulturní akce spojené se statkem SD:

V rámci kulturních akcí např. Dnů evropského dědictví, festivalu světla a videomapingu V září, je památka slavnostně nasvícena a prezentována, probíhají v její blízkosti slavnostní koncerty např. v rámci Svátků města Olomouce (nedílnou součástí je prezentace památky samotné i města) a je součástí slavností a svátků s náboženským charakterem (zastavení během průvodu Slavnosti Božího těla, průvodu ke cti patronky města sv. Pavlíny). Model ČSNT je trvale umístěn v reprezentativních prostorech primátora a součást prohlídkové trasy radnicí. Probíhá program zaměřený na děti MŠ a 1. stupně ZŠ „S kočičkou Olou po Olomouci", který seznamuje děti s památkami jejich města, významná část je věnována samozřejmě Čestnému sloupu, na tuto poznávací část navazuje také výtvarná soutěž zúčastněných dětí, častým námětem je právě památka UNESCO, tuto osvětovou činnost pořádá pro školy zdarma odbor školství ve

spolupráci s Informačním centrem. V současné době (2017) byl doplněn také obdobný program pro děti 2. stupně ZŠ. Prohlídka památky UNESCO 19 je součást prohlídky „Olomouc v kostce".

O památkové rezervaci a umělecké výzdobě sloupů a kašen je vydávána celá řada publikací, které uvádějí Sloup Nejsvětější Trojice vždy mezi nejvýznamnějšími památkami. Historické prostředí památkové rezervace slouží pro pravidelné konference a sympozia archeologů, uměleckých historiků, architektů a dalších odborníků.

5.2.3 Další spolupráce při prezentaci a propagaci ČSNT

ČSNT je prezentován v rámci veletrhů cestovního ruchu v Rakousku (Vídeň), v Německu (Berlín a Mnichov), ve Velké Británii (Londýn), v Polsku (Opole) či na Slovensku (Bratislava).

Jsou uzavřena partnerství významná pro prezentaci a propagaci statku:

- České dědictví UNESCO;

- Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska (zapojení do EHD a další akce) ;

- smlouva o spolupráci v rámci cestovního ruchu a propagace památek zapsaných na seznam kulturního a přírodního dědictví UNESCO mezi městy Olomouc – Kroměříž – Lednice – „Barokní perly Moravy".

5.2.4 Školení a vzdělávání (včetně rizik)

- Kurzy památkové péče v Národním památkovém ústavu, Ústředním pracovišti v Praze

- Doktorandské studium památkové péče na Fakultě architektury ČVUT

- Bezplatná metodická odborná pomoc vlastníkům památek (NPÚ)

- Metodické materiály Národního památkového ústavu

Rizikem z dlouhodobého hlediska je absence programů vícestupňového vzdělávání a absence specializace autorizovaných architektů s praxí v oboru památkové péče pro zpracování regulačních plánů MPR a MPZ a projektů obnovy kulturních památek.

5.2.5 Zapojení partnerů a aktérů

Na dohledu nad stavem světové památky a na koncepčních pracích týkajících se jejího okolí se podílejí Komise pro architekturu, územní plánování a program regenerace městské památkové rezervace, Univerzita Palackého, arcibiskupství a muzeum i městské spolky a občané. Podniky na území města sponzorsky přispívají na obnovu památek a akce úprav veřejných prostranství.

kapitola 5.3 **Klíčová témata ochrany, územního plánování a rozvoje týkající se ochranného pásma statku SD**

Ochranné pásmo pro ČSNT představuje Městská památková rezervace Olomouc. V návaznosti na retrospektivní prohlášení vynikající univerzální hodnoty (OUV) statku a potvrzení rozsahu statku Výborem UNESCO bylo i potvrzení jejího ochranného pásma.

5.3.1 Ochrana památkového fondu

Ochrana kulturní památky

ČSNT je součástí městské památkové rezervace Olomouc, která má zpracovaný Regulační plán MPR a přibližně v pětiletých cyklech jsou pravidelně vydávány Programy regenerace MPR Olomouc.

Ochrana veřejného prostranství Horního náměstí

Bezprostředním přirozeným okolím statku SD je Horní náměstí – hlavní náměstí a do něj ústící ulice. V Regulačním plánu MPR Olomouce je v rámci Plánu regulačních prvků pevně vyznačena základní stavební struktura utvářející urbanistickou strukturu. Jsou zakresleny půdorysy domů, s danými stavebními a uličními čarami, vyznačena podlažnost domů a diferencovaná veřejná prostranství. Horní náměstí je vedeno jako pěší zóna. Je vyznačen statek SD, národní nemovité kulturní památky i kulturní památky. Plocha Horního náměstí je vedena jako plocha se zvýšenou památkovou ochranou.

Ochrana architektonického detailu a sochařských děl

Národní památkový ústav v Olomouci dbá na přiměřenost restaurátorských postupů, aby nedocházelo ke ztrátám autenticity a byl znát dosud čitelný původní rukopis tvůrců památek. To se týká i zejména monumentů souboru Sloupu a barokních kašen a architektonických detailů. Soubor byl na Horním náměstí nově doplněn současnou Arionovou kašnou, pítkem a bronzovým modelem městské památkové rezervace.

Zásadní restaurování Sloupu v letech 1999-2001 je popsáno v restaurátorských zprávách. Zprávy popisují i specifické úpravy povrchů a použité prostředky pro povrchovou stabilizaci a odolnost.

Proti vandalismu je náměstí monitorováno kamerami s nočním viděním.

Hodnota území, investice a veřejný zájem

Přednostním veřejným zájmem je zachovat a udržovat historické bohatství městské památkové rezervace, jejíž součástí je také Horní náměstí se Sloupem Nejsvětější Trojice a souborem barokních kašen.

Během posledních desetiletí byla z náměstí přeložena tramvajová doprava, byl omezen příjezd automobilů. Byla zrekonstruována technická infrastruktura. Celé náměstí bylo předlážděno, což zlepšilo i přístupnost monumentu. Na náměstí

bylo osazeno nové osvětlení, současně i s nasvětlením Sloupu. Byly instalovány kamery s nočním viděním.

Stabilizované území historického centra města

Území historického centra města je stabilizované s výjimkou několika proluk určených k dostavbě. V prostoru Horního náměstí se neuvažuje s žádnými dostavbami, náměstí bude nadále udržováno v současné půdorysné i objemové struktuře a charakteru působení.

5.3.2 Koncepce výškové regulace města

Koncepce výškové regulace

Výšková regulace je dána platným územním plánem 17/21m (výška římsy / výška hřebene) v celé ploše lokality 01 (historické jádro). Výšky pro jednotlivé objekty zpřesňuje Regulační plán MPR.

Pozornost je také věnována změnám a výstavbě v územích působících na MPR – ochranné pásmo MPR. Změna č. II ÚPO se pořizuje s cílem opětovně stanovit výškovou hladinu zástavby v lokalitě okolo ulice Šantova, která se nachází v ochranném pásmu MPR Olomouc.

Obecně o stavbách a dominantách

Regulační plán MPR dokumentuje zachování současné podlažnosti budov a dominantních budov i dominantu Sloupu Nejsvětější Trojice.

Ochrana střešní krajiny a podmínky dané stávající ÚPD

V Regulačním plánu MPR Olomouc je střešní krajina chráněna. Nástavby jsou omezeny výškovými hladinami, které vychází ze stávajících výšek objektů. Využití podkrovních prostorů je možné jen se souhlasem orgánů památkové péče. Národní památkový ústav v Olomouci dbá na nezbytnou udržitelnost současného, pro každý objekt specifického šikmého zastřešení. Podkladem jeho práce jsou na příklad stavebně historické průzkumy a plán ochrany památkových hodnot. Pozornost je věnována zejména udržení charakteru pohledově exponovaných střešních rovin historické zástavby a siluet, ochrana před uplatňováním dalších dodatečných, nepřiměřených prvků, střešních oken a vikýřů.

K dispozici je plán ochrany památkových hodnot zpracovaný NPÚ Olomouc po dohotovení současně platného Regulačního plánu. Při aktualizaci RP (předpoklad v průběhu příštích 10 let) bude vhodné uplatnit také podmínky pro střešní prvky, které zejména umožní ochránit objekty, kde již v maximální míře proběhla definitivní úprava střech a využití podkroví a není žádoucí doplňování dalších střešních prvků (dodatečných střešních oken a vikýřů).

5.3.3 Doprava

Širší dopravní vazby

MPR je vymezeno od ostatních částí města ze západní třídou Svobody ze a severní strany ulicí Studentská a Dobrovského. Tyto ulice vznikly na místě zrušených hradeb a historický vývoj je odkazuje k typu „RingStrasse". Územně plánovací dokumentace a na ni navazující Program regenerace předpokládají jejich rekultivaci jako městských tříd.

Území MPR je dobře dostupné a obsloužené MHD (tramvajové linky).

Doprava na území historického jádra

Území historického jádra je maximálně dopravně zklidněno. Horní náměstí má status pěší zóny.

Proběhly rekonstrukce tramvajové trati a vozovky na třídě Svobody a v ulicích Pekařská a Denisova (součást hlavní komunikační osy MPR). V roce 2017 započala rekonstrukce další části hlavní komunikační osy MPR, třídy 1. máje. Investičně je připravena i poslední její poslední část, ulice 8. května.

Probíhají systematické opravy nejvíce poškozených komunikací.

Probíhá revize stavu a zpracování studie Pěší zóna Olomouc, která vyhodnocuje a navrhuje řešení v oblasti zklidnění dopravy a preference pohybu pěším v centru Olomouce. Studie řeší celou MPR. SMOl má zpracovává také Plán udržitelné mobility.

Je třeba:

- hledat cesty k omezení nárůstu individuální automobilové dopravy, preferencí ostatních druhů dopravy, které méně zatěžují životní prostředí a jsou v centrech měst žádoucí;
- ve spolupráci s Policií klást důraz na ochranu chodců a cyklistů;
- zlepšovat podmínky pro cyklisty;
- provádět rekonstrukce zastávek MHD;
- zlepšovat podmínky pro pěší.

Doplnění systému parkování záchytnými a hlídanými parkovišti je již možné jen mimo území MPR a v její blízkosti.

Dopravní problémy

Nedostatek parkování řeší kapacitní parkování v blízké docházkové vzdálenosti. Poslední významnou akcí byla výstavba kapacitního garážového domu při ulicích Koželužská a Hanáckého pluku.

Platí omezení průjezdnosti MPR s výjimkou městské hromadné dopravy.

5.3.4 Bydlení

Nedílnou součástí využití objektů v MPR je dle územně plánovací dokumentace podpora bydlení. Obydlené centrum udržuje prostředí bezpečné a živé.

Pro městské centrum je typické polyfunkční využití objektů s obchodním parterem.

V MPR Olomouc přibývá trvalých obyvatel, v roce 2006 – 5700, v roce 2016 – 6571.

5.3.5 Architektura a urbanismus

Urbanistické dořešení veřejných prostor historického jádra a navazujících lokalit – připravuje se rekonstrukce náměstí Republiky, Biskupského náměstí a přístupových ulic, probíhá obnova prostoru ve východní části MPR (1. máje, následovat bude ulice 8. května).

Postupná dostavba několika proluk v MPR dle ÚPD.

5.3.6 Hospodářský rozvoj a zaměstnanost

V současnosti (2017) se zpracovává nový Strategický plán, velký důraz je kladen také na posilování nových odvětví – Mapování kulturních a kreativních průmyslů v Olomouci z roku 2015.

5.3.7 Životní prostředí

Zlepšování životního prostředí města:

- Regulace rozvoje velkoplošného maloobchodního prodeje v zájmu minimalizace negativních dopadů na životní prostředí, včetně okolí centra města.

- Existuje koncepce hospodaření s odpady (přednostní úklid prováděný častěji, svoz z menších nádob a častěji, preference podzemních stanovišť na tříděný odpad)..

- Postupné doplňování a zvýšená péče o veřejnou zeleň. Byl obnoven Park pod Dómem a Bezručovy sady, pokračovat je třeba v obnově Parku pod Olomouckým hradem a areálem pod Olomouckým hradem (bývalé letní kino). Revitalizací zeleně v ulici Koželužská.

část šestá

Aspekty služeb pro návštěvníky a prezentace hodnot

kapitola 6.1 Koncepce, cíle a dílčí projekty cestovního ruchu

Koncepce cestovního ruchu a sledování návštěvnosti včetně služeb již představeny v kap. 5.2.

6.1.1 Informační a navigační systémy v rámci MPR Olomouc

Mezi praktické prvky městského parteru poskytující informace obyvatelům a návštěvníkům města patří různé typy infosystémů:

- směrové ukazatele, interaktivní mapy (městský infosystém);

- jednotný systém značení památek a památných domů;

tj. označení památek (započato při rekonstrukci Horního nám., následně realizováno v rámci projektu podpořeného z IPRÚ Olomouc) – umístění do dlažby, na objektech, domovní znamení – realizace GRAPO;

- turistický multimediální průvodce Olomoucí pro mobilní telekomunikační technologie (OLINA);

- model MPR Olomouc – umístěn před orlojem radnice.

Průběžné jsou vydávány komplexní informační materiály o památkách, zajímavostech, kulturních akcích a službách v regionu, včetně dostatečné prezentace těchto informací na internetových stránkách.

Více informací naleznete na *http://tourism.olomouc.eu*.

6.1.2 Informační a navigační systémy ČSNT

Průvodcovské služby a prezentace viz kap. 5.2

Prezentaci památky napomáhá od roku 2016 mobilní prezentace památky UNESCO Čestného sloupu Nejsvětější Trojice.

Internetové stránky ČSNT:

http://tourism.olomouc.eu/sights/unesco/cs.

6.1.3 Základní návštěvnické trasy

Nejsou definovány jednoznačné trasy. Atraktivní pro návštěvníky je pohyb v celé památkové rezervaci. Horní náměstí s hlavními dominantními prvky Sloupu a radnice jsou ústředními příležitostmi. Prohlídka Sloupu může a nemusí být vázána na prohlídkový okruh – viz kap. 5.2.

kapitola 6.2 **Cíle kulturního života**

Město usiluje o znovunabytí role tradičního moravského kulturního centra. Je zpracována kulturní koncepce města.

Na Horním a Dolním náměstí, jakožto hlavních městských prostranstvích Olomouce, se odehrává velké množství kulturních a společenských akcí, které prezentují historické události, duchovní tradice např. svátky města s průvodem sv. Pavlíny, oslavy maršála Radeckého, regionální zvyky a obyčeje na tradičních farmářských, velikonočních a vánočních trzích, na tvarůžkovém festivalu, a též i ty, které reflektují současná témata a život např. ekojarmarky či Olomoucký půlmaraton. Město Olomouc se tradičně zapojuje do pořádání Dnů evropského dědictví, v rámci nichž jsou pořádány prohlídky historických objektů a míst a každoročně je rozšiřována nabídka o živou prezentaci historie, např. divadla o historických událostech a osobnostech spjatých s Olomoucí v kulisách města. Olomouc ve svém centru hostí mezinárodní kulturní festivaly jako Svátky písní, Podzimní festival varhanní hudby a unikátní projekty, mezi které se řadí Olomoucké barokní slavnosti. K perlám v městské struktuře MPR patří kostely a kaple, včetně kaple umístěné v Čestném sloupu Nejsvětější Trojice. Všechny jsou díky spolupráci farností a města stále přístupny a během turistické sezóny jsou za finančního přispění města zajištěny průvodcovské služby.

SMOl je zapojeno do systému spolupráce s ostatními obcemi u nás i v zahraničí na poli kultury, zejména v oblasti výměn (např. výstavy, přednášky, vystoupení divadelních souborů apod.). Probíhá prezentace statku SD v partnerských městech a na specializovaných turistických veletrzích. Olomouc je hostitelem odborných setkání a seminářů (spolupráce s ÚPOl atd.). Což je tradice, kterou je třeba podporovat a rozvíjet.

část sedmá

Analýza financování

kapitola 7.1 **Finanční prostředky**

Finanční zdroje na průběžnou údržbu, konzervaci a restaurování jsou plánovány v městském rozpočtu, formou státních účelových dotací a od sponzorů.

Město Olomouc se přihlásilo již v roce 1993 k Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón, který schválila vláda ČR usnesením č. 209/92 z 25. března 1992. Cílem Programu je aktivizovat města se statutem městských památkových rezervací a zón k jejich důsledné regeneraci. V rámci tohoto programu jsou získávány každoročně prostředky na opravy památek v městské památkové rezervaci Olomouc.

Pro zajištění konzervace a restaurování Sloupu Nejsvětější Trojice se předpokládají finanční zdroje nejen z městského rozpočtu, případně z kraje, ale i z centrálních programů uvedených níže.

Pro přípravu konzervace a restaurování a na průzkum Sloupu vynaložil Úřad města Olomouce v roce 1997 1.060 tis. Kč., v roce 1999 6.000 tis. Kč. Realizace se uskutečnila v letech 2000 – 2003 s celkovými náklady 18.000 tis. Kč. Po ukončeném restaurování byly prováděny drobné opravy a údržba ze zdrojů vlastníka. V roce 2006 proběhla restaurátorská údržba po 5 letech od komplexního restaurování, tj. suché čištění měkkými kartáči a opravy tmelu, kterou provedl Mgr. Ladislav Werkman, cena 52 500,- Kč. V roce 2015 byl podpořen projekt na prezentaci statku (mobilní prezentace). Aktualizace Management planu ČSNT byla podpořena v rámci Programu Podpora památek UNESCO – prioritní osa č. 1.

7.1.1 Poskytování příspěvku na zachování a obnovu kulturních památek

Poskytování finančních příspěvků na zachování a obnovu kulturních památek vyplývá z ustanovení §16 odst. 1 a 2 zákona České národní rady č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, ve znění zákona č. 242/1992 Sb., a ustanovení §§15 a 16 vyhlášky č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon č. 20/1987 Sb.

Krajský úřad může poskytnout vlastníku kulturní památky finanční příspěvek podle výše citovaného ustanovení. Jsou to příspěvky na zvýšené náklady na obnovu kulturní památky, které jsou poskytovány ve správním řízení na základě žádosti vlastníka, a to formou rozhodnutí podle zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád). Proti případnému neposkytnutí je možno podat odvolání k Ministerstvu kultury.

V případě mimořádného společenského zájmu na zachování kulturní památky může výjimečně poskytnout příspěvek Ministerstvo kultury. Tento zájem se snaží Ministerstvo kultury řešit prostřednictvím některého z níže uvedených programů.

7.1.2 Programy Ministerstva kultury České republiky

1. **Havarijní - střešní program**

   Jde o podporu na krytí finančních potřeb pro zabezpečení naléhavé opravy architektonické památky, především odstranění havarijního stavu střechy a staticky narušených nosných konstrukcí.

2. **Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón**

   Program byl založen na základě usnesení vlády č. 209/1992. Cílem je aktivace měst s vyhlášenou památkovou rezervací nebo památkovou zónou k jejich regeneraci a všestranná pomoc při přípravě, zpracování a realizaci městských programů regenerace. Podpora státu je vázána na povinný podíl podpory města k finančním prostředkům vlastníka.

3. **Program záchrany architektonického dědictví**

   Program je realizován na základě usnesení vlády č. 110/1995. Prostředky lze použít na obnovu a zachování kulturních památek, které tvoří nejcennější část architektonického dědictví České republiky, jako jsou hrady, zámky, kláštery, historické zahrady, kostely, obranné městské a pevnostní systémy. Obnova

musí mít povahu záchrany existence objektu a sleduje se zejména odstranění havarijního stavu objektu a kontinuita prací při obnově.

4. Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny

Program založený v roce 1997 sleduje podporu při obnově a zachování kulturních památek, zejména památek lidové architektury, jakými jsou například zemědělské usedlosti, chalupy, kapličky, boží muka apod., které se nacházejí na území prohlášených vesnických památkových rezervací a zón a krajinných památkových zón.

5. Program restaurování movitých kulturních památek

Cílem programu na základě usnesení vlády č. 426/1997 je pomoc státu při restaurování movitých kulturních památek, které jsou významnými díly výtvarných umění a uměleckořemeslnými pracemi. Program sleduje prezentaci významných uměleckých památek ve veřejnosti přístupných objektech, jako jsou hrady a zámky, a v církevních objektech, jako jsou oltáře, malířská a sochařská díla, kostelní lavice, varhany apod.

6. Program na podporu záchranných archeologických výzkumů

Záchrannými archeologickými výzkumy se rozumí terénní výzkumy a jejich zpracování, prováděné pověřenými odbornými organizacemi a zaměřené na poznání a dokumentaci ohrožených archeologických pramenů. Jedná se o výzkum vyvolaný stavební činností.

7. Program Podpora pro památky UNESCO

Cílem programu je podporovat rozvoj památek zapsaných na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO nebo připravovaných k zápisu. Neinvestiční dotace z tohoto programu se poskytuje na zpracování nebo aktualizaci Management planu, nebo na vědecko-výzkumné projekty vztahující se k těmto památkám (např. archivní výzkum, stavebně historické průzkumy, odborné expertizy), nebo na prezentaci, propagaci a vzdělávací programy těchto památek (označení památek, konference, semináře, publikace, osvěta).

U programů ministerstva kultury se předpokládá základní finanční účast vlastníků, eventuálně též spoluúčast obcí.

část první

SWOT analýza

kapitola 1.1 **Souhrnná SWOT analýza**

(pro památku včetně jejího prostředí)

Silné stránky:

Památka

- ČSNT - mimořádné umělecké dílo
- Situování ČSNT v historickém, kulturním, správním centru Statutárního Města Olomouce, s vysokým podílem bydlení a patřičně vybaveném obchody i službami
- Zápis statku mezi památky UNESCO
- Vysoká míra zachování statku, celistvost, autenticita (malá míra entropie autenticity)
- Vysoká prestiž památky v povědomí obyvatel místa
- Kulturně historické bohatství bezprostředního okolí statku: s národními kulturními památkami a s velkým počtem kulturních památek, druhá největší městská památková rezervace ČR
- Vysoká míra odborné informovanosti o ČSNT v posledních 17 letech (výstavy, vědecké publikace, internet apod.).

Prostředí památky

- Široká nabídka kulturních, historických, vojenských a technických památek v Olomouci a v blízkém okolí
- Olomouc – kulturní centrum střední Moravy s velkým množstvím sakrálních památek, muzeí, s Arcidiecézním muzeem
- Přístupné hrady a zámky v regionu
- Výrazná nabídka v oblasti výtvarného umění (muzea, galerie)
- Nabídka kulturních akcí napříč uměleckými druhy a žánry
- Tradice festivalů
- Umělecká tradice a uznávané osobnosti v oblasti tvorby a interpretace klasické hudby (Moravská filharmonie a festivaly) a v oblasti dramatického umění (Moravské divadlo Olomouc)
- Jednorázové koncerty, vystoupení, pravidelné akce v centru města přispívají k posilování identity komunity a k sociální soudržnosti

- Dostupné připojení k internetu přímo na Horním náměstí, v rámci knihoven, internetových kaváren
- Umělecké aktivity ÚPOl
- Nabídka v oblasti uměleckého vzdělávání
- Činnost zavedených uměleckých agentur
- Existence transparentních grantových programů na podporu profesionálních i neprofesionálních aktivit
- Dostatečná nabídka ubytovacích kapacit, restauračních zařízení
- Dobrá dopravní obslužnost města.

Slabé stránky:

- Absence stálé výstavy o hodnotách Sloupu Nejsvětější Trojice
- Absence souvislého programu v procesu vícestupňového vzdělávání
- Dlouhé intervaly odborných průzkumů a restaurování
- Absence přesnější statistiky a regulace návštěvnického provozu a stánků na náměstí.

Příležitosti:

- Ikonická hodnota statku – využitelnost při propagaci města
- V rámci Management planu metodicky snadno uchopitelný monitoring statku (vzor pro ostatní obdobné monumenty).

Ohrožení:

- Individuální vandalismus
- Nízké investice do pravidelné údržby a obnovy (finanční náročnost)
- Materiálové změny statku (koroze kamene, bionapadení a pod.)
- Ztráta autenticity necitlivou údržbou a restaurováním.

část první

Cíle Management planu

V souladu s Úmluvou o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví a Operační směrnicí k naplňování této Úmluvy byly stanoveny tyto základní cíle:

I. Zachování a posílení výjimečné univerzální hodnoty ČSNT pro následující generace

II. Zpomalování entropie autenticity

III. Posílení ochranné funkce nárazníkového pásma

IV. Posilování povědomí místních obyvatel o ČSNT a jeho hodnotách a udržení nadregionálního povědomí o ČSNT a jeho hodnotách

část druhá

Nutná opatření k dosažení cílů, navazující na analytickou část

1. Zajištění soustavného monitoringu památky (materiálové podstaty a působení celku a částí)

a) Soustavné sledování stavu památky

Zajišťuje: MMOl - odbor koncepce a rozvoje - Site-manager, který o svých zjištěních informuje Řídící skupinu

Termín: soustavně, pravidelně v malých intervalech

Zdroje: rozpočet města

b) Pravidelné zpracovávání Ročních monitorovacích zpráv s využitím indikátorů

Zajišťuje: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci

Termín: jedenkrát ročně

Zdroje: NPÚ

c) Zpracování souhrnných zpráv pro Mezinárodní výbor UNESCO

Zajišťuje: Národní památkový ústav

Termín: jednou za 6 let

Zdroje: NPÚ

2. Aktualizace Management planu

Zajišťuje: MMOl – odbor koncepce a rozvoje, site-manager a Řídící skupina

Termín: jednou za 5 let

Zdroje: rozpočet města

3. Zajištění nezbytné údržby a úklidu

a) Zajištění údržby Sloupu - drobné údržbové zásahy proveditelné z terénu, mobilního lešení a vysokozdvižné plošiny

Zajišťuje: MMOl – odbor majetkoprávní

Termín: ad hoc

Zdroje: rozpočet města

b) Zajištění údržby Sloupu - odstranění ptačích exkrementů suchou cestou (z vysokozdvižné plošiny), případné drobné údržbové zásahy proveditelné z terénu, mobilního lešení a vysokozdvižné plošiny

Zajišťuje: MMOl – odbor majetkoprávní

Termín: 1 x za 1 – 2 roky

Zdroje: rozpočet města

c) +Zajištění úklidu okolí Sloupu a parteru Sloupu

Zajišťuje: MMOl - Technické služby

Termín: denně

Zdroje: rozpočet města

4. Zajištění nezbytných oprav a restaurování Sloupu, v návaznosti na nálezovou zprávu technologické laboratoře NPÚ z roku 2017

a) Oprava jednotlivých závažných poruch dle aktuálních nálezů (sochy sv. Anny, sv. Jáchyma, sv. Metoděje a sv. Jeronýma)

Zajišťuje: MMOl – odbor investic (VŘ), konzultace - Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, restaurátoři s povolením MK

Termín: 2018 jednorázově (nejbližší možný termín)

Zdroje: rozpočet města, Ministerstvo kultury, Program regenerace MPR Olomouc, Program Podpora památek UNESCO, ITI

b) Vyčištění a rekonzervace povrchu měděných soch (z vysokozdvižné plošiny)

Zajišťuje: MMOl – odbor majetkoprávní, odbor investic (VŘ), konzultace - Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, restaurátoři s povolením Ministerstva kultury

Termín: 2018, jednou za 10 let

Zdroje: rozpočet města, Ministerstvo kultury, Program regenerace MPR Olomouc, Program Podpora památek UNESCO, ITI

c) Komplexní revize a restaurování kamenných a kovových částí památky (z kompletního lešení)

Zajišťuje: restaurátoři s povolením Ministerstva kultury

Termín: 2026-2030

Zdroje: rozpočet města, Ministerstvo kultury (Program Podpora památek UNESCO, Program regenerace MPR Olomouc), ITI

5. Zajištění obnovy budov v okolí Sloupu, regulace činností a prostředí Horního náměstí, parteru, průhledů, siluet

a) Aktualizace Regulačního plánu MPR Olomouc

Zajišťuje: MMOl – odbor koncepce a rozvoje, prostřednictvím územního plánování

Termín: do roku 2020

Zdroje: rozpočet města, IROP

b) Zajištění obnovy budov v okolí Sloupu, regulace prostředí náměstí, parteru, průhledů, siluet pomocí nástrojů územního plánování, zejména Regulačního plánu MPR Olomouc a Programu regenerace MPR Olomouc

Zajišťuje: MMOl – odbor koncepce a rozvoje, prostřednictvím stavebního řádu a odbor památkové péče

Termín: soustavně

Zdroje: vlastník, rozpočet města, Program regenerace MPR Olomouc

c) Zajištění regulace provádění infrastrukturních a výkopových prací a příjezdu těžkých vozidel a techniky v prostoru Horního náměstí

Zajišťuje: MMOl – odbor majetkoprávní, odbor správy městských komunikací a MHD, odbor koncepce a rozvoje,

Termín: ad hoc

Zdroje: rozpočet města

6. Zajištění regulace návštěvnického provozu náměstí, včetně dočasného mobiliáře, stánků

Zajišťuje: MMOl – odbor vnějších vztahů a informací

Termín: ad hoc

Zdroje: rozpočet města, vlastník, pořadatel akce

7. Prezentace památky v kontextu ostatních kulturních památek (včetně ostatních sloupů a kašen) a významných prostorů města, stálá výstava o Sloupu např. v muzeu

Zajišťuje: MMOl – odbor koncepce a rozvoje, odbor vnějších vztahů a informací - spolupráce s dalšími subjekty (Muzeem umění Olomouc, apod.)

Termín: nepřetržitě

Zdroje: rozpočet města

8. Vytvoření programů vícestupňového vzdělávání o hodnotách a péči o památku

Zajišťuje: Národní památkový ústav, s využitím metodik NPÚ a ve spolupráci s MMOl - odborem školství případně MŠMT a třemi stupni školství v Olomouci, možno využít spolupráci s Univerzitou Palackého v Olomouci

Termín: do 5 let

Zdroje: rozpočet města, Ministerstvo kultury

9. Využití památky jako symbolu pro propagaci města

Zajišťuje: MMOl - odbor vnějších vztahů a informací

Termín: průběžně

Zdroje: rozpočet města

10. Vytvoření systému digitálního záznamu a evidence pro nakládání s památkou např. pro evidenci údržby a restaurátorských zásahů, prezentaci apod.

Zajišťuje: MMOl – odbor koncepce a rozvoje ve spolupráci s odborem majetkoprávním, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci

Termín: do roku 2023

Zdroje: rozpočet města, Ministerstvo kultury (Program Podpora památek UNESCO, Program regenerace MPR Olomouc), ITI

část třetí

Postup a způsob realizace Management planu

kapitola 3.1 Management ochrany památkového fondu Statutárního města Olomouce

Politika ochrany památek a zhodnocení prostředí se rozvíjí v několika směrech:

- pomocí územního plánování, stavebního řádu a památkové péče a obecně závazných předpisů usměrňuje Magistrát města Olomouce stavební činnost, funkční využití a oživení v centru města, reguluje dopravní systém a vytváření klidové zóny v prostorách obou hlavních náměstí. Ukončená úprava plochy Horního náměstí a soustavná obnova budov zhodnotily prostředí hlavní dominanty – Sloupu Nejsvětější Trojice,
- pomocí památkového dozoru a povolovacího systému obnov a změn kulturních památek sledují výkonné orgány a odborné organizace přípravu a realizaci úprav prostředí a architektury, odpovídající významu památkové rezervace a národní kulturní památky - Sloupu Nejsvětější Trojice,
- rozvíjením kulturních tradic přispívá město k oživení centra, organizaci turistického ruchu, propagaci kulturních hodnot místa a identifikaci občanů s tradicí a současnou kulturou prostředí.

kapitola 3.2 Ochrana kulturního dědictví a rozvoj území

Lokální program:

- Program regenerace městské památkové rezervace Olomouc z roku 1995 podle Usnesení vlády ČR č. 209/1992, aktualizovaný v roce 1997, 1998, 2000, 2004, 2008, 2013, 2018 slouží ke zhodnocení prostředí památkové rezervace.

  Program regenerace MPR Olomouc navazuje na Regulační plán MPR Olomouc a je zpracován jako realizační dokument k regulačnímu plánu a jako plnohodnotný pracovní nástroj pro provádění obnovy historického jádra, který může pružně reagovat na okamžitý stav potřeb při obnově MPR a současně zohledňovat reálné možnosti investorů – obce, soukromých vlastníků nebo jiných subjektů. Důležitou funkcí Programu regenerace je návrh ekonomických stimulů ke zvýšení úsilí při obnově nebo k důslednému dodržování požadavků památkové péče. Město si plánuje každoročně akce obnovy a na tyto akce získává podporu ze státního rozpočtu díky celostátnímu Programu regenerace MPR a MPZ ČR.

Centrální program:

- Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón, usnesení vlády ČR č. 209/1992.

část čtvrtá

Periodické sledování a hodnocení realizace Management planu

kapitola 4.1 Monitoring a hodnocení realizace Management planu

V letech 1998-2001 bylo provedeno komplexní restaurování a konzervace celého Sloupu na základě všestranných průzkumů. V roce 2006 proběhla restaurátorská údržba po 5 letech od komplexního restaurování, tj. suché čištění měkkými kartáči a opravy tmelu, kterou provedl Mgr. Ladislav Werkman Aktualizace Management planu ČSNT byla podpořena v rámci Programu Podpora památek UNESCO – prioritní osa č. 1. V rámci aktualizace byla zpracována metodika „Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci. Metodika monitoringu stavu a následné péče a údržby."

Následně se předpokládá pravidelné sledování technického stavu Sloupu a zpracování Ročních monitorovacích zpráv o průběžném sledování památky zapsané na Seznamu světového dědictví UNESCO.

4.1.1 Indikátory monitorování

Klíčové indikátory umožňující měřit stav Čestného sloupu Nejsvětější Trojice:

Sloup Nejsvětější Trojice je tvořen kamennou architekturou, kamennou plastickou výzdobou a bronzovou plastickou výzdobou zdobenou zlacením.

Z těchto důvodů a pro určitou odlišnost architektury a umělecké výzdoby se navrhují **tři základní indikátory sledování**:

1. **Technický stav památky**
   - **a) Technický stav architektury Sloupu z kamene**
   - **b) Technický stav umělecké výzdoby**
     - **ba) materiál kámen**
     - **bb) materiál zlacená meď**

   Technika vyhodnocování:

   - Vizuální průzkum (sedimenty, znečištění, mechy, lišejníky, holubí trus)
   - Restaurátorský průzkum (statické, barevné, fyzikální a chemické změny)

   Stav indikátoru:

2. **Stav okolí památky –** vyhodnocování městského interiéru, stavebního stavu okolních objektů, jejich vhodného využití, osvětlení, nárůstu technických zařízení na střechách, reklam atp.

   Stav indikátoru:

3. **Širší panorama** – vyhodnocování účinnosti nárazníkové zóny s důrazem na vizuální a významovou integritu panoramatu včetně okolní střešní krajiny.

   Stav indikátoru:

Tyto tři indikátory budou pravidelně sledovány v ročních monitorovacích cyklech a zaznamenávány změny stavu na počátku a na konci sledování.

Bodová stupnice od 0-8:

0 jako nehodnoceno *(výjimečné využití při objektivní nemožnosti)*

1. výborný stav
2. velmi dobrý
3. vyhovující
4. dobrý
5. dostatečný
6. neuspokojivý
7. velmi špatný
8. havarijní/alarmující (nutno řešit okamžitě)

4.1.2 Periodické reportování

Národní památkový ústav v Olomouci zpracovává Zprávy o průběžném sledování památky zapsané na Seznam světového dědictví UNESCO - Roční monitorovací zprávy.

Zprávy jsou zpracovávány podle metodických směrnic UNESCO každý rok, podle harmonogramu zápisu památky na Seznam světového dědictví UNESCO.

Osnova Ročních monitorovacích zpráv:

1. **Úvod – identifikace statku, základní údaje**
2. **Prohlášení o hodnotách – stav zachování na počátku období, stav integrity a autenticity, indikátory**
   a) **statku**
   b) **nejbližšího okolí**
   c) **nárazníkové zóny**
3. **Faktory ovlivňující památku, rizika**
4. **Ochrana, správa a odpovědnost (gesce), občanské iniciativy**
5. **Sledování (monitoring) podle indikátorů na konci období**
6. **Závěry a doporučená opatření, financování**
7. **Přílohy a fotodokumentace**

Jednou za 6 let bude z Ročních monitorovacích zpráv zpracována souhrnná Zpráva pro Mezinárodní výbor UNESCO.

4.1.3 Metodika sledování stavu statku [3]

Metodika má obecný charakter – doporučuje jaké kroky a jak často je vhodné při údržbě a monitoringu ČSNT provádět. Konkrétní kroky údržbových a opravných prací musí vyjít z aktuálního stavu ČSNT a být ve formě restaurátorského záměru navrženy na základě restaurátorského průzkumu vypracovaného držitelem restaurátorské licence MK ČR a schváleny orgánem státní památkové péče. Řadu poruch a tím spíše jím přizpůsobená vhodná nápravná opatření nelze jednoduše předvídat, a proto je kladen důraz na pravidelný monitoring, který ve své doporučující části potřebné zásahy i jejich akutnost konkretizuje.

POSTUP MONITORINGU A HODNOCENÍ FYZICKÉHO STAVU ČSNT

Cíle a zásady monitoringu

Pravidelný monitoring stavu ČSNT podmiňuje včasnou identifikaci poruch a poškození a je nedílnou součástí pravidelné údržby. Stěžejním zdrojem informací o aktuálním stavu ČSNT je detailní vizuální prohlídka všech částí Sloupu, která musí být prováděna experty na problematiku restaurování sochařských památek (tzn. restaurátorem kamenosochařských děl, restaurátorem sochařských děl z kovu, technologem restaurování). Celkovou prohlídku je vhodné provádět minimálně každé 2 roky, přičemž frekvenci je možné upravit na základě zkušeností získaných během prvních let monitoringu.

Prohlídku je třeba realizovat z vysokozdvižné plošiny, jako ideální se v rámci monitoringu uskutečněného v roce 2017 ukázala kombinace menší a flexibilnější plošiny s dosahem cca 22 m (umožňuje detailní prohlídku nižších členitých partií Sloupu) a velké plošiny s dosahem cca 35 m, která s rezervou dovoluje revizi vrcholového sousoší. Při dobré organizaci je možné prohlídku uskutečnit během dvou pracovních půldnů, což zároveň nabízí určitý prostor reagovat na dočasnou nepřízeň počasí (vítr, déšť). Z hlediska ročních období je optimálním obdobím pro provedení monitoringu pozdní jaro nebo začátek léta. Vhodná, avšak těžko plánovatelná, je prohlídka ve slunečném počastí, které následuje období deště, a kdy je možné sledovat problematické, dosud ne zcela vyschlé partie zatížené zatékáním. Z metodického hlediska je výhodné, aby byl monitoring prováděn stabilním týmem 2-3 specialistů, kteří v problémech a vývoji stavu ČSNT získají dobrou orientaci a budou na základě získaných zkušeností schopni postupně zdokonalovat postup monitoringu a hodnocení stavu.

[3] Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci. Metodika monitoringu stavu a následné péče a údržby. Národní památkový ústav – generální ředitelství v Praze, technologická laboratoř, Kuneš Petr, spolupráce Gláser Petr, Houska Ivan, odborná konzultace Werkmann Ladislav, Skalický Petr, 2017.

Postup monitoringu

Prohlídka hodnotí jednak celkový stav kamenných a kovových částí díla a zároveň se soustředí na výskyt vážnějších lokálních poruch. Běžné poškození vzniká zejména v důsledku stárnutí materiálů a jejich expozici povětrnosti a jeho rozvoj je do jisté míry předvídatelný. Vážné lokální poruchy (např. praskliny) vznikají často nepředvídatelně a zároveň obvykle představují vysoké riziko rozvoje dalšího poškození.

Pro popis a hodnocení stavu je vhodné ČSNT rozdělit do pěti samostatných logických celků:

1) architektura

- sedmistupňové schodiště s balustrádovým zábradlím
- tři odstupňovaná patra Sloupu s podstavci soch
- šestiboký pylon s hlavicí

2) reliéfní kamenosochařská výzdoba

- reliéfy apoštolů umístěné po obvodu prvního a druhého patra architektury
- reliéfní výzdoba kaple

3) figurální kamenosochařská výzdoba

- 18 soch světců
- 12 soch světlonošů

4) měděné zlacené plastiky

- vrcholové sousoší Nejsvětější Trojice
- sousoší nanebevzetí Panny Marie se dvěma anděly

5) další kovová výzdoba

- zlacené plamínky soch světlonošů
- zlacené atributy světců
- kovové prvky kaple (svatostánek, schránku na milodary, rámy oken a mříže vstupních dveří)
- litinový řetěz umístěný na kamenných sloupkách kolem Sloupu

Následující přehled udává základní kriteria hodnocení celkového stavu a přehled nejdůležitějších vážných poruch, kterým je třeba věnovat zvláštní pozornost. Hodnocení se provádí vizuálně, nález si může vyžádat provedení doplňkových měření, které upřesní rozsah a závažnost poškození.

Celkový stav:

- stav materiálů (kamene, měděného pláště soch)
- výskyt znečištění povrchu (zejména výskyt ptačích exkrementů, korozních produktů mědi na zlacených površích atd.)
- výskyt biofilmu
- výskyt povrchových jevů (výkvětů vodorozpustných solí, krust)
- stav spárování
- stav plastických doplňků
- stav zlacení a retuší zlacení kovových prvků
- stav retuší kamene
- stav hydrofobní úpravy kamene

Vážné lokální poruchy:

- trhliny kamene (zejména trhliny vzniklé v souvislosti s korozí kotvících prvků, s dynamickým namáháním prvků v místě kotvení, s výskytem las v kameni ad.)
- poruchy rozsáhlejších doplňků a jejich osazení
- poruchy osazení sochařské výzdoby a atributů
- poruchy nosných konstrukcí kovových plastik
- další poruchy vyhodnocené jako vážné

Doplňková měření

Ve specifických případech je možné prohlídku doplnit o provedení nedestruktivních měření, v odůvodněných případech a po schválení orgánem státní památkové péče o destruktivní odběr vzorků pro laboratorní analýzu nebo mikrodestruktivní in situ měření. Potřeba těchto doplňujících analýz může vyplynout z vizuální prohlídky, kdy bude zjištěno specifické poškození vyžadující podrobnější analýzu. Provádění pravidelných nedestruktivních ani destruktivních měření se pro potřeby hodnocení stavu ČSNT v současné době nejeví jako nutné ani perspektivní.

Následující tabulka uvádí přehled nejběžnějších metod, které lze pro bližší analýzu a diagnostiku stavu a poškození ČSNT předpokládat. Kromě zde uvedených existuje celé spektrum diagnostických a analytických metod, které mají specifické využití (jedná se o řadu mikroskopických a spektroskopických metod, fyzikálně-mechanických testů, materiálových zkoušek atd.).

Tabulka č. 3 Postup monitorování stavu ČSNT

Měření	**Charakter**	**Cíl měření**	**Typická situace**
stanovení stupně zasolení	*mikrodestruktivní, odběr vzorku, případně nedestruktivní (in situ výluh)*	*určení typu soli, zjištění stupně zasolení před konzervací*	*analýza výkvětu,* *příprava restaurátorského zásahu*
měření nasákavosti (Karstenova trubice ad.)	*nedestruktivní*	*hodnocení nasákavosti povrchu (stav hydrofobizace, ověření uzavření povrchu krustou apod.), hodnocení kvality či stavu materiálu (korelace porozity se stupněm degradace)*	*zejména pro relativní hodnocení před a po zásahu (typicky čištění krust, provedení hydrofobizace)*
rentgenová difrakční analýza	*mikrodestruktivní, odběr vzorku*	*určení typu krusty, výkvětu, korozního produktu*	
ultrazvuková transmise	*nedestruktivní, in situ*	*vyšetření vnitřních nespojitostí materiálu*	*hodnocení integrity kamene poškozeného prasklinami či lasami*
mikroskopické metody	*mikrodestruktivní, odběr vzorku*	*identifikace druhotných látek (krust, výkvětů apod.), hodnocení stavu materiálu atd.*	*hodnocení charakteru krusty, vyhodnocení postupu čištění atd.*

kapitola 4.2 **Popis fungování řídícího systému**

4.2.1 Site - manager a Řídící skupina ČSNT

Statutární město Olomouc pro realizaci a naplňování cílů MP ČSNT zřizuje Řídící skupinu památky v minimálním zastoupení:

zástupce SMOl,

zástupce KÚ OK,

zástupce NPÚ ÚOP Olomouc,

tajemník: site-manager.

Řídící skupina (z angl. „Steering Group") byla zřízena v červnu 2012 a aktualizována v červnu 2016 ve složení:

RNDr. Ladislav Šnevajs, náměstek primátora, Magistrát města Olomouce, Horní náměstí č.p. 583, 779 11 Olomouc, tel: 585 513 445

JUDr. Miluše Sedláčková, Krajský úřad Olomouckého kraje, odbor sportu, kultury a památkové péče Jeremenkova 40b, 779 11 Olomouc, tel.: 585 508 204)

Mgr. František Chupík, Ph.D., Národní památkový ústav, ÚOP v Olomouci, Horní nám. 25, 779 00 Olomouc, tel.: 585 204 111

Tajemník:

Ing. arch. Petra Růžičková, odbor koncepce a rozvoje Magistrát města Olomouce, Hynaisova 10, 779 00 Olomouc, tel.: 588 488 400).

Funkci **site-managera** vykonává Ing. arch. Petra Růžičková, odbor koncepce a rozvoje Magistrát města Olomouce, Hynaisova 10, 779 00 Olomouc, tel.: 588 488 400).

4.2.2 Site-manager (správce statku)

Site-manager zejména:

- soustavně dohlíží nad stavem ČSNT pravidelnými prohlídkami a pohotovostí pro případy náhlých událostí, k této činnosti si může zřídit pracovní skupinu;
- dohlíží na naplňování cílů MP statku;
- shromažďuje informace k ČSNT a ve spolupráci s řídící skupinou a vlastníkem (odborem majetkoprávním) plánuje postupy příprav a realizace nezbytné obnovy ČSNT a úprav okolí;
- dohlíží nad postupy příprav a realizace nezbytné údržby obnovy ČSNT a úprav okolí, v souladu s Management planem;
- sleduje případné stavební a výkopové práce nebo výskyt těžké techniky v prostoru náměstí.
- sleduje průběh významných akcí v prostoru náměstí s účastí velkého počtu návštěvníků a audiovizuální techniky např. zesilovačů;
- v případě závažných zjištění pořizuje zápis, který poskytuje, vlastníkovi (odbor majetkoprávní), řídící skupině památky a NPÚ v Olomouci, kteří přijmou náležitá rozhodnutí o opatřeních;
- alespoň 1 x ročně informuje o zjištěních o ČSNT ve zprávě řídící skupinu a vlastníka (odbor majetkoprávní, v případě nutnosti Radu města Olomouce - orgán obce). K tomuto účelu jej v lednu kalendářního roku odbory MMOl vždy informují o provedených akcích v souvislosti s ČSNT v uplynulém roce a o akcích připravovaných na následující rok (zejména odbory viz kap. 4.1.4 a). Tato zpráva je poskytnuta zpracovateli Roční monitorovací zprávy (NPÚ ÚOP Olomouc);
- svolává Řídící komisi alespoň 1x ročně, jinak dle potřeby;
- připomínkuje RMZ a předkládá ji vlastníkovi k vyjádření.

4.2.3 Řídící skupina (z angl. „Steering Group")

Řídící skupina byla znovuzřízena 2012.

Složení Řídící skupiny - viz kap. 4.2.1. [4]

Řídící skupina zejména:

- dohlíží spolu se site-managerem nad stavem ČSNT;
- dohlíží, projednává a poskytuje odbornou pomoc pro naplňování cílů MP statku;
- dohlíží nad postupy příprav a realizace nezbytné údržby obnovy ČSNT a úprav okolí, v souladu s Management planem;
- doplňuje případně podněty do RMZ;
- schází se alespoň 1x ročně.

4.2.4 Ostatní subjekty

Ostatní subjekty, které jsou v systému péče o ČSNT zapojeny a jejich gesce jsou popsány v části B. kap. 4.1.4.

Technický stav Sloupu a jeho umělecké výzdoby je pod kontrolou MMOl pracovníka odboru majetkoprávního, pracovníka odboru koncepce a rozvoje, a dále pracovníka Národního památkového ústavu v Olomouci a zástupce Národního památkového ústavu v Praze. Údržba okolí památky je zajišťována Technickými službami města Olomouce ve spolupráci se zásadami stanovenými ve spolupráci s odborem životního prostředí MMOl.

Odborné práce na provádění údržby a restaurátorské práce na ČSNT je v souladu s platnou legislativou možná jen kvalifikovanými restaurátory s povolením vydanou Ministerstvem kultury ČR.

V závislosti na doporučení zpracovaného dokumentu „Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci. Popis a posouzení stavu. Doporučení opravných a údržbových opatření." bude ověřena možnost sestavení „odborné konzultační komise", zejména např. pro bližší vyspecifikování požadavků na jednotlivé zásahy, sestavení podmínek výběrových řízení, posuzování restaurátorských záměrů atd. Odborná komise by ideálně měla zahrnovat uvedené specialisty:

1) specialistu garanta restaurování z NPÚ ÚOP v Olomouci

2) specialistu garanta restaurování z NPÚ GnŘ

3) památkového technologa z NPÚ

4) příslušně orientovaného historika umění z ÚPOL

[4] pozn. Stávající skupina navazuje na činnost původní šestičlenné pracovní skupiny pro průběžný monitoring památky UNESCO. Tato původní skupina byla ustanovena jako vůbec první pracovní skupina pro památku UNESCO v ČR ve složení : : Prof. Milan Togner, PhDr. Jindřich Garčic, Ing. arch. Jaromil Přidal, PhDr. Vratislav Nejedlý, Ing. Ivana Kopecká, Mgr. František Chupík.

5) nezávislého specialistu - restaurátora sochařských děl s povolením MK ČR.

kapitola 4.3 **Právní ukotvení Management planu památky**

4.3.1 Právní ukotvení a schvalování Management planu

Management plan je dokument pořizovaný, projednaný a schválený odborem koncepce a rozvoje, projednaný s Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Olomouci (Mgr. František Chupík, Ph.D. – odborný garant a člen řídící skupiny) a v řídící skupině. Výsledný dokument je projednaný v radě města, schválený zastupitelstvem města a vydaný městem jako závazný.

4.3.2 Aktualizace Management planu

Management plan se aktualizuje každých 5 let nebo podle naléhavé potřeby dříve.

Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci. Metodika monitoringu stavu a následné péče a údržby. Národní památkový ústav – generální ředitelství v Praze, technologická laboratoř, Kuneš Petr, spolupráce Gláser Petr, Houska Ivan, odborná konzultace Werkmann Ladislav, Skalický Petr, 2017.

Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci. Popis a posouzení stavu. Doporučení opravných a údržbových opatření. Národní památkový ústav – generální ředitelství v Praze, technologická laboratoř, Kuneš Petr, spolupráce Gláser Petr, Houska Ivan, odborná konzultace Werkmann Ladislav, Skalický Petr, 2017.

Horní náměstí v Olomouci, katalog výstavy, Olomouc 1995.

Charta ICOMOS - Zásady pro analyzování, ochranu a stavební obnovu architektonických památek (ICOMOS Charter – Principles for the Analysis, Conservation and Structural Restoration of he Architectural Heritage), ICOMOS, Victoria Falls, 2003.

JOKILEHTO, Jukka. The World Heritage List – What is OUV? : Defining the Outstanding Universal Value of Cultural World Heritage Properties. 1. ed. Berlin : Hendrik Bäßler Verlag, 2008. 111 s. Přihláška do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

KUČOVÁ, Věra. Památky světového dědictví a jejich management plan. Zprávy památkové péče, 2004, roč. 64, č. 5, s. 422–425. Horní náměstí v Olomouci, katalog výstavy, Olomouc 1995.

KUČOVÁ, Věra. Česká republika a Seznam světového dědictví UNESCO. Zprávy památkové péče, 2008, roč. 68, č. 5, s. 434–437.

Management plan Čestného sloupu Nejsvětější Trojice v Olomouci, světové památky UNESCO. Olomouc, 2010.

Mezinárodní charta pro záchranu historických měst (orig. Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas), Rada Evropy, Washington, 1987.

Mezinárodní charta o kulturním turismu (orig. International Charter on Cultural Tourism), Mexiko, 1999.

Nařízení vlády ČR č. 262 ze dne 24. května 1995, o prohlášení a zrušení prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky, kterým byl mj. Sloup Nejsvětější Trojice prohlášen za národní kulturní památku.

Operační směrnice k naplňování Úmluvy o světovém dědictví (orig. Operational Guidelines for Implementation of the World Heritage Convention).

Operational Guidelines for Implementation of the World Heritage Convention. Paris : World Heritage Centre, 2008. / Orientations devant guider la mise en oeuvre de la Convention du patrimoine mondial. Paris : Centre du patrimoine mondial, 2008.

PEDERSEN, Arthur. Managing Tourism at World Heritage Sites: Practical Manual for World Heritage Site Managers. 1. ed. Paris : World Heritage Centre, 2002.

Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón, usnesení vlády ČR č. 209/1992.

Přihláška Čestného sloupu Nejsvětější Trojice v Olomouci do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

Retrospektivní prohlášení vynikající univerzální hodnoty (OUV) statku potvrzené Rozhodnutím 40.Výboru UNESCO SD 40 COM 8E z roku 2016.

Roční monitorovací zprávy 2001-2016.

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO (orig. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage), UNESCO, Paříž, 1972.

Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy (orig. Convention for the Protection of Architectural Heritage of Europe), Granada, 1985.

Vyhláška Ministerstva kultury č. 66/1988 Sb., ve znění pozdějších předpisů, kterou se provádí zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.

Vyhláška Ministerstva kultury č. 420/2008 Sb., ve znění pozdějších předpisů, kterou se stanoví náležitosti a obsah plánu ochrany památkových rezervací a památkových zón.

Vyhláška Ministerstva kultury č. 187/2007 Sb., ve znění pozdějších předpisů, kterou se stanoví obsah a náležitosti plánu území s archeologickými nálezy.

Vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, ve znění pozdějších předpisů – prováděcí vyhláška ke stavebnímu zákonu.

Výnos ministra kultury ČR ze dne 21. prosince 1987, č.j. 16417/87-VI/1 o prohlášení mj. historického jádra města Olomouce za památkovou rezervaci.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.

OKRUH ZPRACOVATELŮ:

- text:

Magistrát města Olomouce, odbor koncepce a rozvoje

Hynaisova 10, 779 00 Olomouc

Ing. Marek Černý, vedoucí odboru

Ing. arch. Jana Křenková, vedoucí oddělení architektury a územního plánování

Ing. arch. Petra Růžičková, site–manager

tel: 588 488 400, petra.ruzickova olomouc.eu

spolupráce:

Ing. arch. Tadeáš Matoušek

Ing. arch. Kamila Matoušková, CSc.

Nad Šárkou 23, 16000 Praha 6

- popis stavu, doporučení a metodika:

Ing. Petr Kuneš, Ph.D., technologická laboratoř Národní památkový ústav

spolupráce :

Mgr. Petr Gláser, restaurátor sochařských děl

Ivan Houska, restaurátor sochařských děl z kovu, odpovědný restaurátor za restaurování kovových částí sloupu v rámci obnovy v letech 2000-2001

- odborný garant projektu:

Mgr. František Chupík, Ph.D., ředitel Národního památkového ústavu Olomouc

- konzultace:

řídící skupina ve složení:

RNDr. Ladislav Šnevajs, náměstek primátora, člen řídící skupiny

Mgr. František Chupík, Ph.D., ředitel NPÚ ÚOP Olomouc, člen řídící skupiny

JUDr. Miluše Sedláčková, Krajský úřad olomouckého kraje, členka řídící skupiny

další zapojené odbory MMOl

- původní text z roku 2010

Magistrát města Olomouce, odbor koncepce a rozvoje
Ing. Radek Dosoudil, vedoucí odboru
Ing. arch. Jana Křenková, vedoucí oddělení architektury a územního plánování
Ing. arch. Jaromil Přidal, Ph.D.
spolupráce:
Ing. arch. Tadeáš Matoušek
Ing. arch. Kamila Matoušková, CSc.

Příloha č. 1:

Retrospektivní prohlášení vynikající univerzální hodnoty (OUV) statku potvrzené Rozhodnutím 40.Výboru UNESCO SD 40 COM 8E z roku 2016

Brief synthesis

The Holy Trinity Column is at the heart of the historic centre of the town of Olomouc, located in Central Moravia, Czech Republic. This memorial column is the most outstanding example of the Moravian Baroque style that developed in the 18th century in Central Europe. It has a high symbolic value as it represents the religious devotion and the sense of pride of the inhabitants of this city to which it owns its existence. The Holy Trinity Column is, moreover, an exceptional example of this type of commemorative column, characteristic of Central Europe in the Baroque period. In terms of design, it is, no doubt, the most original work of its creator, Václav Render, whose amazing initiative, accompanied by generous financial support, made the erection of this monument possible. The main motif of this work consists in the celebration of the church and of the faith that is linked, in quite a unique way, with the reality of a work of monumental art, combining architectural and town-planning solutions with elaborate sculptural decoration. The monument is built in the characteristic regional style known as the Olomouc Baroque and it rises to a height 32.2 m above a ground plan with a round shape and a diameter of 17 m. The column is decorated with a number of high quality sculptures representing religious themes, the work of the distinguished Moravian artist Ondřej Zahner (Andreas Zahner) and other Moravian artists (goldsmith Šimon Forstner among others). The Olomouc Holy Trinity

Column is without equal in any other town, by virtue of its monumental dimensions, the

extraordinary richness of its sculptural decoration, and the overall artistic execution. By the incorporation of a chapel in the body of the column and by the combination of the materials used, the Holy Trinity Column is quite exceptional.

Criterion (i): The Olomouc Holy Trinity Column is one of the most exceptional examples of the apogee of central European Baroque artistic expression.

Criterion (iv): The Holy Trinity Column constitutes a unique material demonstration of

religious faith in Central Europe during the Baroque period, and the Olomouc example

represents its most outstanding expression.

Integrity

All the key elements that convey the Outstanding Universal Value of the property are

situated within its boundaries, which correspond with the monument itself. The visual

integrity of the property is not threatened since its buffer zone is identical with the urban

heritage reservation, which enjoys special protection as a protected conservation area. Its town-planning structure is stable and no change that could threaten the integrity of the World Heritage property is planned.

Authenticity

The Holy Trinity Column in Olomouc is of high authenticity. Its present form and appearance closely reflect the original design and, since then, the column has not undergone any alterations. Since its completion, the awareness of the Column's uniqueness has traditionally commanded respect of the city authorities, its inhabitants as well as visitors. Regular restoration and conservation works of the monument have been carried out for over two centuries, but were mainly limited to minor repairs and gilding. The preservation of authenticity has always been a major criterion for all these interventions. In the past, just one statue has been replaced by its exact replica in stone that of a torch-bearer situated in the lower part of the column, which was damaged in the fighting at the end of World War II. Between 1999 and 2001, comprehensive restoration works have been carried out under close supervision of authorities responsible of state heritage preservation. To compensate for any loss of authenticity due to natural deterioration of the substrate of the monument, preventive conservation measures are taken.

Protection and management requirements

The Holy Trinity Column in Olomouc is subject to protection under Act No. 20/1987 Coll. On State Heritage Preservation as amended. According to this law, it is designated a national cultural heritage site and therefore it enjoys the highest degree of legal protection that is available under Czech law. The historic centre of the town, designated as an urban heritage reservation itself, is identical with the buffer zone of the property.

Financial instruments for the maintenance and conservation of the property mainly include grant schemes, funding through the programme of the Ministry of Culture of the Czech Republic allocated to the maintenance and conservation of the immovable cultural heritage, as well as financial resources allocated from other public budgets.

The City of Olomouc is the owner and manager of the Holy Trinity Column and it provides for the maintenance and protection of the property. The property has a management plan which is scheduled for regular updates. There also exists a Land Use Plan of the City of Olomouc and a detailed zoning plan of the urban heritage reservation. These documents include special provisions to preserve and improve the historic townscape, with an emphasis on the importance of

preserving open spaces around the monument. Since inscription of the property on the World Heritage List, annual monitoring reports have been prepared at the national level to serve the World Heritage property manager, the Ministry of Culture, the National Heritage Institute and other agencies involved.

Retrospektivní prohlášení OUV - Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci

Stručná syntéza

Sloup Nejsvětější Trojice se nachází v srdci historického centra Olomouce na střední Moravě v České republice. Tento pamětní sloup je unikátním příkladem baroka na Moravě, které se v 18. století rozšířilo ve střední Evropě. Má vysokou symbolickou hodnotu a je příkladem zbožnosti a hrdosti obyvatel města Olomouce. Sloup je navíc mimořádnou ukázkou tohoto typu pamětního sloupu charakteristického pro střední Evropu v období baroka. Pokud jde o ztvárnění, jde bezpochyby o nejoriginálnější dílo jeho autora, Václava Rendera, jehož ohromující iniciativa doprovázená velkorysou finanční podporou, umožnila vznik této monumentální stavby.

Hlavní motiv tohoto díla spočívá v oslavě církve a víry, která se mimořádným způsobem prolíná s dílem monumentálního umění, jež snoubí architektonické a urbanistické řešení s propracovanou sochařskou výzdobou. Monument je postaven v typickém místním slohu známém jako olomoucké baroko a zvedá se do výše 32,2 m od země a má okrouhlý půdorys o průměru 17 m. Sloup je zdoben řadou vysoce kvalitních soch s náboženskou tématikou, která jsou dílem vynikajícího moravského umělce Ondřeje Zahnera a dalších moravských umělců (mj. zlatníka Šimona Forstnera). Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci nemá obdoby v žádném jiném městě, jak vzhledem k jeho ohromujícím rozměrům, tak i mimořádně bohaté sochařské výzdoby a celkového uměleckého ztvárnění. Výjimečnost Sloupu Nejsvětější Trojice ještě umocňuje zabudování kaple přímo v patě Sloupu a kombinace použitých materiálů.

Kritérium (i): Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci je jedním z nejvíce výjimečných příkladů vrcholu středoevropského barokního uměleckého projevu.

Kritérium (iv): Sloup Nejsvětější Trojice představuje jedinečné zhmotnění náboženské víry ve střední Evropě v období baroka a olomoucký příklad představuje její nejvýraznější projev.

Integrita

Všechny klíčové prvky vyjadřující výjimečnou světovou hodnotu statku se nacházejí uvnitř jeho hranic, které jsou shodné se samotnou památkou. Vizuální integrita statku není ohrožena, protože jeho nárazníkové pásmo je totožné s městskou rezervací, která požívá zvláštní ochrany jako chráněné památkové území. Jeho urbanistická struktura je stabilní a žádná změna, která by mohla

ohrozit integritu statku světového dědictví, není plánována.

Autenticita

Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci má vysokou míru autenticity. Jeho současná podoba a vzhled věrně odpovídá původnímu návrhu a od doby vzniku neprošla žádnými změnami. Od svého dokončení povědomí o jedinečnosti Sloupu tradičně vzbuzuje respekt u představitelů města, obyvatel i návštěvníků.

Pravidelné restaurátorské práce na Sloupu byly prováděny po více než dvě století, ale převážně s omezením na drobné opravy a zlacení. Zachování autenticity bylo vždy hlavním kritériem pro všechny tyto zásahy. V minulosti byla nahrazena přesnou replikou v kameni jen jedna socha, a to světlonoše, jenž se nacházel ve spodní části Sloupu, protože byl poškozen v bojích na konci druhé světové války. V letech 1999 a 2001 proběhlo komplexní restaurování pod pečlivým dohledem orgánů odpovědných za státní památkovou péči. Pro kompenzaci jakýchkoliv ztrát věrohodnosti kvůli přirozené degradaci materiálu památky, jsou přijímána preventivní ochranná opatření.

Podmínky ochrany a správy

Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci je předmětem ochrany podle zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péče ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto zákona je národní kulturní památkou, a proto podle českých zákonů požívá nejvyššího stupně právní ochrany. Historické jádro města, prohlášené jako městská památková rezervace, je rozsahem totožné s nárazníkovým pásmem statku.

Finanční nástroje na ochranu statku zahrnují především grantové a dotační tituly financované z programů Ministerstva kultury České republiky, které se zaměřují na zachování, údržbu a ochranu nemovitého kulturního dědictví, a rovněž finanční prostředky přidělované z veřejných zdrojů.

Město Olomouc je vlastníkem a správcem Sloupu Nejsvětější Trojice a provádí jeho údržbu a ochranu. Statek má Management Plan, který je pravidelně aktualizován. Existuje také Územní plán města Olomouce a podrobný Regulační plán městské památkové rezervace Olomouc (RP MPR). Tyto dokumenty obsahují zvláštní ustanovení pro ochranu a zlepšení historických hodnot města, s důrazem na důležitost zachování otevřeného prostranství kolem památky světového dědictví.

Od doby zápisu statku na Seznam světového dědictví se na vnitrostátní úrovni připravují roční monitorovací zprávy, které slouží správci statku, Ministerstvu kultury, Národnímu památkovému ústavu a ostatním subjektům podílejícím se na výkonu správy statku.

Příloha č. 2

Mapa umístění ČSNT a rozsahu statku potvrzená 40.Výborem UNESCO

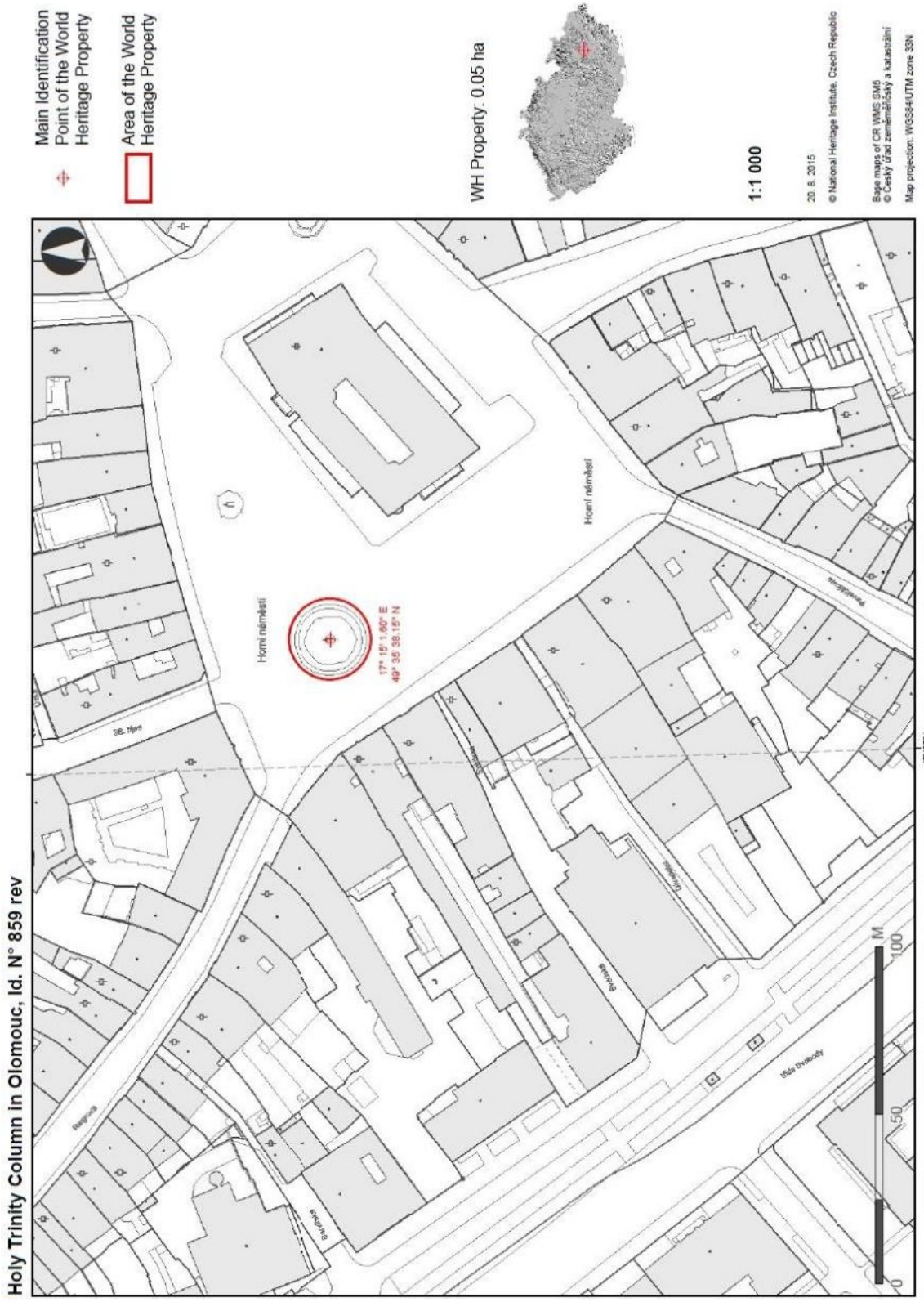

Poloha a přesné vymezení statku v novém mapovém zobrazení

Příloha č. 3

Mapa nárazníkové zóny ČSNT potvrzená 40.Výborem UNESCO

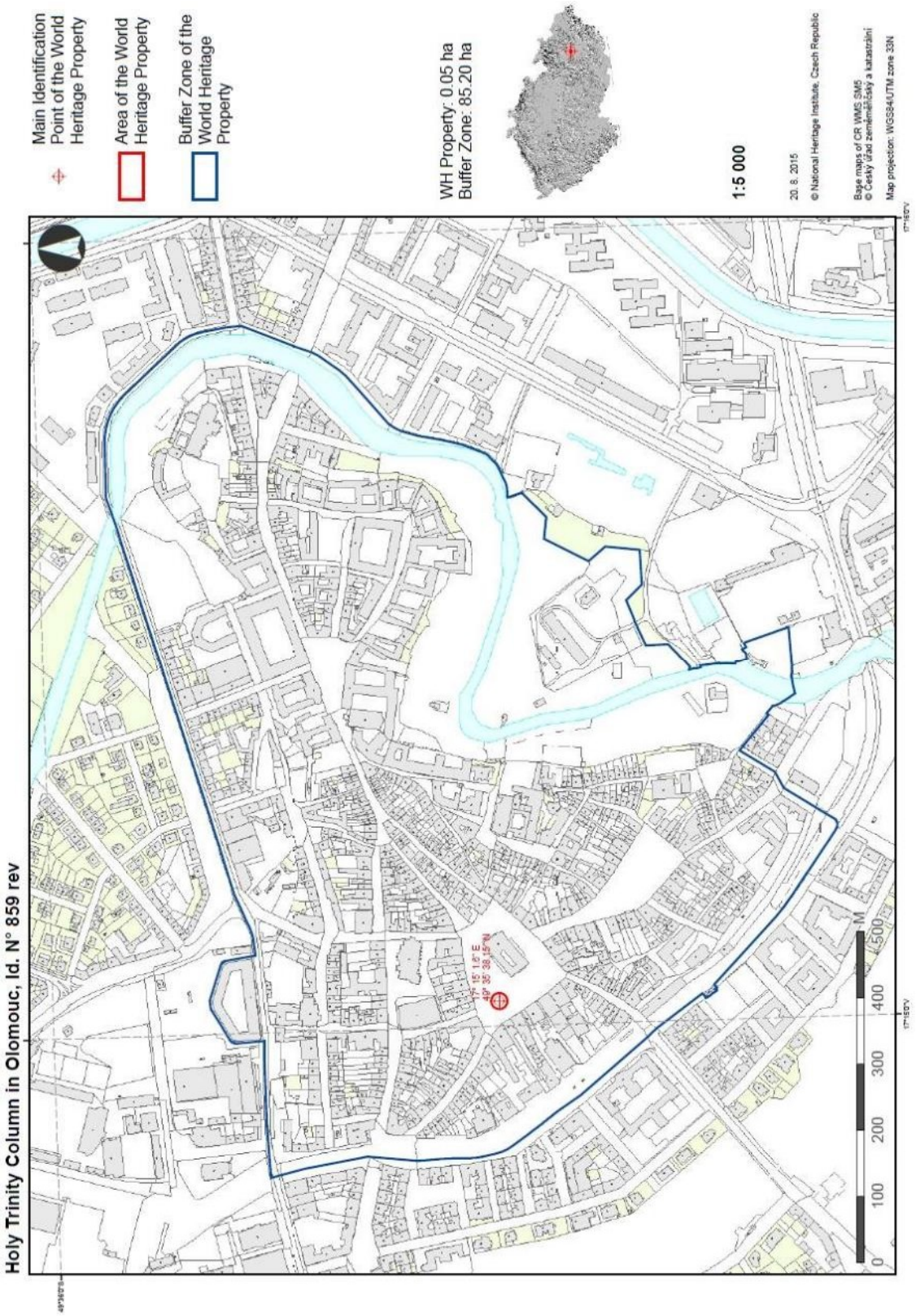

Poloha statku a rozsah buffer zone v novém mapovém zobrazení

Příloha č. 4

Článek ředitele Chupíka z původního Management planu z roku 2011

ČESTNÝ SLOUP NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE V OLOMOUCI – DESET LET NA SEZNAMU SVĚTOVÉHO A PŘÍRODNÍHO DĚDICTVÍ UNESCO. OD SLAVNOSTNÍHO OHŇOSTROJE K PLÁNOVANÉMU ŘÍZENÍ

František Chupík

Na 24. zasedání Výboru světového dědictví UNESCO (dále jen Výbor) v australském Cairnsu, jež se konalo 27.11. – 2.12. 2000, bylo rozhodnuto o zápisu Sloupu Nejsvětější Trojice v Olomouci[5] (dále jen Sloup) na Seznam přírodního a světového dědictví UNESCO (dále jen Seznam). Šlo o desátou úspěšnou nominaci České republiky, do dnešních dnů přibyly ještě Vila Tugendhat v Brně (2001) a Židovská čtvrť s bazilikou sv. Prokopa v Třebíči (2003)[6], čímž se počet statků rozšířil na současných dvanáct. Rozhodnutím o zápisu na Seznam uznávají, prostřednictvím Výboru, signatářské země Úmluvy o ochraně světového a přírodního dědictví[7] (1972) výjimečnou univerzální hodnotu (outstanding universal value) navrhovaného statku. Letos v prosinci 2010 oslaví Sloup desáté výročí zápisu, proto se nabízí zpomalit a ohlédnout se. A vedle jistě žádoucí glorifikace úspěchu na poli mezinárodní památkové diplomacie je třeba připomenout i jiné aspekty (a málo známé povinnosti), jež sebou zápis na Seznam přináší. Ostatně cílem této stati není hodnocení posledního restaurování ani umělecko historický rozbor samotného Sloupu, jež obsahuje již výše citovaná nominační dokumentace v bravuře vlastní prof. Milanu Tognerovi. Smyslem je sdělit zkušenosti nabyté z pohledu zpracovatele každoroční monitorovací zprávy.

Zařazení na Seznam pochopitelně vyvolalo značný lokální ohlas ústící do všeobecné euforie završené posledního srpnového dne roku 2001 ohňostrojem a světelnou show nad zaplněným olomouckým Horním náměstím za zvuků Carminy Burany v podání zdejší Moravské filharmonie. Tehdejší náměstek olomouckého primátora Pavel Horák řekl: *„Jeden z odborníků, kteří při procesu projednávání naší nominace navštívili Olomouc, přirovnal památku zapsanou mezi nejvýznamnější světové monumenty, ke zlatému klíči od města. Pojďme tedy tento klíč leštit a cídit tak, aby co nejvíce zářil, a učiňme vše pro to, aby otvíral naše město co nejvíce obdivovatelům. Tak bude nejlépe naplněna myšlenka Václava Rendera, od jehož narození uplyne právě 31. srpna 332 let.“*[8]

---

[5] Rozhodnutí o zápisu č.859 Rev obsahuje zkrácený překlad názvu statku *Holy Trinity Column in Olomouc*, přestože nominační dokumentace (její autoři uvedeni na str.39) v anglické verzi operuje s úplným a správným názvem *The Honorary Trinity Column in Olomouc*. K tomu srovnej:

http://whc.unesco.org/en/list/859/documents/. Vyhledáno dne 23.8.2010.

[6] Přehled všech památek ČR zapsaných na Seznam viz např. http://www.unesco-czech.cz/. Vyhledáno dne 23. 8. 2010.

[7] K Úmluvě samotné, historii a současnosti viz http://whc.unesco.org/. Překlad Úmluvy a fungování UNESCO v této oblasti lze nalézt v zakladatelském počinu této oblasti – v metodické publikaci NPÚ Věra KUĆOVÁ: *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. (Odborné a metodické publikace, sv. 37. Praha 2009).

[8] Citováno podle Radničních listů (srpen 2001), srovnej: http://www.olomouc.eu/radnicni-listy/radnicni-listy-2001/radnicni-listy- srpen-2001_(cesky)?article_id=3718. Vyhledáno dne 23. 8. 2010.

Shodou okolností byla právě tehdy dokončena generální obnova[9] Sloupu restaurováním (1999-2001)[10] v hodnotě téměř 17 mil. Kč, takže slova o leštění a cídění nebyla od věci. Stejně jako očekávané primární následky zápisu, tj. zejména zvýšení počtu návštěvníků města (obdivovatelů barokního skvostu) a z toho plynoucí ekonomický profit. O tom však níže. Přestože se zdá, že šťastný příběh Sloupu postrádá napětí, nebylo tomu tak už při nominačním procesu. Po prvním evaluačním řízení (1997) za účasti zástupců ICOMOS musel být původní návrh na zápis, tj. celý soubor olomouckých kašen a sloupů (v rozsahu národní kulturní památky podle vládního nařízení č. 262/1995), redukován pouze na samotný Sloup, což usnadnilo Výboru rozhodnutí o zápisu. Nicméně i tak jsou u rozhodnutí k nominaci zaznamenány blíže nespecifikované výhrady řecké delegace.[11] Další neklid v posledních letech způsobují – a to nejenom této světové památce – Výborem stanovená retroaktivní pravidla o povinnosti vypracovat tzv. **management plan**[12] (plán péče, plán řízení, dále jen MP), jež se týkají i statků zapsaných na Seznam před datem stanovení této povinnosti. Jakkoliv obsažně působí kapitola nazvaná MP v nominační dokumentaci Sloupu[13], bezpochyby nenaplňuje (s ohledem na datum svého vzniku) zdaleka to, co se od tohoto materiálu očekává; totiž způsob ochrany výjimečné univerzální hodnoty statku rozvedený do konkrétních cílů a nástrojů. Nutno podotknout, že tento plán má být také prováděn.

Jednou ze základních povinností smluvní strany Úmluvy o ochraně světového a přírodního dědictví spočívá v zajištění sledování (monitoringu) statku zapsaného na Seznam, přičemž ve stanovené struktuře (obsahové a formální náležitosti přijaty na zasedání Výboru v Kjótu v r. 1998) se monitorovací zprávy předkládají Výboru prostřednictvím Centra světového dědictví vždy za příslušný stát v šestileté periodě. Tato periodická zpráva přitom v České republice vychází z průběžného monitoringu, každoročně vyhodnocovaného sledování statku na Seznamu podle metodiky MK ČR.14 Úkoly spojenými s průběžným monitoringem přitom MK ČR pověřilo odbornou organizaci státní památkové péče, tedy Národní památkový ústav.

Pro úplnost je vhodné alespoň v krátkosti přiblížit obsah výše zmíněné metodiky ve standardech každoroční monitorovací zprávy a jejího předepsaného členění. Úvod zprávy naplňují geografické údaje o statku jeho rozsahu a odkazy na rozhodnutí o zápisu. Následují kapitoly Prohlášení o hodnotách a Prohlášení o celistvosti a autenticitě, které se zabývají popisem hodnot statku s odkazem na kriteria přiznaná

v rozhodnutí o zápisu na Seznam a existenci jejich trvání. Součástí je také vyhodnocení změn majících vliv na celistvost a autenticitu statku. Kapitola Správa a odpovědnost (gesce), financování zahrnuje všechna opatření k zachování hodnot památky (souhrn předpisů na úseku ochrany památek, územního plánování či souvisejících). Pojímá i finanční zdroje k

---

[9] Viz např. Ivan HOUSKA – Simona JEMELKOVÁ – Ladislav WERKMANN – Helena ZÁPALKOVÁ: Restaurování sloupu Nejsvětější Trojice v Olomouci, in: *Zprávy památkové péče* LXVI, 2006, č.1, str. 25-32

[10] O restaurátorské akci proběhla v Muzeu umění v Olomouci výstava 28. 2. - 1. 4. 2001 s vydaným katalogem *Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci*. Ed. Marek Perůtka. Olomouc 2001. Poslední výpravnou publikací ke Sloupu je kniha Simona JEMELKOVÁ – Helena ZÁPALKOVÁ – Markéta Ondrušková: *Nejsvětější Trojice Olomouc* (Olomouc 2008)

[11] „*The Delegate of Greece expressed some reservations regarding the application of criterion (i) for this site*". Viz http://whc.unesco.org/en/decisions/2457. Vyhledáno dne 23. 8. 2010.

[12] K tomu Věra KUČOVÁ, cit. dílo v pozn. 3, s. 77-69 nebo táž: Památky světového dědictví a jejich

Management plan, in: *Zprávy památkové péče* LXIV, 2004, č. 5, s. 422-425.

[13] Obsaženo v nominační dokumentaci Sloupu, viz pozn. č. 1.

[14] *Metodika sledování památek zapsaných na seznamu světového dědictví UNESCO v České republice.* Přijalo MK ČR dne 1. července 1999. Spisový archiv ÚOP v Olomouci.

zachování a údržbě (obnově), propagaci statku a pod. Obsahuje záznam aktivit v oblasti získávání a šíření nových informací o statku (vědecké studie, bibliografické údaje) a vzdělávání na všech úrovních. Kapitola Faktory ovlivňující památku bývá naplněna údaji o tlacích podmíněných vývojem (např. demolice, novostavby), škodách spojených s prostředím (škody zaviněné opotřebováním materiálů v důsledku znečištění ovzduší, škody zaviněné proměnami teploty a vlhkosti, škody zaviněné obtěžováním fauny a flóry), dále přírodních katastrofách a vyhodnocování jejich rizik a posouzení negativních jevů spojených s přívalem návštěvníků (turistů). Stěžejní kapitolou je samotné Sledování (monitoring) s posouzením aktuálního stavu všech událostí projevujících se v klíčových ukazatelích a porovnáváním. Důraz je kladen na objektivitu a maximální přesnost údajů (exaktní měření a dokumentace) a jejich porovnatelnost v předchozích i budoucích zprávách s podchycením trendů. Závěry a doporučená opatření formulují stručně a přehledně to, co bylo monitoringem zjištěno a shledáno jako doporučení pro další období, vždy s návrhem eliminace nepříznivých jevů v konkrétních opatřeních a časových harmonogramech. Přílohu zprávy tvoří obrazová část a plány, relevantní textové či jiné dokumenty s odkazy na příslušnou pasáž zprávy[15].

Už v první monitorovací zprávě ke Sloupu za rok 2001[16] se podařilo nastolit většinu klíčových doporučení, která měla být podnětem jak pro vlastníka statku, tak pro struktury ovlivňující řídící procesy. První doporučení: **dlouhodobé sledování obsahu solí v kameni** (vč. dlouhodobého sledování biologického znečištění - mechy, lišejníky, holubí trus aj.) mělo být zásadním v další činnosti, neboť nebylo možné omezit se na pouhou *„okometrii“* při posuzování materiálových změn památky. Bezprostředním působením vnějších vlivů na Sloup se zabývalo druhé doporučení, totiž **sledování a vyhodnocování okolí** Sloupu včetně okolní střešní krajiny, městského interiéru, stavebního stavu okolních objektů, jejich vhodného využití, osvětlení, nárůstu technických zařízení na střechách atd. Za účelem objektivizace monitoringu se v dalším doporučení navrhovala zřídit **šestičlenná pracovní skupinu pro průběžný monitoring** památky UNESCO ve složení zástupce vlastníka, zástupce výkonného orgánu památkové péče pro Sloup, zástupce Státního ústavu památkové péče v Olomouci, dva zástupci Státního ústavu památkové péče v Praze (technologická laboratoř a odborný pracovník) a nezávislý odborník[17]. Přestože pracovní skupina se jednou sešla, svou činnost nijak dále nerozvíjela po konstatování (2002), že nejsou zajištěny finanční zdroje na technologické rozbory ze státních prostředků pro sledování klíčového ukazatele[18]. Pracovní skupina rovněž poukázala na absenci vládního nařízení (absentuje dodnes), jež by zavazovalo dotčené subjekty k poskytování informací a vedlo k efektivnímu naplňování Úmluvy v oblasti monitoringu. V oblasti evidence materiálů k památce UNESCO se doporučovalo **zajistit kopie (jedno paré) všech průzkumových materiálů** pro Státní památkový ústav v Olomouci (monitorující subjekt), aby mohly být využity pro účely monitoringu. Posledním doporučením bylo **odstranění parkoviště** u památky UNESCO (před jihozápadním průčelím radnice). Už v roce 2002 se ukázala oprávněnost požadavku na sledování změn materiálů, byť tentokráte

[15] Volně parafrázována část Metodiky cit. v poznámce č. 10, s. 3-8.

[16] František CHUPÍK: Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci, Zpráva o průběžném sledování památky zapsané na Seznam světového dědictví UNESCO za rok 2001. Státní památkový ústav v Olomouci, březen 2002. Rukopis v archivu NPÚ ÚOP v Olomouci, sign. D-794.

[17] Pracovní skupina byla ustanovena jako vůbec první pracovní skupina pro památku UNESCO v rámci ČR ve složení: Prof. Milan Togner, PhDr. Jindřich Garčic, Ing. arch. Jaromil Přidal, PhDr. Vratislav Nejedlý, Ing. Ivana Kopecká, Mgr. František Chupík.

[18] Technologická laboratoř NPÚ ÚP stanovila metodiku odběrů, ze které vyplynula pravidelná finanční zátěž pro vlastníka památky – Město Olomouc. Bohužel prozatím nedošlo k nalezení potřebných zdrojů, i když je ze strany NPÚ ÚP deklarována možnost spolupráce.

na kovové části Sloupu. Na jaře toho roku totiž všímaví občané iniciovali odborné posouzení kvality restaurování vrcholového sousoší, když zaznamenali jeho barevné změny a u paty Sloupu údajně opadávající zlato z kovového (zlacená měď) sousoší sv. Trojice. Obvyklou hysterii denního tisku i případné seriózní obavy však rozptýlil fundovaný posudek[19] akademického malíře Radomíra Surmy, jenž prokázal přiměřenost změn vzhledu kovového sousoší i pravé příčiny nálezu kousků zlata u Sloupu (přebytky po zlacení písma na jeho těle). Mimo možnosti však setrvalo sledování změn v kameni[20], plánované řízení nenaplňují ani nárazové údržbové práce, když míra znečištění holubím guánem přesáhne obecně přijatelnou (estetickou?) mez nebo dojde k opravě ojedinělého poškození. Přes *ad hoc* provedené posouzení relevance námitek široké veřejnosti ve věci změny vzhledu vrcholového sousoší bohužel trvá stav, jehož výsledkem je nemožnost sledovat a vyhodnocovat změny v kamenné části Sloupu (krystalizace solí, změny nasákavosti, charakter krust atd.). Jejich plíživá nebezpečnost a zdánlivé minimální vizuální projevy mohou vést v budoucnu ke značným ztrátám na původní hmotě (entropie autenticity). Tento fakt lze jednoznačně označit za největší nedostatek dosavadního monitoringu. Viděno optikou hlubiny problémů jiných lokalit světového dědictví může se to zdát marginální. Nicméně pro smysluplnost monitoringu právě této lokality nelze než nalézt prostředky pro sledování materiálového stárnutí Sloupu.

Naopak při sledování změn bezprostředního okolí Sloupu (jež nevyžaduje přímé náklady) desetileté zkušenosti poukazují na pozitivní tendence směřující k respektu postavení statku na Seznamu UNESCO v Městské památkové rezervaci Olomouc (dále jen MPR). V první řadě lze vyzdvihnout decentní úpravu Horního náměstí od HŠH architektů (Petr Hájek, Jaroslav Hlásek, Jan Šépka). Renovace náměstí[21] proběhla v letech 1998-2001 a byť nebyla ze strany navrženého řešení dotažena do konce[22] (nerealizovány původně navržené lampy veřejného osvětlení), představuje – ve vztahu k památkovým hodnotám – mimořádně citlivý přístup pro obnovu veřejné plochy města. Jednoznačný úspěch u veřejnosti pak sklidila novostavba sedmé olomoucké kašny v roce 2002. Ariónova kašna[23] obsadila jihozápadní kout Horního náměstí, místo již v baroku určené pro situování kašny. Pod realizací, jež svým srozumitelným podáním udělala radost všem věkovým kategoriím Olomoučanů, jsou podepsáni Angela Chiantelli (architektonická studie) a Ivan Theimer (koncepce a výtvarné řešení). Bezprostředního okolí Sloupu se dotýkají i krátkodobá zařízení (nejčastěji pódia a pod.) instalovaná na Horním náměstí pro různé účely, nicméně každoroční a nejdelší z nich představují Vánoční trhy. Po počáteční maximalizaci využití prostředí Sloupu (např. v roce 2003) znamenající jeho obležení stánky došlo postupně k příznivějšímu situování prodejních míst a méně expanzivnímu pojetí. Od roku 2010 by se koncept využití centra města ve vánočním období měl pozměnit a snad v budoucnu povede i prožitkům spojeným s jedinečnou monumentalitou Sloupu. K využití okolí památky UNESCO ještě náleží zmínka o umělé ledové ploše na Horním náměstí pro účely veřejného

---

[19] Radomír SURMA: Odborný posudek kvality dílčí části restaurátorských prací na vrcholovém kovovém sousoší sloupu Nejsvětější Trojice v Olomouci v odstupu jednoho roku od jejich dokončení a zpětného osazení sousoší na vrchol sloupu. Rkp. Slatinice-Lípy 2002. Uloženo ve spisovém archivu NPÚ ÚOP v Olomouci.

[20] Metodika odběrů navržená NPÚ ÚP obsahuje: prohlídku Sloupu 2x ročně, kontrolu hydrofobity 1x za 2 roky, odběr krust a charakteristiku korozních produktů, kontrolu salinity spodních partií, odběr a rozbor vzorků biokoroze. Z dopisu NPÚ ÚP bez č.j. Ze dne 18. 2. 2003. Spisový archiv NPÚ ÚOP v Olomouci.

[21] Úprava Horního náměstí byla ověnčena čestným uznáním v soutěži o Piranesiho cenu 2001. Srovnej Petr HÁJEK – Jaroslav HLÁSEK – Jan ŠÉPKA: Úpravy Horního náměstí v Olomouci, in: *Architekt*, 1/2002, s. 3-10.

[22] K tomu ještě: Rostislav ŠVÁCHA, Náměstí jako pokoj s kobercem, in: *Architekt*, 1/2002, str.12-13.

[23] Ivan THEIMER: Arionova kašna. Horní náměstí v Olomouci. in: *Architekt*, 1/2002, s. 53.

bruslení z počátku roku 2010 (8. 1. 2010 – 8. 3. 2010), jež přes negativní vyjádření Národního památkového ústavu k jejímu umístění pobývala mezi Sloupem a Herkulovou kašnou po dva měsíce. Obtížně řešitelná problematika parkování v okolí a uvnitř MPR se projevila také na Horním náměstí, kde bylo úspěšně navrženo vymístění (přesun) vyhrazeného parkoviště lokalizovaného téměř přesně do hlavní kompoziční osy mezi Sloup a Arionovou kašnu. Jeho žádoucí odstranění na tomto místě je také jedním z pozitivních výsledků monitoringu a rozumného přístupu Města Olomouce. Pro monitoring téměř nezachytitelně pak působí (s nezjištěným dopadem na stabilitu Sloupu) občasné manifestačně nízké[24] přelety vojenského letectva[25].
Kapitola hodnocení úprav pro návštěvníky opakovaně poukazovala na citelně absentující informační systém ve městě, což bylo řešeno v roce 2010 osazením nových rozcestníků. Návštěvník města má možnost využít služeb informačního centra přímo v budově radnice, zapůjčit si audioprůvodce v jazykových mutacích či zakoupit aktuální vědecky zpracovanou publikaci o Sloupu. Cestu ze všech koutů světa do srdce Hané pomůže najít od prosince 2009 také sofistikovaná nadstavba Street View v projektech vyhledávače Google (Google Maps a Google Earth).
Ukazatele podchycující návštěvnické statistiky limituje u Sloupu absence vstupného do objektu, tudíž je možné vycházet (premisou je oprávněný předpoklad, že každý ubytovaný pravděpodobně památku UNESCO zhlédl) pouze z obecné návštěvnosti města (počtu přenocování a průměrné délky pobytu), tj. dat využití ubytovacích kapacit. Na pozvolný, ale trvalý nárůst návštěvníků ukazují i doposud shromážděné informace[26]. Odpověď na otázku přímé souvislosti (kauzality) zvyšující se návštěvnosti města po zápisu olomouckého monumentu na Seznam (doprovázené kýženými finančními efekty) patrně leží mimo oblast monitoringu. Podstatné však je, že se tato památka nepotýká s negativními jevy turistického průmyslu jako mnohé jiné lokality světového dědictví. To je dáno především prostorovými dispozicemi okolí Sloupu a možností rozptýlení návštěvníků konzumujících i další neopomenutelné památkové hodnoty města Olomouce.

Zanedbatelná nebezpečí poškození Sloupu přírodními vlivy, potvrzené například katastrofálními povodněmi v roce 1997 bez jakéhokoliv projevu na Horním náměstí, vyvažuje neodhadnutelné nebezpečí působení lidského faktoru. Bujaré každoroční oslavy konce roku v okolí památky se dosud obešly beze škod, nicméně vandalismus může být pro tuto lokalitu trvale rizikovým faktorem. V noci z 22. na 23. 5. 2008 totiž napadl neznámý pachatel výzdobu paty Sloupu, když shodil jednu z kamenných váz balustrády a ulomil či poškodil několik zlacených plaménků těchto váz. Další, tentokráte neúmyslné poškození, mělo příčinu v pohupování nezletilých osob na řetězu (tento zvyk se vytrvale opakuje), když 17. září 2008 nevydržel tento zátěž a vytrhl se z kotvícího sloupku[27]. Opakování neblahých událostí si vynutilo jednání zainteresovaných stran, po kterém vlastník Sloupu přistoupil k

[24] Poslední měření výšky sloupu provedla firma EOLA (působí v rámci Vědeckotechnického parku Univerzity Palackého) v roce 2009 s výsledkem 32,24 m s tolerancí odchylky 15 cm, což koriguje dosud uváděnou výšku 35 m.

[25] Lze zmínit např. nízký přelet vrtulníků při návštěvě Olomouce ministrem obrany Jaroslavem Tvrdíkem dne 2.2.2002.

[26] Počet přenocování v Olomouci: r. 2000 – 179 tis., r.2001 – 173 tis., r.2002 – 205 tis., r.2003 – 212 tis., r.2004 – 217 tis., r.2005 – 231 tis., r.2006 – 239 tis., r.2007 – 254 tis., r.2008 – 247 tis., Za rok 2009 zjištěn údaj o počtu návštěvníků z šetření Magistrátu města Olomouce: 01-05/2009 – 67 tisíc. Počty návštěvníků v letech 2000-2008 převzaty z materiálu: *Program rozvoje cestovního ruchu města Olomouce na období 2008-2013*. Magistrát města Olomouce 2007. Spisový archiv NPÚ ÚOP v Olomouci. Při průměrné délce pobytu cca 2 dny lze konstatovat, že v současné době se jedná o více než 100 tisíc návštěvníků za rok.

[27] Ke stejnému neúmyslnému vytržení jednoho z řetězů došlo už v roce 2007.

instalaci dvojice dohledových kamer s vysokou rozlišovací schopností[28] a deklaraci zvýšené přítomnosti Městské policie na Horním náměstí. Jiné negativní jevy působením lidského faktoru na samotnou materii Sloupu zatím nebyly zaznamenány, i když toto nelze v brzké době vyloučit s ohledem na stav některých sloupků nesoucích řetězy na schodech.

V oblasti územního plánování a případných změn regulativů (výjimek) z platného regulačního plánu MPR situaci možno vyhodnotit jako stabilizovanou. Specifické postavení má idea výstavby tří 95 metrových výškových budov v rámci výstavby komplexu tzv. Nové Sladovny (Olomouc, Wolkerova ulice, bývalá Hamburgerova sladovna, těsně za hranicí ochranného pásma MPR). Prozatím nerealizovaný projekt[29] poukazuje na absenci výškové regulace bezprostředního okolí historického centra i vágní formulaci podmínek ochranného pásma MPR. Evaluace dopadů trojice výškových budov přímo na Sloup (projevy stavby při pohledech na památku UNESCO z interiéru města) nebyla dosud provedena.

Poslední uzavřená monitorovací zpráva[30] se snaží formou stručné SWOT analýzy postihnout základní předpoklady pro zachování a přenos do budoucnosti výjimečné univerzální hodnoty Sloupu. Jako silné stránky nalezla vysokou míru zachování statku, vysokou prestiž v povědomí obyvatel místa, kulturně historické bohatství bezprostředního okolí statku, vysokou míru odborné informovanosti o statku (výstavy, vědecké publikace a pod.). Slabé stránky shledává v absenci MP, absenci sledování materiálových změn, absenci přesnější statistiky návštěvníků a absenci souvislého programu o hodnotách statku v rámci vícestupňového procesu vzdělávání. Příležitostmi mohou být ikonická hodnota statku – využitelnost při propagaci a metodicky snadno uchopitelný monitoring statku. Ohrožení pak představuje individuální vandalismus, nízké investice do pravidelné údržby a obnovy a materiálové změny statku.

Výsledky SWOT analýzy i jednotlivých monitorovacích zpráv vedou jednoznačně k potřebě zpracování MP. Naléhavá nutnost dostát nárokům mezinárodních standardů v oblasti péče o lokality světového dědictví UNESCO a opakované výzvy monitorovacích zpráv vedly Statutární město Olomouc k zadání zpracování MP pro Sloup. Plán by měl vzniknout v roce 2010 za celkový náklad 150 tis. Kč za finanční podpory (105 tis. Kč) specializovaného dotačního programu MK ČR Podpora pro památky UNESCO.[31] Od tohoto materiálu se očekává výrazný posun v monitoringu i kvalitě řízení lokality mimo jiné i směrem k ustanovení dosud absentující řídící skupiny (steering group), která bude dohlížet na naplňování MP. Dlužno podotknout, že vlastník památky (Statutární Město Olomouc) po celých deset

let konstruktivně a věcně připomínkoval (Rada města) každou průběžnou roční zprávu a spolupráce s monitorujícím subjektem byla prosta, i přes výjimečné názorové neshody, jakéhokoliv napětí.

Co říci závěrem? Česká republika je mimořádně bohatá na hmotné doklady minulosti a rozmanitý památkový fond. Zahrnutí navržené lokality na prestižní Seznam nepředstavuje pouze úspěch politických nebo společenských elit různých úrovní a předpoklad pro příjmy z

---

[28] Náklady na pořízení kamer zn. *Sentryscope* s nočním viděním činily 1,7 mil. Kč.

[29] Památková rada ředitele NPÚ ÚOP v Olomouci, na zasedání konaném dne 22.dubna 2008 ocenila kvalitu architekta (doc. Ing. arch. Zdeněk Fránek) a jeho díla *„Nová sladovna“*, nicméně byla přesvědčena, že výška navržených budov je pro dané místo konfliktní a lze očekávat, že se bude tlak prosazující takovou zástavbu v Olomouci opakovat i v případě méně hodnotných objektů.

[30] František CHUPÍK: *Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci, Zpráva o průběžném sledování památky zapsané na Seznam světového dědictví UNESCO za rok 2009*. Státní památkový ústav v Olomouci, duben 2010. Rukopis v archivu NPÚ ÚOP v Olomouci, sign. D-802.

[31] Podle zdroje: http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-dedictvi/pamatkovy-fond/dotacni-programy/Projekty-podporene-v-roce-2010 1.xls. Vyhledáno dne 31.8.2010

cestovního ruchu. U relativně stabilizované demokratické státní struktury a ustálených vnějších přírodních činitelů přináší zápis na Seznamu nezanedbatelné závazky, nejenom přímo pro smluvní stát.

V případě ČR se zdá být výhodou pozice bohatě na Seznamu zastoupené země, nicméně tento fakt může být pro případné další nominace[32] problémem. Zvláště, uvážíme-li celkovou disproporci zastoupení světových regionů a převahu kulturních statků na Seznamu. Ostatně již v roce 1994 byla Výborem přijata Globální strategie k dosažení vyváženého, reprezentativního a věrohodného Seznamu. Tato strategie má, zjednodušeně řečeno, směřovat Seznam v dalších zápisech k větší diverzitě zapsaného dědictví a jeho projevů právě k vyvážení (na úkor dalších?) *přezastoupených* lokalit historických (evropských) měst.[33]

Zápis na Seznam nezbavuje statek národní úrovně památkové ochrany, nýbrž deklaruje, že tento se stává dědictvím celého lidstva. Primárním důvodem pro Zápis je uznání, sdílení a snaha po uchování mimořádné univerzální hodnoty. Obstát při hodnocení mezinárodním standardům v péči o toto univerzální dědictví musí být prioritou smluvního státu Úmluvy, ale – zprostředkovaně – také vlastníka zapsaného statku a dalších struktur ustanovených pro řízení či ovlivňování světové lokality UNESCO. Management plán je u nás stále málo ověřenou novinkou, i když je z úrovně NPÚ dlouhodobě doporučován. Zkušenosti ze zahraničí[34] ukazují, že může být dobrým nástrojem k praktickému naplňování imperativu ušlechtilé idey ochrany světového dědictví. Zbývá jej pozvednout a využít.

[32] Seznam připravovaných nominací na Seznam: http://whc.unesco.org/en/tentativelists/state=cz . Vyhledáno dne 23.8.2010.

[33] K tomu Věra KUČOVÁ, cit. dílo v pozn. 3, s. 62-65.

[34] Ke stavu sdílení zkušeností v této oblasti např.: Ľubica PINČÍKOVÁ – Anna TUHÁRSKA: Zlepšenie riadenia turizmu v lokalitách svetového dedičstva UNESCO, in *Informátor Pamiatkového úradu SR*, 42/2010, s. 1-3.

Příloha č. 5

Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci. Popis a posouzení stavu. Doporučení opravných a údržbových opatření. - Ing. Petr Kuneš, Ph.D., technologická laboratoř NPÚ Spolupráce: Mgr. Petr Gláser, restaurátor sochařských děl, Ivan Houska, restaurátor sochařských děl z kovu, odpovědný restaurátor za restaurování kovových částí sloupu v rámci obnovy v letech 2000-2001, 2017

Příloha č. 6

Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci. Metodika monitoringu stavu a následné péče a údržby - Ing. Petr Kuneš, Ph.D., technologická laboratoř NPÚ Spolupráce: Mgr. Petr Gláser, restaurátor sochařských děl, Ivan Houska, restaurátor sochařských děl z kovu, odpovědný restaurátor za restaurování kovových částí sloupu v rámci obnovy v letech 2000-2001, 2017

Příloha č. 7

ke kapitole 2.2 **Historický urbanistický vývoj**

2.2.1 Přehled vzniku osídlení a vývoje města

Dosavadní archeologický výzkum prováděný v území MPR Olomouc objevil velké množství kulturních vrstev dřívějšího osídlení, počínaje obdobím paleolitu až po historickou etapu vývoje města.

Z doby paleolitického lovce jsou v tomto prostoru jen ojedinělé nálezy bíle patinovaných úštěpů. V mladší době kamenné bylo však toto území již trvale osídleno, jak o tom svědčí nálezy zbytků osady z mladší fáze kultury s moravskou malovanou keramikou ze 4. tisíciletí před n. l. Osídlení se pak vyvíjelo i v následujícím období pozdní doby kamenné, z níž se dochovaly objekty kultury nálevkovitých pohárů z doby kolem roku 3.000 před n. l. K mohutnému rozvoji osídlení Olomouce došlo v období středního eneolitu, kdy v prostoru pozdějšího přemyslovského hradu a předhradí vzniklo rozsáhlé výšinné, pravděpodobně i opevněné sídliště lidu kultury s kanelovanou keramikou z 1. poloviny 3. tisíciletí před n. l. Významné jsou v této souvislosti nálezy svědčící o existenci tkalcovské dílny, jako např. kostěné hroty na pročesávání příze, kostěný člunek, hliněné cívky a závaží tkalcovského stavu. Z dalších archeologických nálezů to jsou například pozůstatky z mladšího údobí eneolitu (kultura jevíšovská a.j.) a objev kostrového hrobu šňůrové kultury z konce 3. tisíciletí před n. l. Ojedinělé nálezy z doby bronzové (počátek 2. tisíciletí až cca 1500 před n. l.) byly zaregistrovány v území Olomouce již v 19. stol. Významné jsou dále nálezy sídliště věteřovské kultury na východní straně olomouckého kopce a poblíž kostela sv. Mořice. Další nálezy jsou z doby středodunajské mohylové kultury (cca 1500-1250 p. n. l.) a z údobí kultury lidu popelnicových polí (cca 1250-400 p. n. l.). Pobyt Keltů v tomto území nebyl však dosud archeologickým výzkumem doložen, i když v následných, převážně již staroslovanských a středověkých sídlištních vrstvách byly nalezeny doklady druhotného použití keltských ozdob. Ojedinělé jsou také archeologické nálezy z mladšího germánského období (4. stol. před n. l.) a nálezy římských mincí.

Počátky slovanského osídlení v olomouckém území jsou kladeny na základě archeologických nálezů nejpozději do 1. poloviny 9. století. V místech pozdějšího románského knížecího přemyslovského hradu bylo vybudováno staroslovanské hradiště, snad velkomoravského původu. Další archeologické nálezy se týkají již středověké etapy stavebního a kulturního vývoje Olomouce a jejího okolí. Velké množství kulturních sídlištních vrstev z období předhistorického i středověkého, nalezených dosud pod terénem města i těch, které na své objevení teprve čekají, vyžaduje přijmout ze strany obce nezbytná opatření na podporu pokračování systematického archeologického výzkumu a pro záchranu tohoto kulturního dědictví při stavebních akcích všeho druhu, které by je mohly poškodit nebo zničit.

Počátek vlastního urbanistického vývoje města Olomouce souvisí ale až se slovanským osídlením území dnešní městské památkové rezervace. Nejdříve v něm byla osídlena místa chráněná jak před zátopami z okolních vodních toků, tak před nepřáteli. Nejvýhodnějším místem z tohoto hlediska byl ostroh obtékaný ze všech stran rameny řeky Moravy a říčkou Povelkou, vyvýšený nad okolní rovinný terén. Výběr místa pro založení staroslovanského města byl kromě toho určen i

jeho polohou poblíž brodu přes řeku Moravu, přes který vedly dálkové cesty. V místě dnešního chrámu sv. Václava bylo nejdříve vybudováno hradiště, které sloužilo v době nebezpečí také jako úkryt pro obyvatele usídlené roztroušeně v okolí. S příchodem křesťanství v roce 863 n. l., jež se brzy rozšířilo ve většině země, se staly Čechy a Morava součástí západoevropské křesťanské kultury, kterou v 9.-12. století charakterizoval románský stavební sloh. Ten znamenal také zásadní technologickou změnu ve způsobu stavění a přechod od dosud výhradně dřevěných staveb ke stavbám kamenným a cihelným.

V letech 1019-1020 byla Morava anektována českým přemyslovským státem a v roce 1055 byla rozdělena na údělná knížectví, z nichž olomoucké bylo největší a nejvýznamnější. Správcem se zde stal kníže Břetislav I., který dal vybudovat ve druhé čtvrtině 11. století na místě někdejšího staroslovanského hradiště románský přemyslovský hrad. Před hradem vzniklo předhradí - původní Staré město - kde byl vybudován románský kostel sv. Petra a Pavla. Při něm bylo v letech 1062-1063 zřízeno první moravské biskupství. Roku 1078 bylo nedaleko hradu založeno první benediktinské opatství na Moravě zvané Hradisko, kde bylo pohřebiště olomouckých Přemyslovců. Kostel sv. Petra a Pavla, při němž byl za olomouckého biskupa vybudován klášter augustiniánek, ale již brzy po svém vybudování a slavnostním vysvěcení potřebám biskupství nepostačoval. Proto byl přímo do areálu hradu postaven nový románský kostel založený r. 1109 údělným knížetem Svatoplukem a vysvěcený olomouckým biskupem Jindřichem Zdíkem - synem kronikáře Kosmy - dne 30. června roku 1131 na kostel sv. Václava. Významnou raně románskou svatyní byla v těchto místech také kaple sv. Barbory a později zbořený kostel P. Marie. V polovině 12. století byl při hradu vybudován knížecí přemyslovský palác a roku 1141 přenesl olomoucký biskup Jindřich Zdík sídlo svého úřadu od kostela sv. Petra a Pavla ke kostelu sv. Václava. Dal zde vybudovat trojkřídlý biskupský palác a kapitulní dům. Tím se stalo toto místo nejvýznamnějším sídlem královské i církevní moci v této době na Moravě. V románském období se v Olomouci usídlily žebravé řády - dominikáni a minorité, za nimiž pak následovaly ve 13. stol. dominikánky a klarisky. Některé jejich kláštery (např. kapucínský klášter v Povlu) byly však později zbořeny nebo zrušeny. V souvislosti s přemyslovskou kolonizací a s výhodnou polohou Olomouce na křižovatce dálkových evropských cest bylo západně od Starého města vybudováno kolem r. 1220 zcela nové město s velkým náměstím, jež mělo funkci tržiště a s "týnem", který byl později přebudován na fojtství. V severovýchodní zastavěné části kolem náměstí bylo osídlení Židů, kteří zde vybudovali synagogu. V roce 1454 však byla židovská komunita z těchto míst vyhnána a synagoga byla zbořena. Přemyslovský hrad s biskupským kostelem sv. Václava, Staré město s kostelem sv. Petra a Pavla a Nové město s velkým náměstím a fojtstvím. Kromě toho zde bylo na jih od Nového města menší osídlení kolem kostela sv. Blažeje a několik menších osad. V letech 1227-1248 se jednotlivé části Olomouce dále zvětšovaly a vnitřně strukturovaly novou výstavbou. Na Starém městě byl vybudován v jižním směru od kostela sv. Petra a Pavla klášter sv. Jakuba, na východ minoritský klášter a severněji kostel Matky Boží. Na Novém městě byl vybudován v prostoru před fojtstvím dominikánský klášter a zcela nově vznikla bloková zástavba kolem dnešního Dolního náměstí. Teprve ale až při dalším rozšiřování a zakládání měst na Moravě po vpádu Tatarů byly až do této doby samostatné městské části Olomouce a osady kupců a řemeslníků spojeny v jeden celek, vybavený magdeburským právem. Tak vzniklo královské město Olomouc, jež bylo až do třicetileté války největším a hlavním městem Moravy. Základní půdorysný tvar města byl v této době již vybudován.

Město bylo obehnáno hradbami s věžemi a bylo přístupné několika branami (Litovelská, Prašná, Rohelská, Hradská, Židovská, Blažejská). V roce 1261 byl na základě privilegia krále Přemysla Otakara II. postaven uprostřed dnešního Horního náměstí tzv. "kupecký dům", přestavěný po roce 1378 na radnici. Přemyslovská éra výstavby města skončila v roce 1306, kdy byl v Olomouci zavražděn poslední Přemyslovec na českém trůně král Václav III. Vnitřní struktura města se od 2. poloviny 13.století dále rozčleňovala výstavbou jednotlivých městských bloků a velkých solitérních objektů kostelů a klášterů podél uliční sítě a na náměstích.

V gotickém období vývoje Olomouce vznikly další významné stavby, jako např. kostel sv. Mořice, který byl přistavěn ke staré románské strážní věži, kostel sv.Michala s přilehlou křížovou chodbou a gotickou kaplí sv. Alexia původního dominikánského kláštera, kostel Neposkvrněného početí P. Marie s pozdně gotickou budovou kláštera bernardinů, později dominikánů, kostel sv. Kateřiny (bývalý řádový kostel kláštera dominikánek, později voršilek), kostel sv. Václava přestavěný po požáru počátkem 13. stol. z románského kostela na gotický dóm a kaple sv. Jeronýma. Ze světských staveb to byla např. gotická zvonice a gotická radnice na dnešním Horním náměstí. V gotickém období byly vybudovány podél uliční sítě a kolem náměstí dlouhé řady měšťanských domů, které však byly později přestavěny. Měšťanské domy gotického původu se dochovaly např. v ulicích Michalská, Kapucínská a Hrnčířská. Jinde v území MPR jsou to dnes již jen gotické části jednotlivých, později přestavěných domů. V období pozdní gotiky bylo zesíleno opevnění města. Půdorysný vývoj města byl ukončen v polovině 15. stol. připojením části Bělidla na severu území s domy měšťanů, bernardinským klášterem s kostelem Neposkvrněného Početí P. Marie a s klášterem voršilek a připojením Koželužské ulice. Byla dostavěna radnice, na jejíž věži byl umístěn orloj a dokončena byla velkolepá stavba kostela sv. Mořice. Středověká Olomouc se stala po Praze druhým největším a nejskvělejším městem českého království. Z románského a gotického období se ale do dnešních dnů dochovalo jen málo původních, pozdějšími přestavbami nedotčených architektonických památek. Příčinou byly kromě jiného velké požáry, zejména požár města v roce 1398, po kterém byla velká část města znovu vybudována. Tato stavební činnost však často předchozí zbylé stavby zničila nebo natolik změnila, že se nezachovaly v původní podobě.

Kulturní a hospodářský rozkvět Olomouce vyvrcholil v 16. stol. založením univerzity v r. 1573 a výstavbou renesančních měšťanských domů a šlechtických paláců. Původní gotická radnice byla v letech 1588-1591 přestavěna a získala renesanční lodžii. Významnou renesanční stavbou bylo rovněž děkanství v sousedství dómského kostela sv.Václava, bývalá "stará radnice" z r. 1598 a městská šlechtická rezidence z r. 1590 na dnešním Horním náměstí přestavěná po 1. světové válce na hotel "Tatra". Církevní renesanční stavby jsou zastoupeny pouze několika přístavbami. Největší renesanční přístavbou byl Dietrichsteinský kůr v dómském kostele sv. Václava, jeho třetí přistavěná věž, Stanislavská kaple, kaple sv. Anny vedle dómu a náhrobní kaple olomouckého purkmistra Václava Edlmanna, přistavěná k mořickému kostelu v r. 1572.

V roce 1619 získali na olomoucké radnici převahu protestanté, kteří prosadili připojení města k protihabsburskému povstání. Po bělohorské bitvě bylo ve městě zkonfiskováno 38 měšťanských domů, řada měšťanů byla nucena odejít do exilu a obec musela zaplatit vysokou pokutu. Roku 1642 se zemské úřady

přestěhovaly do Brna, které se stalo hlavním městem Moravy a Olomouc tak ztratila své dosavadní prvenství.

V letech 1642-1650 byla Olomouc obsazena Švédy a během jejich okupace byla zničena natolik, že se pochybovalo o účelnosti obnovy města. Počet obyvatel, který činil v r. 1640 30.000 obyvatel klesl za dalších 10 let do r. 1650 na pouhých 1675 obyvatel. Pobělohorský vývoj posílil v Olomouci pozice katolické církve a německé části obyvatelstva, která až do odsunu v r. 1945 do značné míry spoluurčovala demografický, kulturní a hospodářský obraz Olomouce. Město se však po vpádu Švédů nakonec vzchopilo ze svého úpadku a nastala nová barokní éra jeho rozvoje.

Vítězstvím katolicismu po bitvě na Bílé Hoře vstoupil na území Čech a Moravy římský typ jezuitských kostelů a chrámů. Byl to sálový podélný prostor mohutných rozměrů s bočními kaplemi, v průčelí o dvou věžích a s těžkým lomeným římsovím. V tomto novém barokním pojetí se začaly v Olomouci stavět další kostely a chrámy. Vzhledem k tomu, že většina zastavitelného území uvnitř hradeb byla již zastavěna, vynutila si výstavba nových církevních objektů často rozsáhlé asanace. Tak např. gotický kostel sv. Michala byl zbourán a na jeho místě byl postaven nový raně barokní kostel. V letech 1669-1679 byl vybudován poutní chrám na sv. Kopečku u Olomouce. Nový kostel Zvěstování P. Marie a klášter kapucínů byl vybudován v r. 1652 na místě 21 domků, které kapucíni vykoupili. V r. 1716 byl vybudován jezuitský barokní kostel P. Marie Sněžné, připisovaný K. Dienzenhoferovi. Nejmohutnějším a nejcennějším barokním komplexem je klášter Hradisko, vybudovaný v letech 1661-1750 italským architektem Martinellim. Další monumentální barokní církevní stavbou je Arcibiskupský palác na Biskupském náměstí, postavený v letech 1664-1674 italským architektem B. Fontanou. Po obou stranách arcibiskupského paláce bylo vybudováno 14 kanovnických rezidencí v letech 1664-1695 ponejvíce italskými umělci. Pro účely jezuitského řádu byly vybudovány rozsáhlé budovy. Nejstarší je budova konviktní z r. 1667, jejíž novější část je z r. 1724. Dále to byla "školní" budova postavená v r. 1701 a při jezuitském chrámu P. Marie Sněžné byla v r. 1720 postavena rozsáhlá budova jezuitské koleje. Dalším objektem byl jezuitský seminář, vystavěný před rokem 1718. Uprostřed staré a nové konviktní budovy byla v r. 1724 postavena kaple Božího Těla, zároveň s novou budovou konviktu. Všechny tyto velké barokní stavby propůjčily městu nové monumentální měřítko a spoluvytvořily nové městské prostory a průhledy. Olomouc byla v této době opět již velmi bohaté město, což se projevilo i ve výpravnosti profánní architektury, zejména barokních šlechtických paláců a měšťanských domů. Město však dbalo i na okázalost a uměleckou výzdobu hlavních městských veřejných prostorů. Na náměstích a v některých ulicích byly vybudovány monumentální kašny, sloupy a sochy. Jsou to např. kašna Caesarova, Herkulova, Neptunova, Jupiterova, Merkurova a kašna Tritonů vybudovaná v letech 1686-1730.

Nejvýznamnější monumentální plastikou je Čestný sloup Nejsvětější Trojice z let 1716-1754.

Ze soch, které zdobí některá náměstí a ulice to jsou např. socha sv. Jana Nepomuckého, socha sv. Floriana a socha Umučení Páně. Stavební aktivitu města, církve a měšťanů nepozastavil ani ničivý požár v r. 1709, po kterém dále probíhala barokní nová výstavba a přestavba.

Další klasicistní etapu ve vývoji Olomouce znamenala přestavba na tereziánskou pevnost v letech 1745-1755. Novým pevnostním stavbám musela ustoupit část

předměstí a většina gotického opevnění. Po josefínských reformách se Olomouc přeměnila v město s převahou vojenského fenoménu. Pevnostní stavby sloužily také jako věznice pro tehdejší revolucionáře a vlastence. Nejvýznamnější klasicistní vojenskou budovou z této doby je Tereziánská zbrojnice z r. 1771, postavená na místě dřívější Stavovské akademie. V této době došlo již k rušení některých klášterů, a to i rozestavěných, jako byl např. Panenský klášter a kostel sv. Kláry na dnešním náměstí Republiky, jehož výstavba započala až r. 1733 a který byl za devět let poté zrušen, takže kostel nemá ani věže. Tím se uvolnilo velké množství bývalých církevních budov, které byly využity pro jiné účely nebo zůstaly prázdné. Rušení klášterů skončilo až v r. 1784 a jen málo klášterů v Olomouci zůstalo ušetřeno. Pevnostní funkce města, provázená zvláštním režimem, zabrzdila ale hospodářský vývoj města. Město se proto začalo přirozeným způsobem rozšiřovat za hradbami, většinou zprvu ale jen výstavbou obytných domů a zemědělských usedlostí podél hlavních silnic a cest ústících do městských bran. Za těchto okolností nevznikal zde průmysl a ani napojení města Olomouce na železnici v r. 1841 nepřineslo žádoucí hospodářské oživení. Uvnitř historického jádra bylo v období klasicismu vybudováno kromě Tereziánské zbrojnice několik dalších vojenských staveb, z nichž za zmínku stojí kasárna vybudovaná na místě bývalého kláštera Všech svatých v letech 1808-1812 a vojenská pekárna z r. 1809 na bývalých hradbách pod kasárny. První významnější civilní klasicistní stavba byla až budova divadla z r. 1830. Z dalších staveb to je arcibiskupská konsistoř z r. 1828 přestavěná z bývalé sýpky, arcibiskupský seminář vedle kostela sv. Michala postavený na místě bývalého kláštera v letech 1839-1841, tzv. Nemocniční kasárny postavené v letech 1840-1846 na místě rozbořeného kartouzského kláštera s kostelem, školní budovy a bývalá věznice postavená v letech 1843-1845 naproti kostelu P. Marie Sněžné na místě městské nemocnice a kostela sv. Ducha.

Teprve po zrušení pevnosti v r. 1888 došlo k oživení hospodářského života a vzniku průmyslu, zejména potravinářského a strojírenského a k růstu nových předměstí kolem historického jádra. Ve druhé polovině 19. století pokračovala výstavba historického jádra Olomouce většinou formou asanačních přestaveb a dostaveb v duchu tehdejšího neoklasicismu a historismu. Při tom nebyly opomenuty odkazy na středověké a renesanční období výstavby města a vůdčím stylem se proto stala neogotika a neorenesance. Přestavby některých historických církevních objektů v neogotice však vedly v mnoha případech k neodůvodněným změnám a doplňkům a k "očistě" gotických architektonických památek od "neslohových" příměsí pozdějších dob. Neogoticky byly upravovány interiéry kostelů sv. Mořice, Dominikánského kostela a kostela sv. Kateřiny, které dostaly nové neogotické oltáře. Také dómský kostel sv. Václava byl přestavován. Renesanční presbytář byl regotizován, gotická loď byla restaurována, západní průčelí se dvěma románskými věžemi bylo zbouráno a postaveno zcela nově po vzoru francouzské gotiky se dvěma neogotickými věžemi a s úplně novou vysokou třetí věží. V neogotickém stylu byla provedena i nová chórová kaple a novogotický hlavní oltář z bílého kararského mramoru se čtyřmi antickými sochami z římských vykopávek, které byly pro kostel zakoupeny z kostela S. Maria Maggiore v Římě. Plány na neogotickou přestavbu celého kostela vypracoval arcibiskupský architekt a stavitel Gustav Meretta, který celou přestavbu a dostavbu provedl v letech 1883-1891. Regotizaci ušel naštěstí kostel sv. Mořice, pro jehož neogotickou přestavbu a dostavbu byly rovněž zpracovány plány G. Merettou (1885) i dalšími architekty - Melnitzkým (1886), Prokopem a Volklem (1891) a Hausberisserem (1902). Na přelomu století ale již zájem o

neogotiku pominul a tyto projekty nebyly realizovány. Neogotický hlavní oltář a kazatelna byly vystavěny již před tím v r. 1859. Kostel sv. Michala byl rovněž ušetřen od neogotické přestavby, bylo však upraveno jeho okolí tím, že byly zbourány okolní domy a různé další stavby. Kostel byl tím obnažen a zůstala jen jeho holá průčelí, což bylo zčásti napraveno čtyřmi sochami sousoší Utrpení Krista, které stály při silnici pod zemskou nemocnicí. Dalším stavebním stylem preferovaným v Olomouci ve druhé polovině 19. století, ve kterém se stavělo plných 20 let, byla neorenesance. Tu reprezentuje např. budova reálky na Mořickém náměstí postavená v r. 1874 na místě bývalých kasáren z r. 1750, Lázeňský pavilon v městských sadech z r. 1879, budova Národního domu z r. 1877, budova Rolnické záložny z r. 1882, budova Hospodářského družstva z r. 1884, budova Slovanského gymnasia z r. 1883-84, budova Hlavní pošty z r.1885 a vojenské stavby z let 1888-1891. Kromě toho byla vybudována až do roku 1914 celá řada dalších úředních budov i městských domů, většinou na místě dřívějších staveb. V období 1918-1939 byla řada objektů uvnitř historického jádra na místě dřívějších historických budov nově postavena nebo modernizována v duchu architektonické moderny a funkcionalismu, nikoli ale v míře, která by zásadním způsobem změnila a poškodila historický obraz tohoto památkově významného území. Nová výstavba a přestavba zde byla realizována také v období 1948-1989, kdy se stal symbolem "nové doby" jednotkový obchodní dům velkých rozměrů. Městská památková rezervace utrpěla některými nevhodnými a nepřiměřenými stavebními zásahy řadu architektonických škod, vyžadujících s ohledem na záchranu a obnovu obrazu historického jádra jako jeho významné kulturní, výtvarně estetické a umělecké hodnoty odpovídající nápravu.

2.2.2 Charakteristika území městské památkové rezervace - MPR

Nejstarší část městského organismu Olomouce, která byla až do minulého století uzavřena hradbami a pevnostním pásem a přístupná městskými branami byla prohlášena městskou památkovou rezervací.

Osobitý charakter propůjčuje městské památkové rezervaci její vlastní kulturně historická minulost, v níž měla až do třicetileté války postavení největšího a hlavního města na území Moravy. Urbanistické uspořádání a architektura městské památkové rezervace vyjadřují též skutečnost, že Olomouc byla hospodářským, správním, vzdělanostním a církevním centrem úrodného a bohatého regionu Hané. Specifický charakter propůjčuje městské památkové rezervaci také její vojensko-strategická funkce a okolnost, že byla z tohoto důvodu v polovině 18. stol. přebudována na pevnost a byla až do nedávné doby sídlem velkých vojenských posádek, v letech 1968-1989 okupační posádky sovětské. Velké církevní a vojenské stavby z doby protireformace a z tereziánské doby vtiskly městské památkové rezervaci monumentální architektonické měřítko a zčásti i výmluvný výraz světské a církevní moci. Vojenský význam Olomouce však v současné době zaniká a také římsko-katolická církev se orientuje v současné době na svou vnitřní správní a organizační a vnější pastorační, humanitární, výchovnou a vzdělávací činnost. Pro velké vojenské stavby a areály i bývalé velké, dnes nevyužité církevní stavby, o které církev již nemá zájem a které proto nebudou restituovány, bude nutno v rámci regeneračního procesu najít novou vhodnou funkční náplň, seriózní investory a nájemce.

V minulosti bylo celé území městské památkové rezervace ze všech stran obtékáno přírodními i uměle vytvořenými vodními toky, směrovanými v závislosti na pevnostní strategii. Po zrušení pevnosti v osmdesátých letech 19. stol. byly prostory kolem hradeb přeměněny v městské parky a městskou zeleň, takže tento přírodní prstenec dnes tvoří přirozenou hranici a přechodový článek mezi historickou a novou částí města. Tato zeleň má mimořádný význam pro kvalitu městského prostředí, působí jako klidová enkláva i výtvarný prvek v obraze města v blízkých i dálkových pohledech.

2.2.3 Kompoziční uspořádání

Hlavní městskou západo-východní osu tvoří paralelně se severní hranicí území probíhající ulice 8. května, vycházející z náměstí Národních hrdinů a přecházející v ulici Pekařskou a Denisovu a ústící do náměstí Republiky a dále pokračující ulice 1. máje, napojující se při východní hranici řešeného území na ulici Komenského.

Mezi tímto západo-východním městským prospektem a severní hranicí území MPR probíhá téměř rovnoběžně ulice Sokolská a na ni navazující ulice Koželužská, končící u pravoúhle zalomené ulici Pekární, ústící na ulici 1. máje. V této části území je uliční síť v severojižním směru téměř pravoúhlá. Na sever od ulice 1. máje a ulice Komenského se rozkládá nejstarší a historicky nejvýznamnější část MPR - Václavské náměstí s Přemyslovským palácem a chrámem sv. Václava a kapitulním děkanstvím, nyní kapitulním Muzeem. V jižní části MPR pod západo-východním městským prospektem se ulice sbíhají šikmo k hlavním náměstím - k Hornímu náměstí s radnicí uprostřed a k Dolnímu náměstí, která jsou vzájemně prostorově a komunikačně propojena. Uprostřed této jižní části MPR jsou kromě toho další náměstí - v jižním cípu MPR to je Blažejské náměstí, poblíž Horního náměstí je Žerotínovo náměstí a jižně pod ulicí 1. máje je Biskupské náměstí v čele s Arcibiskupským palácem a s malým parčíkem. V této jižní části pod západo-východním městským prospektem má urbanistická struktura typický středověký charakter, i když v obrazu MPR dnes převažuje architektura renesance, baroka a klasicismu. V jihovýchodní části sleduje zástavba uvnitř území MPR linii tereziánských hradeb. Pod nimi se rozkládají Bezručovy sady, jimiž protéká Mlýnský potok. Za ním je rozsáhlé vojenské území s Korunní pevnůstkou, obehnané na jihu hradbami.

Kulturně historický význam MPR a její význam jako královského, sídelního města, podtrhuje v její hustě zastavěné části monumentální architektura kostelů, chrámů, církevních i světských rezidenčních paláců, starých univerzitních budov a radnice, která spolu s okázalou architekturou 3-4 patrových měšťanských domů na hlavních náměstích a ulicích propůjčuje historickému jádru Olomouce charakter velkého a významného historického města.

2.2.4 Vývoj Horního náměstí do konce 19. století[35]

Pro nejstarší podobu zástavby kolem náměstí, tak jako pro zástavbu celého města, byl určující (v rámci vymezené stavební čáry a vymezené plochy městiště) základní princip: na omezený pozemek funkčně co nejlépe rozložit hospodářství nových osadníků, kteří se nyní ocitají v nových podmínkách, jejichž obytná krajina dostává jiný řád a jejichž hospodářství se postupně novými podmínkami, vztahy a změněným způsobem života přetvářelo. S ním se měnilo dispoziční řešení parcely. Samotné vysazení města bylo velkolepým urbanistickým projektem, v praktickém provedení velmi náročným a jeho konkrétní praktický úkol vyřešit na malém prostoru jak ve smyslu celé obce (tzn. v urbanistickém řešení plochy města), tak ve smyslu privátním (tzn. v půdorysu městského domu) co nejlépe harmonické soužití většího počtu lidí, trval nejméně celé jedno století. Jakým způsobem se tento vývoj (s postupnou změnou komunikace na pozemku, s postupným oddělováním a narůstáním funkčně nových prostorů a změnou hodnot) projevoval v zástavbě městských parcel, lze si představit na ještě nedávné zkušenosti z venkova. Na vrcholu hodnotového systému vesnického člověka byly zdroje obživy (dobytek, půda, atd.), v hospodářství se odehrávaly nejdůležitější děje vesnického života. Proto se také v začátku městského života obdobně strukturovaly děje na parcele, nejstarší stavební vývoj se odehrává v hloubce pozemku. Důsledkem zmenšeného životního teritoria původně vesnického obyvatele a velké koncentrace lidí je postupné ohraničování a uzavírání privátního prostoru, účelové organizování funkcí i komunikací, také ochraňování onoho privátního prostoru a konkretizace pravidel těsného soužití. Druhým poučením pro představu o nejstarší zástavbě města je konkrétní lidová architektura regionu i německých oblastí, odkud kolonizační osadníci přišli do Olomouce. Odrážejí se v ní totiž kořeny, ze kterých se vyvinula také dispozice olomouckého městského domu, je zdrojem poučení o vývojových typech staveb, materiálu a technických konstrukcích. Takto kdysi modelovanou nejstarší zástavbu města, a tedy i Horního náměstí, lze v Olomouci postihnout jen archeologicky, event. doplnit kusými písemnými prameny. V dochované historické zástavbě města lze pro nejstarší dobu města konstatovat jen stavební rezidua starších částí domů zřetelných v nepravidelnostech a vztazích zdiva v půdorysech suterénů a přízemí dochovaných objektů. Konkrétní doklady k zástavbě kamenné, cihelné nebo kombinované s dřevěnými konstrukcemi můžeme v Olomouci doložit až od pozdního středověku. K poznání atmosféry doby, ve které se formovala zástavba města v prvních stoletích jeho existence, přispívají také nejstarší městské písemnosti. Vznik města měl i obrovský dopad sociální, protože znamenal dramatickou změnu v dosavadním způsobu života. V olomouckých městských knihách jsou zachovány ilustrující příklady v podobě informací o prudkosti jednání obyvatel města v běžných situacích ještě ve 14. století.

Vlastní rozvoj středověkého města začal v první polovině 13. století. V době jeho zakládání byla již severní a východní část Olomouckého kopce obsazena starší zástavbou Přemyslovského hradu a Předhradí. Volný zůstával prostor na jeho západním svahu, kde se nacházely pouze jednotlivé osady. Sem se proto soustředila nová výstavba především kupeckých a řemeslnických domů. Přirozeným centrem se stal prostor dnešního Horního náměstí. Od počátku

[35] Kapitoly zpracované s využitím publikace Horní náměstí v Olomouci, katalog výstavy, Olomouc 1995

sloužilo jako hlavní městské tržiště a jeho význam byl zvýrazněn ve 14. století výstavbou radnice.

V nejstarší době obklopovaly náměstí jen vymezené nebo ohrazené pozemky s nejnutnějšími stavbami, zpočátku i provizorními. První stavby byly dílem jednotlivých osadníků a jejich sousedské pomoci. Zástavba byla dlouho dřevěná, jen některé stavby s nejdůležitějším obsahem byly z nehořlavého materiálu, tzn. že měly zděnou podezdívku nebo byly celé zděné z lomového kamene. Převahu dřevěné zástavby nepřímo dokládají písemné městské prameny, když často zdůrazňují, šlo-li v různých transakcích o kamenný dům. Tradice dřevěné architektury přežívá i do pozdějších staletí ve formě kombinace dřevěných konstrukcí se zděním, či šindelové krytiny užívané ještě v 19. století. Zástavba parcel postupuje z jejich hloubky k stavební čáře a vyvíjí se pak dalším směrem od částečné zástavby přední části parcel s volným průjezdem do dvorní části pozemků k postupně zastavěné uliční frontě štítově orientovaných patrových staveb kolem náměstí. Z praktických důvodů se mění postupně také stavební materiál městských domů.

Horní náměstí má přibližně lichoběžníkový tvar o rozloze 17.020 m^2. Jeho dnešní reliéf je rovinný, mírně se zvedá směrem k Ostružnické ulici a k linii Ztracená - Pavelčákova ul. Výše je položena i větší část Dolního náměstí. Horní náměstí vytváří plošinu, která je na jihovýchodním okraji ohraničena zlomem. Jeho současná podoba byla ovlivněna více jak sedmisetletou stavební činností občanů města. Povrch byl často upravován a přizpůsobován potřebám četnými navážkami.

S nejstarším vývojem města souvisí i obchodní funkce východní části náměstí, ale zejména jižní strany Horního náměstí. Tato funkce sem dosahuje z tržiště na Dolním náměstí, aby koncentrovaná ve své nejvyšší architektonické podobě vyvrcholila v „Bohatých krámech" stejně jako v západní části budovy radnice a kolem ní (středověký kupecký dům, městská váha, krámy kolem radnice).

Západní strana náměstí se stává postupně místem komunikace nejvyšších a nejbohatších vrstev obyvatel města. Fronta zástavby této strany náměstí je v tomto smyslu topograficky výhodně položená na spojnici vstupu na náměstí ze dvou hlavních směrů - od Prahy a od Brna. Jižní nároží této fronty je pak ještě zdůrazněno atributy hlavního vstupu do města i na náměstí, např. známým topograficky významným bodem počátku vybírání městské dávky od Střední brány nebo ikonograficky doloženou architektonickou podobou Střední brány apod. Důležitou úlohu zde hraje i existence trhu základních hospodářských odvětví v blízkosti (v prostoru mezi Dolním náměstím, hradbami a Střední ulicí). Důsledkem těchto okolností bylo usazování bohatých měšťanů na západní straně náměstí, a v 2. pol. 15. století pak i zakupování nemovitostí příslušníky šlechty v těchto místech, a konečně později v souvislosti s historickými událostmi také pobývání významných vojenských osobností. Architektura zástavby západní strany náměstí o uvedených skutečnostech přesvědčivě vypovídá. Právě zde vznikly v renesanci a baroku měšťanské a šlechtické paláce podtrhující reprezentační význam této části Horního náměstí, aby se pak v 2. polovině 18. století stala místem symbolického vyvrcholení spojením státního, církevního a městského prvku v podobě triumfálního Sloupu Nejsvětější Trojice, kterým byl také dokončen urbanistický vývoj Horního náměstí. Sloup je umístěný v těžišti severozápadního cípu náměstí, vytváří point de vue při vstupu do náměstí ulicemi Riegrova, 28. října a Ostružnická, označující cíl cesty do centra města, a

zároveň vymezuje prostor náměstí před hlavním průčelím radnice a spolu s Ariónouvou kašnou podél jejího jižního boku.

Podobu olomouckého Horního náměstí v jeho více než sedmisetletém vývoji utvářely především tři historické etapy.

Výsledek středověké urbanizace prostoru, tj. královská lokace, která před polovinou 13. století definitivně vymezila jeho půdorys, je možné chápat i jako výsledek spojování a v nemenší míře i střetání danosti s mocnou abstraktní ideou. Na jedné straně se tady v podobě předhradních osad a dálkových cest již po staletí formovaly výrazné determinanty, na druhé straně pak byla na tuto zčásti již pevně danou osnovu jednorázově aplikována v podstatě antická představa o podobě ideálního prostoru. Jeho pravidelnost však musela být narušena; nejzřetelněji v severovýchodní části, jejíž domovní fronta se do náměstí jakoby „vyklenula" pod tlakem duchovní moci - areálu svatomořického kostela se hřbitovem. Ačkoliv se tedy nejvýznamnější ze zdejších farních kostelů nestal přímou součástí náměstí, zůstával vždy jednou z jeho rozhodujících dominant; o to působivější, že do škály urbanistických vztahů zapojoval i motiv distance. Tou druhou byl areál budov radnice a kupeckého domu, ovládající náměstí jak polohou, tak velikostí a sebevědomě se tak stavějící vedle italských signorií i předních severských založení, ostatně dvou okruhů vlivů, které se v Olomouci staly nadlouho rozhodujícími.

Čtyři strany náměstí byly rozměřeny tak, aby poskytly staveniště obytným domům na padesáti parcelách. Jejich pravidelný rytmus v podobě dvoj- a trojosých průčelí /včetně šířky zaústěných ulic/ byl - jako určitý akcent a tedy nikoli náhodně - narušen pouze ve dvou místech. Čelo /snad dodatečně vloženého/ bloku mezi Ostružnickou a Ztracenou ulicí totiž tvořila boční a tedy i širší domovní průčelí a podobnou situaci nalézáme i po obou stranách při vyústění Dolního náměstí. Téměř tři sta let trvalo, než byl obvod náměstí uzavřen do jednolité podoby souvislých průčelních front. Nepochybně v tom /od konce 15. století/ sehrávala svoji roli i možnost zakupovat měšťanské domy šlechtou. Úpravy pro aristokratické paláce si však v řadě případů vynucovaly i scelování sousedních objektů, a tak počet domů na náměstí postupně klesl téměř o polovinu. Průčelí těch nejvýznamnějších začaly v 16. století zdobit výpravné vstupní portály a v patrech i arkády.

Všechny tři vývojem města zformované centrální funkce Horního náměstí - správní, obchodní a reprezentační probíhají kontinuálně až do 20. století a dokládají tak životnost urbanistického celku Horního náměstí položeného na základě ideálně vyřešené komunikace v prostoru. Jen kupecký dům a později radnice průběhem doby stavebně upravovaná, barokní Sloup Nejsvětější Trojice a kašny měly trvalý charakter díky své nepřetržité funkci.

Zatímco plocha náměstí se ve svých obrysech nezměnila (ani funkce jeho jednotlivých částí), měnila se průběhem doby podoba zástavby kolem něj a to v dimenzích postupného vývoje dispozice i hmoty městského domu. Zároveň se obměňovala její tvář modifikovaná silou historických slohů, které se v souvislosti s místními podmínkami té které doby různou intenzitou projevovaly.

Zároveň však se začíná odvíjet téměř sto let trvající proces výrazných proměn měřítka i detailu náměstí. Rozlehlé novostavby/hotel Lauer z let 1871-1872, Mayův palác z let 1877-1879, rolnická spořitelna z roku 1882 ad./ radikálně rozrušují starou strukturu, z níž vzápětí přetrvávají jen torzální úseky. Kromě toho však téměř každý objekt prodělává adaptace, soustřeďované jednak k

možnosti maximálně využít parter pro obchodní účely a současně proměňovat vyšší podlaží paláců a starých měšťanských domů na nájemní byty; přestavby půdních polopater likvidují i většinu atikových štítů. V souvislosti s tím dochází od poloviny sedmdesátých let k rušení proslulých podloubí skupiny domů „Pod bohatými krámy". A začínají se uplatňovat i první asanační tendence, když u novostaveb či podstatných přestaveb stavební úřad předepisuje leckdy radikální úpravy stavební čáry. Na základě zkušeností mj. s „uvolněním" komunikační soutěsky při vyústění Terezské /dnešní Pavelčákovy/ ulice do hlavního náměstí je po roce 1887 zpracován celkový regulační plán, který zásadním způsobem po této stránce přehodnocuje celé staré město. Tím spíše, když s rostoucí dopravou začíná od roku 1899 i přes Horní náměstí jezdit elektrická pouliční dráha.

2.2.5 Vývoj a proměny náměstí ve 20.století

Po roce 1894 se do diskuse o pozemcích zrušené pevnosti zapojil i vídeňský teoretik, architekt a urbanista Camillo Sitte. Obec jej vzápětí pověřila zpracováním celkového regulačního plánu. V předloženém návrhu architekt na jedné straně téměř demonstrativně vyjádřil respekt k dochovanému celku starého města, na druhé straně se pak v případě nově navržených čtvrtí nechával „inspirovat" jeho malebným individuálním rostlým charakterem. Hmotově i v detailu se snažil evokovat charakter zbořené barokně - klasicistní budovy, přičemž choulostivé místo zúžené komunikace při vyústění Ztracené ulice vyřešil (v součinnosti s referentem regulační komise Josefem Kšírem) formou podloubí.

Vedle toho však o dvě léta později svedl boj o záchranu jedné ze staveb, jež do té doby platily za nejopovrhovanější - o Terezskou bránu. A souběžně s tím se zabýval i řešením podoby a především umístění pomníku císaře Františka Josefa I., jehož odhalení mělo připomenout padesáté výročí olomoucké intronizace (1895-1898). Po velkém boji prosadili Sitte a jeho vídeňský kolega sochař Anton Brenek staveniště po právě zbořené budově hlavní vojenské strážnice, tedy v poloze, zvolené sice s notnou dávkou odvahy, avšak zároveň s vědomím důmyslných vazeb jak k radniční budově, Sloupu Nejsvětější Trojice, Křížové studni, tak k celku náměstí. Mj. tak dokončil přesun reprezentativního těžiště z původní východní strany náměstí do jeho západní části. Vedle vlastního pomníku, ze tří stran vymezeného balustrádou, autoři vytvořili i sedmou kašnu, již formou architektonicky upravené niky vsadili do radniční stěny. Jejím ústředním motivem se stal chlapec sedící na delfínu a držící kartuš s nápisem „Stadterweiterung 1886", alegorie ztělesňující čas obrody z pevnostních pout se vymaňujícího a omlazujícího města, čas, který císař zrušením pevnosti před několika lety tak velkoryse otevřel. Sitte tak s Brenkem - nepochybně po řadě místních konzultací - znovu navázali na ideu Ariónovy kašny; stará legenda tedy konečně došla ztělesnění a osobitého naplnění. Chlapec na delfínu, tato tradiční alegorie Olomouce, mohl svému panovníkovi triumfálním gestem sdělit, že je konečně svobodný.

Další pozoruhodnou kapitolou s výrazným vztahem k dějinám města se stala záchrana řady renesančních portálů, odstraňovaných z bořených či přestavovaných domů. První z nich ustoupil roku 1871 novostavbě hotelu Lauer (č.24), další vlna následovala po přelomu století u č. 13 (19O5), 12 (1907), 2 (19O9), a 8 (1910). Po dokumentování byly rozebrány a přenášeny buď do dvorů novostaveb, nebo častěji druhotně zazdívány do zdi novostavby školy Na hradě.

Počátky 20. století přinesly řadu přestaveb na místě starých rozbořených domů, kde vyrostly rozlehlé novostavby slučující v sobě několik parcel historické parcelace – novostavba filiálky banky Union, Olomoucké úvěrové banky nebo kavárny Grand. Baťův dům podle projektu Vladimíra Karfíka z let 1931-1932 respektuje regulovanou stavební čáru, ale architektonickým výrazem nepatří k jeho šťastným dílům. Podobně vyzněla i novostavba dalšího objektu rolnické spořitelny uskutečněná v roce 1935. Citlivější historizující podobu měla přestavba filiálky živnostenské banky z let 1920-1925 od Kamila Hilberta nebo Krajinská lékárna z r. 1929.

Oba návrhy na regulační plány Olomouce 1925 a 1930 vycházely z představy, že vnitřní město zůstane vyhrazeno obchodu, bankám a spotřební sféře. Horního náměstí se konkrétně dotkla opatření související se zaváděním nového dopravního řádu na počátku roku 1936. Průběžnou dopravu z náměstí odváděl a stanovil dále systém jednosměrných ulic.

Kritika industriální éry vedla ve 40. letech alespoň k formálnímu návratu do předindustriálního období, především do období klasicismu. V prostoru Horního náměstí se začala objevovat řada zásahů konzervačního charakteru – parter Petrášova paláce a domů č.18, 24, zejména úvěrové banky, přízemí Salmova a Edelmannova paláce. Naproti tomu rekonstrukce Kornhauselova divadla vyzněla chladně a podobně sterilně jiné úpravy z válečného období.

Na základě soutěže z roku 1947 byl Karlem Svolinským opravován orloj. Nový orloj měl podle jeho názoru ztělesnit nového českého národního ducha. Aby jej načerpal, podnikl studijní cestu po hanáckém okolí a sbíral etnografické motivy a tak prvotně folklorně nacionální nota byla po únoru 1948 skloubena s notou socialisticko-budovatelskou.

V návaznosti na prohlášení jádra Olomouce městskou památkovou rezervací byl zpracován první systematický průzkum města v letech 1949-1954. Výsledkem je návrh „generálního plánu asanace a rekonstrukce historického jádra města Olomouce" (Zdeněk Gardavský) a následně „podrobný asanační plán historického jádra města Olomouce" z let 1953-1959 (Václav Capoušek). Oba dokumenty počítají se zachováním centrální celoměstské funkce jádra, s jeho obnovou formou celoblokových asanací a s rekonstrukcí tzv. původního stavu. V roce 1954 pak Krajský národní výbor vydává rozhodnutí o komplexní rekonstrukci historické Olomouce. Uskutečněno bylo však jen nepatrné torzo.

Obecný nedostatek základní údržby Horního náměstí, např. i veřejných ploch Horního náměstí začal ústit do velkoplošných asanací celých vnitrobloků i v přímém sousedství Horního náměstí mezi Pekařskou a Ostružnickou ulicí. Do prostředí historického jádra začaly být zasazovány velkoobjemové novostavby komerčních funkcí, aniž by však byly domyšleny např. jejich komunikační souvislosti.

A tak mohlo dojít k tomu, že z obrazu Horního náměstí rychle zmizely jak nejstarší dochovaná kavárna (kdysi Hirschova, později Opera), tak nejstarší (a ještě ke všemu české) knihkupectví (kdysi Prombergerovo). A stejně tak se pozornost na sebe pokoušejí strhnout netvůrčí, o to však hřmotnější rekonstrukce řady objektů, domu č.6 (Investiční banka), 26 (pasáž), 27 (Poštovní banka) i sousední obchodní dům Baťa ad. A současně je zcela bezzásadově manipulováno s renesančními portály, které jsou jako pouhé dekorace používány doslova kdekoliv. Koncem dvacátého století je tedy u olomouckého Horního náměstí možné smutně a přitom paradoxně konstatovat,

že posledním vskutku tvůrčím činem v jeho prostředí se stal císařův pomník vybudovaný právě před sto lety.

Významným počinem státu a města v r. 1946 byla obnova olomoucké univerzity, nesoucí jméno Univerzita Palackého. Ta dnes využívá řadu původních církevních historických, památkově chráněných staveb v MPR a propůjčuje městu jeho specifický univerzitní charakter, který by měl být v budoucnosti ještě více zdůrazněn. Kulturní život v dnešní Olomouci představuje dnes Moravské divadlo, Moravská filharmonie, Vlastivědné muzeum, Státní vědecká knihovna a další kulturní zařízení.

V důsledku společenských podmínek v posledních 50. letech však většina církevních, kulturních, školských a ostatních veřejných budov i bytového a domovního fondu zchátrala a vyžaduje rekonstrukci a modernizaci, tak aby jejich stav odpovídal soudobým požadavkům a aby byly současně zachráněny a obnoveny jejich architektonické hodnoty i kulturně historické a výtvarné hodnoty MPR jako památného urbanistického celku.

2.2.6 Historie Sloupu a jejího umístění

Přestože stavebně a urbanisticky dokončené Horní náměstí neposkytlo baroku možnost realizace velkých architektonických činů, mohlo se baroko na náměstí projevit způsobem nad míru monumentálním - v gradaci jeho prostoru. V průběhu konce 17. a první poloviny 18. století byl prostor Horního náměstí dotvořen kompozicí sochařsky pojednaných kašen Herkulovou a Caesarovou a velkolepou architekturou Sloupu Nejsvětější Trojice. Architektura Sloupu, jíž musela ustoupit Herkulova kašna na své nynější místo, byla promyšleným akcentem završujícím urbanistický vývoj Horního náměstí. Její umístění v prostoru náměstí představovalo též monumentální a symbolické zakončení hlavního komunikačního tahu městem, uplatňujícího se v dějinách města od jeho počátků a spojujícího centrum církevního Předhradí s biskupským a později arcibiskupským sídlem a světské centrum města - Horní náměstí s radnicí. Vedle své urbanistické funkce a svého několika významového obsahu symbolického byl Sloup Nejsvětější Trojice také vyvrcholením životní tvorby a posléze uměleckým pomníkem jednoho z tvůrců barokní podoby města a Horního náměstí - Václava Rendera. Sochařská kompozice řešení prostoru Horního náměstí zůstala nedokončená v jihozápadní ploše náměstí, kam byla navržená, ale nerealizovaná Ariónova kašna. Místo zůstalo k dispozici urbanistické tvorbě dalšího století.

Urbanistické působení Sloupu Nejsvětější Trojice jako akcentu náměstí je podtrženo jeho úlohou v průhledu ulic ústících do náměstí na severozápadní straně, jeho úlohou jako počátečního či konečného bodu komunikačního (většinou slavnostního) tahu mezi církevním centrem na Předhradí a městským centrem na Horním náměstí a jeho monumentálním uzavřením průhledu z Ostružnické ulice přes severní část Horního náměstí. Právě tato severní část Horního náměstí, rozlehlá plochou, spojuje funkce východní a západní části, podtržené vztahy vyplývajícími ze sousedství severní fronty domů náměstí s areálem farního kostela sv. Mořice. Po zkázách třicetileté války přestává být Olomouc hlavním zemským městem. S touto skutečností se ovšem nehodlá smířit a tak začínají Olomoučané postupně pracovat na souboru děl, která mají přispět k významu města. Na hlavních náměstích a v přilehlých ulicích začíná vyrůstat soubor kašen korunovaných sousošími. Ale to zdaleka není vše. Dominantou hlavního olomouckého náměstí se má stát monumentální sloup

zasvěcený Nejsvětější Trojici (1716-1754), který shrne církevní tradice města od jeho založení, sloup, který „...nebude mít co do znamenitosti v císařsko - královských dědičných zemích a v celém Německu nic sobě rovného…". A novou podobu dostává i tradiční přední městská pamětihodnost, orloj, který je (v letech 1746-1747) „...obnoven, zvětšen počet (jeho) uměleckých děl a byl též znamenitě vyzdoben umně provedenými malbami a zlacením…". A zároveň, jako klenot, je do masivu dokončovaného západního pevnostního valu, vsazena její hlavní brána (1752-1753), pojmenovaná po císařovně Marii Terezii.

Ale nejen to, barokní smysl pro symboliku rozvíjel rovněž antickou (avšak neméně i středověkou) magii čísel. Dominantní roli v jejím rámci vždy hrála trojka, či její násobky. Sloup Nejsvětější Trojice má tři pořadí a na nich osmnáct soch světců, na Horním náměstí měly být umístěny tři kašny, z nichž Herkulova zpodobňovala hrdinu při plnění třetího z dvanácti úkolů, dvanáct měsíců má i kalendářní rok, jemuž byl věnován orloj apod. Mnohovrstevnost olomoucké varianty triumfální cesty by jistě bylo možné sledovat i šířeji a hlouběji. Jejími vůdčími podněty a idejemi bylo (ať již jakkoliv stylizované) vědomí kontinuity - jak s antikou, tak se základy křesťanství a v neposlední řadě i s minulostí a současností vlastní obce.

Slavnostní vysvěcení Sloupu Nejsvětější Trojice lze považovat za faktické i symbolické vyvrcholení urbanistického vývoje Horního náměstí. Výsledkem tohoto vývoje byl harmonicky vyvážený celek se stopami vrstvených a doplňujících se historických slohů, ve kterém byly vyčerpány již všechny stavební a prostorové možnosti tvořivého vývoje, které mu poskytla středověká struktura města.

Pozitivní vlivy na okolí památky mělo bezpochyby předláždění náměstí, v okolí Sloupu s menšími změnami výšky dlažby ve prospěch přístupnosti památky. Stejně příznivá je změna asfaltobetonu v mezikruží stupňů schodiště k Trojici za štětovou dlažbu soustředně k ose Sloupu kladenou. Obnovy fasád jednotlivých domů na náměstí přispívají k celkovému dobrému dojmu z okolí památky, zvláště pokud mají výjimečnou kvalitní uměleckou výzdobu, kterou se podařilo v poslední době obnovit (tzv. Edellmannův palác, Horní nám. 5).

Téměř všechny domy i kašny na Horním náměstí, tj. v nejbližším okolí Sloupu, jsou na národní úrovni registrovanými kulturními památkami. Od počátku 90. let minulého století město a vlastníci systematicky obnovují zchátralé domy v celé MPR s podporou národního Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón ČR z roku 1992. V roce 2016 bylo na území MPR realizováno 14 akcí v celkovém objemu 20,5 mil. Kč. Parter náměstí byl obnoven v letech 1997-2000. V současnosti (rok 2017) je naprostá většina domů na Horním náměstí, včetně vnitřních prostorů a průčelí, obnovena a žádný dům svým vzhledem neruší harmonický dojem z prostoru. Mezi významné akce současnosti a nejbližších let se řadí postupná obnova radnice a kostela sv. Mořice, které získaly podporu z Evropské unie. Tím město završí 25 leté úsilí o obnovu centrální části města a nejbližšího okolí Sloupu.

Příloha č. 8

Informativní dokumenty staršího data ovlivňující rehabilitaci památky v minulosti

- Studie regenerace a architektonických úprav veřejných prostor Horního náměstí – vítězný návrh z architektonicko – urbanisticko – výtvarné soutěže na řešení veřejných prostor Horního náměstí z roku 1995.
- Komplexní průzkum sousoší Nejsvětější Trojice a vyhodnocení současného stavu z roku 1997.

  Seznam průzkumů Sloupu Nejsvětější Trojice:

  -Fotogrammetrické zaměření (3 pohledy), B. Kunftová, 1997 a 1998,

  -Průzkum použitých hornin, Jan Bárta, Jiří Rathouský, Jan Šrámek, 1997,
  -Stavebně statický posudek, Martin Janeček, 1997,

  -Restaurátorský průzkum tepaných měděných soch, Ivan Houska, 1997,
  -Dílčí přírodovědný průzkum, zahrnující:

  -Průzkum polychromie objektu,

  -Stanovení salinity kamene,
  -Výzkum biokoroze kamene.

  Autoři průzkumu: I. Maxova, J. Váňa, M. Váňová, Watrex - analytická laboratoř. Datum průzkumu 1997.

  -Geologický průzkum, Pavel Vavrda, 1997,

  -Restaurátorský průzkum kamenných prvků, Ladislav Werkmann, 1997,
  -Prameny, literatura, ikonografie, Martin Elbel, 1997,

  -Uměleckohistorický průzkum, Gabriela Elbelová, 1997,

  -Ultrazvuková transmise, Karol Bayer, Tatjana Bayerová, 1997.

- Koncepce restaurátorského zásahu z roku 1998.

- Závěrečná restaurátorská zpráva (Mgr. Werkmann, svazek I-IX, Olomouc, srpen 2001).

- Zpráva o restaurování detailů soch poškozených krupobitím na Čestném sloupu Nejsvětější Trojice v Olomouci (zpracoval L. Werkmann, září 2002).

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

BZ	nárazníková zóna, ochranné pásmo (buffer zone)
ČSNT	Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
GnŘ	Generální ředitelství
HUZ	hromadné ubytovací zařízení
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites (Mezinárodní rada pro památky a sídla)
IPRÚ	integrovaný plán rozvoje území
ITI	integrovaná územní investice
MK ČR	Ministerstvo kultury České republiky
MMOl	Magistrát města Olomouce
MP	Management Plan
MPR	městská památková rezervace
NKP	národní kulturní památka
NPÚ	Národní památkový ústav
NPÚ – ÚOP	Národní památkový ústav, ústřední odborné pracoviště
OK	Olomoucký kraj
OP	ochranné pásmo
OPP	Odbor památkové péče
OUV	vynikající univerzální hodnota (outstanding universal value)
PUR	Politika územního rozvoje
RMZ	Roční monitorovací zpráva
SMOl	Statutární město Olomouc
SD	světové dědictví
UNESCO	United Nations Economic, Social and Cultural Organisation
ÚPD	územně plánovací dokumentace
ÚPO	územní plán Olomouce
UPOl	Univerzita Palackého Olomouc